

Eläkeikä nousee mutta joustot säilyvät

Kyselytutkimus vuoden 2017 eläkeuudistuksesta
ja työssäjatkamisaikeista

SANNA TENHUNEN

Eläkeikä nousee mutta joustot säilyvät

**Kyselytutkimus vuoden 2017 eläkeuudistuksesta
ja työssäjatkamisaikeista**

SANNA TENHUNEN

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 029 411 20 • Faksi 09 148 1172

Pensionskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon 029 411 20 • Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus Finland

Phone +358 29 411 20 • Fax +358 9 148 1172

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy

Helsinki 2017

ISBN 978-951-691-273-1 (nid.)

ISBN 978-951-691-274-8 (PDF)

ISSN 1236-3049 (painettu)

ISSN 1798-7482 (verkkajulkaisu)

SAATE

Vuonna 2017 voimaan tuleva eläkeuudistus tuo muutoksia siihen, milloin eläkkeelle voi siirtyä. Eläkeikä nousee portaittain, ja tulevaisuudessa eläkeikään vaikuttaa kunkin ikäluokan odotettavissa oleva elinikä. Nousevasta eläkeiästä huolimatta vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajankohtaan liittyy myös joustavuutta. Eläkkeelle siirtymistä voi lykätä myöhemmäksi, eläkkeen ohella voi halutesaan jatkaa työskentelyä, ja osan eläkkeestä voi nostaa ennen eläkeikää osittaisen vanhuuseläkkeen muodossa.

Tässä tutkimuksessa selvitetään kyselyn ja rekisteritietojen pohjalta eläkeikää lähestyvien suomalaisten näkemyksiä ja aikeita eläkkeelle siirtymiseen liittyen. Kysely on toteutettu puoli vuotta ennen uudistuksen voimaantuloa.

Tutkimuksen aikana olen saanut korvaamatonta apua usealta taholta. Marjukka Hietaniemi, Susan Kuivalainen, Matti Lumijärvi, Ismo Risku ja Heikki Tikkanmäki olivat mukana kyselylomakkeen suunnittelussa. Tuula Kyyrä ja Janne Salonen hoitivat otannan ja aineiston muodostuksen. Kyselylomakkeen postituksesta vastasivat Päivi Hautamo, Anne Katajamäki, Anne Inna, Katja Viljasalo ja Merja Jokinen. Palautuneiden kyselylomakkeiden vastaanottamisessa sain apua Anja Kalliolta ja Tuomas Savusalolta. Tutkimusraportin käsikirjoitukseen olen saanut erinomaisia kommentteja Noora Järnefeltiltä, Susan Kuivalaiselta sekä osanottajilta useissa seminaareissa. Merja Raunis on taittanut raportin ja auttanut sen viimeistelyssä. Kiitän lämpimästi kaikkia edellä mainittuja sekä kyselyyn vastanneita avusta tutkimuksen eri vaiheissa.

Sanna Tenhunen

TIIVISTELMÄ

Vuonna 2017 voimaan tulleen eläkeuudistuksen myötä eläkeikä nousee portaittain 63 vuodesta 65 vuoteen. Joustavuus eläkeiässä kuitenkin säilyy, sillä eläkkeelle siirtymistä voi lykätä yli oman eläkeikänsä. Eläkettä on myös mahdollista saada ennen eläkeiän täyttämistä osittaisen vanhuuseläkkeen muodossa. Osittainen vanhuuseläke ei aseta vaatimuksia tai rajoituksia eläkkeen ohella työskentelylle. Sekä kokoaikaisen että osittaisen vanhuuseläkkeen ohella voi halutessaan työskennellä.

Tutkimuksessa selvitetään kyselyn avulla eläkeikää lähestyvien, 54–62-vuotiaiden suomalaisten aikeita eläkkeelle siirtymiseen, osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön sekä eläkkeen ohella työskentelyyn liittyen. Kyselyyn vastasi 2 179 henkilöä. Tutkimus tehtiin noin puoli vuotta ennen uudistuksen voimaantuloa. Kyselylomakkeen yhteydessä oli tietoa uudistuksen yksityiskohdista, jotta vastajilla olisi mahdollisimman hyvin tietoa tulossa olevasta uudistuksesta.

Suurin osa arvioi siirtyvänsä eläkkeelle omassa eläkeiässään

Nuoremmat vastaajat arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle myöhemmin kuin vanhemmat vastaajat. Tässä mielessä tieto nousevista eläkeistä näyttäisi heijastuneen myös arvioihin eläkkeelle siirtymisen ajankohdasta. Vanhemmissa ikäluokissa arvio eläkkeellesiirtymisestä ylitti yleisen eläkeiän, kun taas nuoremmissa ikäluokissa keskimääräiset arviot jäivät vanhuuseläkkeen alaikärajan alapuolelle.

Koska jokaisella ikäluokalla on uudistuksen jälkeen oma eläkeikä, kiinnostavaa eläkkeelle siirtymisen ajankohdassa on erityisesti se, ajoittuuko eläkkeelle siirtyminen täsmälleen omaan eläkeikään, aloitetaanko eläke varhennettuna ennen omaa eläkeikää vai lykkääkö henkilö eläkkeelle siirtymistä oman eläkeiän yli. Tutkimuksessa vertailtiin vastaajien arvioita kokoaikaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajankohdasta heidän omaan eläkeikänsä. Vertailussa huomioitiin myös yleisestä eläkeiästä poikkeavat eläkeiät (julkisen sektorin henkilökohmainen tai ammatillinen eläkeikä sekä työnantajan järjestämän tai yrittäjän lisäeläketurvan eläkeikä), joita oli noin kolmanneksella vastaajista.

Suurin osa vastaajista, yli puolet, arvioi siirtyvänsä eläkkeelle täsmälleen omassa eläkeiässään. Kuitenkin myös eläkkeelle siirtymisen joustoihin oli kiinnostusta. Noin joka kuudes arvioi siirtyvänsä eläkkeelle ennen omaa eläkeikäänsä ja reilu neljännes oman eläkeikänsä jälkeen.

Keskimääräistä useammin varhentamista harkitsivat 35–39 vuoden työuran tehneet, hyväksi eläkeaikaisen toimeentulonsa arvioivat sekä ne, jotka epäilivät, etteivät terveyssyistä jaksaisi työskennellä eläkeikään saakka. Lykkäämistä puolestaan harkitsivat keskimääräistä useammin vanhemmat vastaajat, ylemmät ja alemmat toimihenkilöt, eläkeaikaisen toimeentulonsa huonoksi tai melko huonoksi arvioivat, terveytensä puolesta työssä jaksamiseensa luottavat sekä ne, joilla ei ollut puolisoa. Yrittäjät ja maatalousyrittäjät sekä julkisen sektorin työntekijät erottuivat ryhmänä, jotka harkitsivat useammin sekä varhentamista että lykkäämistä. Toisin sanoen tämän ryhmän vastaajat arvioivat harvemmin jäävänsä eläkkeelle täsmälleen omassa eläkeiässään.

Osittaisen vanhuuseläkkeen arvioi ottavansa seitsemän prosenttia vastaajista

Eläkeuudistuksessa tuli voimaan uusi eläkemuoto, osittainen vanhuuseläke. Siinä eläkkeestä voi ottaa neljänneksen tai puolet ennen vanhuuseläkkeen alaikärajaa. Sen voi ottaa aikaisintaan 61-vuotiaana, mutta osittaisen vanhuuseläkkeen voi aloittaa myös myöhemmin.

Kyselyssä seitsemän prosenttia vastaajista kertoi kiinnostuksestaan osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön. Vajaa puolet vastaajista kertoi, ettei usko käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen. Epävarmojen osuus oli suuri; lähes puolet ei osannut kertoa näkemystään. Epävarmuudesta kertoo myös se, että esimerkiksi ikäarvion osittaisen vanhuuseläkkeen aloittamisesta antoi kolmannes kyselyyn osallistuneista ja yli puolet vastaajista kertoi aikeistaan työskennellä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella.

Keskimääräistä kiinnostuneempia osittaisen vanhuuseläkkeen käytöstä olivat naiset, nuoremmat vastaajat sekä ne, jotka eivät uskoneet jaksavansa työskennellä eläkeikänsä saakka. Julkisen sektorin työntekijät puolestaan olivat keskimääräistä vähemmän kiinnostuneita osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön.

Suurin osa osittaisen vanhuuseläkkeen aloitusaikaan vastanneista, lähes yhdeksän kymmenestä, arvioi ottavansa osittaisen vanhuuseläkkeen varhennettuna eli ennen oman ikäluokkansa eläkeikää. Pidemmät varhennukset näyttävät olevan lyhyitä suosittumia. Lähes puolet arvioi ottavansa osittaisen vanhuuseläkkeen vähintään kaksi vuotta ennen ikäluokan alaikärajaa.

Osittaisen vanhuuseläkkeen on voinut saada vuoden 2017 helmikuusta saakka. Heinäkuun loppuun mennessä sen on aloittanut 7 600 henkilöä. Jos osittaista vanhuuseläkettä haetaan myös loppuvuonna samaa tahtia, vuoden 2017 aikana

sen aloittaa arviolta noin viisi prosenttia siihen oikeutetuista henkilöistä (Kannisto 2017b). Tähän lukuun verrattuna kyselyssä esiin tullut kiinnostus osittaiseen vanhuuseläkkeeseen asettuu samaan suuruusluokkaan.

Kolmannes on kiinnostunut eläkkeen ohella työskentelystä

Yksi eläkkeelle siirtymisen joustavuuteen liittyvä tekijä on työskentelyn vähentäminen tai lopettaminen, tai toisaalta sen jatkaminen vielä eläkkeen ohella. Kokoaikaisella vanhuuseläkkeellä olo ei estä työskentelyä. Osittainen vanhuuseläke pyrkii puolestaan tarjoamaan mahdollisuuden vähentää työntekoa jo ennen vanhuuseläkkeen alarajaa. Se ei kuitenkaan edellytä työskentelyn vähentämistä tai lopettamista, vaan halutessaan työskentelyä voi vapaasti jatkaa.

Kyselyyn vastanneiden kohdalla kokoaikaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentely herätti huomattavaa kiinnostusta. Reilu kolmannes vastaajista harkitsi työskentelyä kokoaikaisen eläkkeen ohella. Satunnaiset työt olivat toivotumpia. Reilu kolmannes vastaajista kertoi pelkästään taloudellisten syiden olevan työskentelyn motivaationa, mutta osalla vastaajista työskentelyn taustalla olivat pääasiassa muut kuin taloudelliset syyt. Eläkeaikaisesta toimeentulostaan huolestuneiden taloudelliset syyt olivat perusteena eläkkeen ohella työskentelylle selvästi useammin.

Keskimääräistä useammin työskentelyä harkitsivat 60–62-vuotiaat vastaajat, korkeakoulututkinnon suorittaneet, yrittäjät sekä ne, jotka arvioivat eläkeaikaisen toimeentulonsa jäävän heikommaksi. Keskimääräistä harvemmin työskentelyä kokoaikaisen eläkkeen ohella puolestaan harkitsivat julkisen sektorin työntekijät, jaksamisestaan huolissaan olevat sekä ne, joiden puoliso ei ollut töissä.

Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyyn oli kaikkien vastaajien joukossa lähes samalla tasolla kuin kiinnostus työskennellä kokoaikaisella eläkkeellä. Vajaa kolmannes kaikista vastaajista arvioi, että osittaisen vanhuuseläkkeen ottaessaan jatkaisi työskentelyä koko- tai osa-aikaisesti. Sen sijaan niiden vastaajien kohdalla, jotka uskoivat ottavansa osittaisen vanhuuseläkkeen, kiinnostus työskentelyyn oli vielä yleisempää. Tässä joukossa lähes neljä viidestä ajatteli jatkavansa töissä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella.

Keskimääräistä useammin osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyä harkitsivat keskiasteen ja alimman korkea-asteen suorittaneet. Yrittäjät erottuivat ryhmänä, jossa työskentelyä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella harkitaan selvästi muita ammattiryhmiä enemmän.

Kokoaikaisella vanhuuseläkkeellä olevista 63–68-vuotiaista noin kymmenen prosenttia työskenteli vuonna 2014 (Kannisto 2016). Tähän verrattuna kiinnostus kokoaikaisen eläkkeen ohella työskentelyyn on mahdollisesti lisääntymässä eläkeikää lähestyvien ikäluokkien kohdalla. Myös osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneilla työskentely eläkkeen ohella on osoittautunut yleiseksi. Osittaisen vanhuuseläkkeen alkuvuonna aloittaneista työssäkävivistä 60 prosenttia on jatkanut työskentelyä entiseen malliin ja 30 prosenttia on vähentänyt työskentelyä (Eläketurvakeskus 2017b).

SUMMARY

As a result of the 2017 pension reform, the retirement age will rise gradually from 63 to 65 years. The retirement age continues to be flexible, however, since a person can choose to retire late. In addition, the partial old-age pension allows for early retirement. There are no requirements or limitations regarding how much a person can work while drawing this pension. In other words, a person can work while drawing both a full or a partial old-age pension.

For this study, we used a survey to find out the retirement intentions of those who are approaching retirement age, that is, the 54–62-year-old Finnish citizens. We also asked them about their intentions to retire on the partial old-age pension and to work in retirement. The respondents numbered 2,179 people. The survey was made six months before the reform came into effect. Together with the survey form, we sent out information about the details of the reform so that the respondents would be as familiar as possible with the forthcoming reform.

Majority estimated to retire at their own retirement age

The younger respondents estimated to retire at a later age than the older respondents. In that sense, information about the rising retirement ages seems to have been reflected in the estimations. In the older age groups, the estimated retirement age exceeded the cohort-specific retirement ages while, in the young age groups, the average estimates were below the cohort-specific retirement ages for the old-age pension.

Now that the age groups have their own retirement age following the 2017 pension reform, it is interesting to see whether people will retire early, at their retirement age, or late. We have compared the respondents' estimates of when they will retire on a full old-age pension and their own retirement age. In the comparison we have taken into account the retirement ages that deviate from the cohort-specific ones (public sector individual or occupational retirement ages, as well as the retirement ages of supplementary pensions taken out by employers or the self-employed). Approximately one third of the respondents have deviating individual retirement ages.

More than 50 per cent of the respondents estimated that they will retire exactly at their retirement age. Some were interested in the flexible retirement alternatives,

as well. About every sixth estimated to retire early while more than every fourth estimated to retire late.

Early retirement was more often estimated by those who have a working life that spans 35–39 years, who assess that their income in retirement will be good or who are in doubt whether their health will allow them to work until their retirement age. The option of late retirement, on the other hand, was more often chosen by the older respondents, the upper and lower white-collar workers, those who estimate their retirement income to be fairly poor, those who are confident that their health will allow them to work longer, and those who are single. The self-employed and farmers, as well as public-sector employees, stand out as groups that considered more often early or late retirement. In other words, the respondents of these groups were less likely to estimate retirement exactly at their retirement age.

The partial old-age pension an option for seven percent of the respondents

A new pension type, the partial old-age pension, was introduced in connection with the pension reform. It allows people to take out a quarter or half of the accrued pension funds before reaching their retirement age. The pension can be taken out at age 61 at the earliest, but it can also be taken out later, even after reaching one's retirement age.

Seven per cent of the respondents expressed an interest in retirement on a partial old-age pension. Slightly below half of the respondents could not see themselves using the opportunity to retire on a partial old-age pension. The share of unsure respondents is large, as nearly 50 per cent were unable to state their view on the issue. The uncertainty is evident also by the fact that one third of the respondents to the survey stated an estimated age at which they might retire on a partial old-age pension, and more than half of the respondents stated their intention to work while drawing a partial old-age pension.

Women, the younger respondents and those who fear they will not be able to work until their retirement age showed a higher than average interest while public-sector employees, on the other hand, showed a lower than average interest in retirement on a partial old-age pension.

The majority (nearly 9 out of 10) of those who estimated at which age they will retire on a partial old-age pension believe that they will do so early, before reaching their retirement age. Most of them preferred to retire a lot rather than just somewhat earlier. Nearly half of them estimated to retire on a partial old-

age pension at least two years before reaching the retirement age of their own age cohort.

The survey was done before the pension reform took effect. Partial old-age pensions have been paid out as of February 2017. By the end of July, 7,600 persons had begun drawing a partial old-age pension. If the stream of applications continues unchanged during the remainder of the year, it is estimated that approximately five per cent of all persons entitled to the pension will have started drawing it during the year (Kannisto 2017b). This corresponds in scale with the interest in the partial old-age pension revealed in the survey.

One third interested in working while drawing a pension

Flexible retirement allows people either to reduce their number of working hours, to stop working altogether, or to carry on working as before while drawing a pension. It is possible to work while drawing a full old-age pension. The partial old-age pension, on the other hand, offers an opportunity to reduce working already before reaching the retirement age or to continue working as before while drawing the pension.

Interest in working while drawing a full old-age pension was considerably common among the respondents. More than one third of them considered working occasionally while drawing a full old-age pension. More than one third of the respondents stated that they would continue working for purely financial reasons, but for some respondents, the main reasons were other than financial. The reason for working while drawing a pension was clearly more often financial for those who were worried about their income in retirement.

The respondents who were 60 to 62 years old, those who had a university degree, the self-employed and those who estimated their income in retirement to be poor were among those who considered working in retirement the most. Public sector workers, those who were worried about their health and those whose spouses are not working were clearly less interested in working while drawing a full pension.

Among all respondents, the interest in working while drawing a partial old-age pension was at nearly the same level as the interest in working while drawing a full old-age pension. Slightly less than one third of all respondents estimated that were they to take out a partial old-age pension, they would continue working full or part time. The interest in working while drawing the partial pension was even higher among those respondents who believed they will retire on this pension:

nearly four out of five estimated that they will continue working while drawing a partial old-age pension.

Those with a secondary-level or lowest level tertiary education were more often considering working while drawing a partial old-age pension. The self-employed form a group of their own, in which working while drawing a partial old-age pension is clearly more often considered than among other respondents.

Of the 63–68-year-old retirees drawing a full old-age pension, approximately 10 per cent were working in 2014 (Kannisto 2016). Compared to that, the interest in working while drawing a full pension may be on the increase among those who are approaching their retirement age. As it turned out, it is common for people on a partial old-age pension to work while drawing the pension. Of those who are working and who have begun to draw a partial old-age pension earlier this year, roughly 60 per cent have continued working as before while 30 per cent have cut down on working (Finnish Centre for Pensions 2017b).

SISÄLTÖ

1 Johdanto	15
2 Eläkeaikeisiin vaikuttavat tekijät aiempien tutkimusten valossa	18
2.1 Demografiset tekijät: ikä, sukupuoli, koulutus ja perhetilanne.....	19
2.2 Työura, sektori ja muut työhön liittyvät tekijät.....	20
2.3 Terveys, tulot ja toimeentulo.....	21
2.4 Yhteiskunnalliset ja institutionaaliset tekijät.....	23
3 Aineisto ja kyselyyn vastanneet	25
3.1 Otos ja sen painotus.....	25
3.2 Vastaajien kuvaus.....	26
4 Uudet vanhuuseläkkeen alaikärajat ja suunniteltu eläkkeelle-siirtymisikä	33
4.1 Arvio kokoaikaiselle eläkkeelle siirtymisiestä.....	34
4.2 Vanhuuseläkkeen alaikäraja ja siitä poikkeaminen.....	39
4.3 Mikä selittää eläkeaikeita?.....	44
5 Osittainen vanhuuseläke tuo joustoa eläkeikään	50
5.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen suosio.....	51
5.2 Ketkä erityisesti suunnittelevat osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöä?.....	53
5.3 Missä iässä osittaiselle vanhuuseläkkeelle?.....	61
6 Työskentely kokoaikaisen vanhuuseläkkeen ohella	66
6.1 Kokoaikaisen eläkkeen ohella satunnaiset työt toivotuimpia.....	66
6.2 Työskentelyaikeita kokoaikaisen eläkkeen ohella selittävä malli...74	
7 Työskentely osittaisen vanhuuseläkkeen ohella	77
7.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentely kiinnostaa.....	77
7.2 Työskentelyaikeita osittaisen vanhuuseläkkeen ohella selittävä malli.....	83
8 Eläkkeelle myöhemmin, joustavasti ja töitä tehden?	86
8.1 Suunniteltu eläkkeellesiirtymisikä.....	87
8.2 Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön.....	88

8.3 Työskentely eläkkeen ohella.....	89
8.4 Eläkkeelle siirtymiseen liittyvät joustot ja työskentely- mahdollisuudet kiinnostavat.....	90
Lähteet	93
Liitteet	100
Liite 1 Aineiston painotus.....	100
Liite 2 Vastaajien yleisestä alimmasta eläkeiästä poikkeavat eläkeiät.....	102
Liite 3 Kyselylomake.....	105

1 Johdanto

Väestön ikääntyminen ja eliniän pidentyminen tuovat haasteita eläkejärjestelmän rahoituksen kestävyyyteen kaikkialla¹. Suomessa, kuten monessa muussakin maassa, rahoituksen kestävyysaasteisiin on vastattu uudistamalla eläkejärjestelmää. Yhteinen piirre uudistuksissa on tavoite eläkkeellesiirtymisen myöhen-
tämistä. Useissa maissa tähän pyritään sekä eläkeikää nostamalla että eläkejärjestelmän luomien taloudellisten kannustimien avulla. Eläkeiän nousu lisää samalla tarvetta joustavuudelle: eläkeiän noustessa myös erilaiset elämäntilan-
teet ja terveys ja jaksaminen vaihtelevat. Yksi hyvän eläkejärjestelmän ominai-
suuksista on, että se mahdollistaa eläkkeelle siirtymisen joustavasti, mutta kan-
nustaa jatkamaan työssä niitä, joille se on mahdollista (Barr 2013). Uudistus-
ten yhteydessä eläkkeelle siirtymisen joustavuuteen onkin usein kiinnitetty huo-
miota erilaisten varhentamis- ja lykkäysmahdollisuuksien sekä eläkkeen ohella
työskentelyn esteiden poistamisen myötä.

Vuonna 2017 voimaan tullut eläkeuudistus toi useita muutoksia suomalais-
ten työeläketurvaan.² Näkyvin muutos oli vanhuuseläkkeen alaikärajan nousu. Alaikäraja nousee portaittain 63 vuodesta 65 vuoteen. Ikärajan noususta huoli-
matta joustavuus eläkkeelle siirtymisessä säilyi. Eläkkeelle siirtymistä on edel-
leen mahdollista lykätä yli alaikärajan ja varhentaminen on mahdollista uuden
eläkemuodon, osittaisen vanhuuseläkkeen kautta. Osittainen varhennettu van-
huuseläke³ tarjoaa mahdollisuuden kompensoida työskentelyn vähentämistä
eläkkeen turvin, mutta se ei rajoita työssä jatkamista. Lykkääminen ja varhenta-
minen heijastuvat eläkkeen määrään, mikä osaltaan pyrkii kannustamaan myö-
häisempään eläkkeelle siirtymiseen.

Tässä tutkimuksessa selvitetään kyselytutkimuksen ja siihen liitettyjen rekis-
teritietojen avulla eläkeikää lähestyvien eläkeaikeita sekä kiinnostusta osittai-
sen vanhuuseläkkeen käyttöön ja eläkkeen ohella työskentelyyn. Tutkimukses-
sa selvitetään, missä iässä eläkkeelle siirtymistä suunnitellaan uusien ikärajo-
jen tultua voimaan ja kuinka houkuttelevalta vaihtoehdolta osittainen varhen-
nettu vanhuuseläke vaikuttaa. Toinen painopiste tutkimuksessa on selvittää,

1 Esimerkiksi Eläketurvakeskuksen (2013) raportissa keskustellaan Suomen ja muiden maiden eläkejärjes-
telmien uudistustarpeista.

2 Uudistuksen yksityiskohdista lisätietoa löytyy esimerkiksi www.eläkeuudistus.fi-sivustolta.

3 Nimistään huolimatta osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen voi ottaa myös varhentamattomana
oman ikäluokan eläkeiässä tai sen jälkeen. Tässä raportissa eläkelajiin viitataankin lyhyemmällä muodolla
"osittainen vanhuuseläke".

kuinka laajaa on kiinnostus kokoaikaisen eläkkeen ja osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyyn.

Vanhuuseläkkeelle voi siirtyä alaikärajan jälkeen. Jos eläkkeelle siirtymistä lykkää yli vanhuuseläkeiän alarajan, lykkäyskorotus nostaa eläkettä. Lykkäyskorotus on 0,4 prosenttia jokaista lykättyä kuukautta kohti. Se on mitoitettu siten, että keskimäärin koko odotettavissa olevan eläkeajan aikana kertyvä eläkkeiden summa pysyy samana eläkkeellesiirtymisajankohdasta riippumatta. Eläkeuudistuksen yhteydessä tuli mahdolliseksi myös ottaa eläke osittaisena jo ennen vanhuuseläkeiän alarajaa. Osittaisena nostettua eläkettä leikataan varhennusvähennyksellä. Myös varhennusvähennys on 0,4 prosenttia jokaista varhennettua kuukautta kohti. Toisin kuin uudistuksen myötä lakkaavassa osa-aikaeläkkeessä, varhennetussa vanhuuseläkkeessä ei ole vaatimuksia työssä jatkamisen, työskentelyn vähentämisen tai sen lopettamisen suhteen.

Lykkäyskorotuksen ja varhennusvähennyksen luomat muutokset eläkkeen määrään eivät ole ainoat eläkeaikeisiin vaikuttavat tekijät. Suomessa eläkejärjestelmän taloudellisten kannustimien on todettu vaikuttavan työssä jatkamiseen, vaikkakaan vaikutukset eivät ole olleet kovin suuria (Barr 2013; Uusitalo & Niivalainen 2013). Eläkkeelle siirtymiseen heijastuvat monet yksilöön, perheeseen ja työhön liittyvät asiat. Esimerkiksi sosiodemografiset tekijät, terveys ja jaksaminen ja taloudellinen tilanne voivat vaikuttaa eläkeaikeisiin ja eläkkeelle siirtymiseen. Myös työllä ja työoloilla on merkitystä (esimerkiksi Järnefelt 2016). Työn vaativuus ja mielekkyys, organisaation toimet ja työllisyystilanne ovat mukana eläkepäättöksen kokonaisuudessa. Kolmas ryhmä on eläkejärjestelmä ja siihen sisältyvät kannustimet. Eläkejärjestelmän ikäraajat muodostavat reunaehdot eläkkeellesiirtymispäätökselle, henkilökohtaiset mahdollisuudet, tarpeet ja toiveet ohjaavat valintaa siitä eteenpäin.

Suomessa vuonna 2017 voimaantulleen eläkeuudistuksen yhtenä tavoitteena on tukea työurien pidentymistä ja myöhempää eläkkeelle siirtymistä. Koska ikäraajat uudet eläkelajit ovat vasta tulleet voimaan, uudistuksen vaikutuksesta eläkeikään tai uusien eläkelajien suosiosta ei vielä ole olemassa rekisteritietoa. Ensimmäiset tiedot ovat kertoneet osittaisen vanhuuseläkkeen suosiosta⁴. Aiemmin eläkeuudistuksen vaikutuksia eläkkeelle siirtymiseen on arvioitu laskentamalleilla (Kautto & Risku 2015). Tenhunen (2017) toteaa vuosi ennen uudistuksen voimaantuloa tehdyn kyselyn perusteella suomalaisten harkitsevan laajas-

4 Heinäkuun 2017 loppuun mennessä osittaiselle vanhuuseläkkeelle oli siirtynyt lähes 7 600 henkilöä (Kannisto 2017b).

ti lykkäystä ja varhennusta. Jopa neljä viidestä kyselyyn vastanneesta harkitsi joustojen käyttöä. Kyselyyn vastanneet olivat iältään 25–60-vuotiaita.

Eläketurvakeskus toteutti tämän tutkimuksen pohjana olevan kyselyn eläkeuudistuksen muutoksista ja eläkeaikeista keväällä 2016. Kohderyhmänä olivat eläkeikää lähestyvät 54–62-vuotiaat. Kyselyn yhteydessä informoitiin vastaajia vuoden 2017 eläkeuudistuksen pääpiirteistä. Kyselyssä tiedusteltiin vastaajien aikomuksia ja käsityksiä eläkkeelle siirtymisiän, eläkkeen ja työskentelyn yhdistämisen ja osittaisen vanhuuseläkkeen suosion suhteen.

Tutkimuksen rakenne on seuraava: Toisessa luvussa käydään läpi aiempia tutkimuksia eläkkeelle siirtymisestä ja siihen vaikuttavista asioista. Kolmannessa luvussa eritellään kyselytutkimuksen aineisto. Neljännessä luvussa käsitellään vanhuuseläkkeen nousevia ikärajoja ja vastaajien arvioita eläkkeellesiirtymisiästään. Viidennessä luvussa tarkastellaan osittaista vanhuuseläkettä ja vastaajien kiinnostusta käyttää mahdollisuutta nostaa eläkkeestä vain osa. Kuudennessa luvussa keskitytään kiinnostukseen työkennellä kokoaikaisen vanhuuseläkkeen rinnalla ja seitsemännessä ajatuksiin osittaisen vanhuuseläkkeen ja työskentelyn yhdistämisestä. Luvussa 8 on yhteenveto ja keskustelua tuloksista.

2 Eläkeaikeisiin vaikuttavat tekijät aiempien tutkimusten valossa

Eläkkeelle siirtymiseen vaikuttavia tekijöitä voidaan tarkastella yksilön, työn ja yhteiskunnallisten ja institutionaalisten tekijöiden näkökulmasta. Yksilöön ja perheeseen liittyvät tekijät, kuten ikä, sukupuoli, koulutus ja tulot ovat yleisesti kiinnostavia taustatekijöitä. Työhön liittyvistä tekijöistä muun muassa työmarkkinatilanne, työskentelysektori sekä työtyytyväisyys voivat heijastua eläkeaikeisiin. Lisäksi eläkkeelle siirtymiseen vaikuttavana tekijänä voidaan tarkastella yhteiskunnallisia ja institutionaalisia tekijöitä, kuten ikärajoja ja järjestelmään sisältyviä taloudellisia kannustimia. Myös taloudellinen tilanne ja tulevaisuuden näkymät voivat vaikuttaa eläkeaikeisiin. Esimerkiksi Wang ja Schultz (2010) esittelevät kirjallisuuskatsauksessaan tutkimuksia eläkkeelle siirtymiseen vaikuttavista tekijöistä tämän tyyppisessä kehikossa.

Eläkkeelle siirtymisen ajankohta on muuttunut taloudellisten ja institutionaalisten muutosten mukana. Ikääntymisen myötä eläkejärjestelmän rahoitus on haasteiden edessä. Suuressa osassa OECD-maita on pyritty myöhentämään eläkkeelle siirtymistä muun muassa nostamalla eläkeikää ja rajoittamalla varhaiseläkereittejä (OECD 2015). Suomessa työttömyyseläkkeen poistaminen, työttömyysturvan lisäpäiviin oikeuttavan alaikärajan nostaminen sekä maatalouden erityiseläkkeiden ikärajojen nostaminen ovat vähentäneet mahdollisuuksia varhaisempaan eläkkeelle siirtymiseen.

Eläkkeellesiirtymisikä on Suomessa noussut parin viime vuosikymmenen aikana. Työeläkejärjestelmässä eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä oli 60,7 vuotta vuonna 2016, kun kaksi vuosikymmentä aiemmin se oli 57,2 vuotta (Eläketurvakeskus 2017c). Eläkkeellesiirtymisiän odote vuonna 2016 oli 25-vuotiaalle 61,1 vuotta ja 50-vuotiaalle 62,8 vuotta. Molempien ryhmien kohdalla odote on noussut puoli vuotta vuodesta 2010 (Kannisto 2017a).

Eläkkeelle siirtymiseen ja sen ajoitukseen vaikuttavia tekijöitä on tarkasteltu aiemmissa tutkimuksissa laajasti.⁵ Eläkkeelle siirtymiseen heijastuvat monet yksilöön, perheeseen ja työhön liittyvät tekijät. Lisäksi makrotaloudelliset ja sosiaaliskulttuuriset tekijät voivat vaikuttaa eläkepäätöksiin. Seuraavaksi tarkastellaan aiempaa kirjallisuutta eläkkeellesiirtymiseen ja eläkeaikeisiin liittyvistä taustatekijöistä.

5 Esimerkiksi Fischer & Chaffee & Sonnega (2016) esittävät laajan kirjallisuuskatsauksen aiheeseen liittyvistä tutkimuksista.

2.1 Demografiset tekijät: ikä, sukupuoli, koulutus ja perhetilanne

Ennen vuoden 2017 uudistusta käytössä olleen joustavan vanhuuseläkeiän (eläkkeelle pystyi jäämään joustavasti 63–68-vuotiaana) aikana eläkkeelle siirtyminen keskittyi Suomessa voimakkaasti vanhuuseläkeiän alarajalle (Uusitalo & Nivalainen 2013; Kannisto 2016). Kuitenkin 64-vuotiaana ja sitä vanhempana eläkkeelle jääneiden osuus on hieman noussut. Vuonna 2005 vähintään 64-vuotiaiden osuus kaikista työeläkkeelle siirtyneistä oli vajaa 19 prosenttia, mutta vuonna 2015 osuus oli 27 prosenttia (Eläketurvakeskus 2017c).

Eläkkeelle siirtyminen tulee todennäköisemmäksi iän kasvaessa (Wang & Shi 2014; de Wind ym. 2015). Taustalla vaikuttavat muun muassa iän myötä heikentyvä terveys ja jaksaminen (Moen 1996). Aiempien tutkimusten perusteella näyttäisi siltä, ettei iän vaikutus eläkeaikeisiin ole kuitenkaan täysin suoraviivainen. Osassa tutkimuksista on todettu ikääntyneiden suunnittelevan pidempiä työuria (Adams 1999; Zappala ym. 2008). Myös Suomessa on saatu erisuuntaisia tuloksia iän vaikutuksesta. Koskenvuo (2017) totesi, että oman aiotun eläkeiän keskiarvo on nuoremmilla ikäluokilla korkeampi kuin 50 vuotta täyttäneillä. Toisaalta esimerkiksi Gould (2001), Forma ym. (2004) ja Tuominen ym. (2010) ovat todenneet eläkeikää lähestyvien suunnittelevan myöhäisempää eläkkeelle siirtymistä kuin heitä hieman nuorempien ikäluokkien. Taustalla voi olla se, että ikääntyneemmät edelleen töissä jatkavat henkilöt ovat valikoituneet joukko esimerkiksi työorientoituneisuuden tai terveydentilan suhteen.

Sukupuolen merkityksen tutkiminen on haasteellista, sillä sukupuolen kanssa yhtä aikaa vaikuttavat myös muut tekijät, kuten perhe- ja talustilanne. Kansainvälisissä tutkimuksissa on löydetty yhteys sekä naisten kiinnostukseen siirtyä miehiä aiemmin eläkkeelle (Chan & Stevens 2004; Raymo ym. 2011; Rice ym. 2011) että naisten kiinnostukseen jatkaa pidempään töissä (Finch 2014). Suomessa sukupuolten välillä ei ole juurikaan eroa keskimääräisessä eläkkeelle siirtymisiässä. Vuonna 2015 sekä miesten että naisten keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä oli 60,7 vuotta ja mediaani 63,1 vuotta (Eläketurvakeskus 2017c). Nivalainen (2014) on kuitenkin todennut, että sukupuolten välillä on eroja eläkkeelle siirtymisen ajankohdassa. Miehet siirtyivät naisia useammin eläkkeelle täsmälleen vanhuuseläkkeen alaikärajalla (63 vuotta). Eläkeaikeiden kohdalla miehet ovat osoittaneet enemmän kiinnostusta jatkaa työntekoa 63 ikävuoden jälkeen (Forma & Väänänen 2003; Forma 2004a; Forma 2004b; Forma ym. 2005; Korhonen 2008).

Koulutuksen on todettu heijastuvan työurien pituuteen ja eläkkeelle siirtymiseen. Korkeamman koulutuksen on todettu olevan yhteydessä sekä myöhäisem-

pään aiottuun eläkeikään (Mermin ym. 2007; Szinovacz ym. 2014) että myöhäisempään eläkkeelle siirtymiseen (de Preter ym. 2014). Myös Suomessa on saatu vastaavia tuloksia (Forma ym. 2004; Forma ym. 2005; Järnefelt 2010; Tuominen ym. 2010). Forma ym. (2004) toteavat koulutuksen heijastuvan työssä-jatkamisaikeisiin yleensäkin sekä erityisen merkittävästi siihen, suunnitteleeko jatkavansa töissä 68-vuotiaaksi saakka. Vastaava tulos saatiin myös uudemmasa kyselyssä eläkeaikeita koskien. Koskenvuon (2017) mukaan ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneet arvioivat keskimääräistä useammin jatkavansa työssä pidempään. Koulutuksen merkitys oli sitä suurempi, mitä korkeampi eläkeikä oli kyseessä.

Eläkkeelle siirtyminen koskettaa koko perhettä. Puolisoiden onkin todettu jossain määrin koordinoivan eläkkeelle siirtymisen ajankohtaa. Esimerkiksi Yhdysvalloissa henkilöiden on todettu jatkavan todennäköisemmin työskentelyä, jos myös heidän puolisonsa on edelleen töissä (Gustman & Steinmeier 2000; Ozawa & Lum 2005). Aiemmissä tutkimuksissa merkitykselliseksi työssäjatkamisaikeita selittäväksi asiaksi on osoittautunut yksinasuminen ja puolison työtilanne (Wang & Schultz 2010; Karisalmi ym. 2011; Tuominen ym. 2012a; Tuominen ym. 2012b). Yksinasuvien on todettu jatkavan töissä pidempään kuin puolison kanssa asuvien ja puolison työssäolon on todettu olevan yhteydessä kiinnostukseen työssä jatkamiseen (Forma ym. 2005; Tuominen ym. 2010; Finch 2014).

Myös perhetilanteeseen liittyvät huolenpitovelvollisuudet (esimerkiksi lapsenlapset, lapset tai omat tai puolison vanhemmat) voivat heijastua eläkkeelle siirtymiseen. Esimerkiksi Finch (2014) ja Tuominen ym. (2012b) toteavat huolenpitovelvollisuuksien olevan yleisempiä nuorempana eläkkeelle jääneiden kohdalla.

2.2 Työura, sektori ja muut työhön liittyvät tekijät

Työuran pituus voi heijastua kiinnostukseen siirtyä eläkkeelle monesta syystä. Pitkän työuran tehneet voivat kokea "tehneensä jo oman osuutensa" ja siten voivat olla halukkaita siirtymään pois työelämästä. Pitkän työuran tehneet ovat todennäköisesti ehtineet kartuttaa työeläkettä enemmän, joten työuran pituus voi heijastua eläkkeelle siirtymiseen myös taloudellisten tekijöiden myötä. Toisaalta pitkä työura voi kertoa myös työorientoituneisuudesta. Työuran pituuden onkin todettu heijastuvan eläkkeellesiirtymisikään. Pisimpään työelämässä jatkavat sekä ne, joilla on erityisen lyhyt työura, että ne, joiden työura on erityisen pitkä (Tuominen ym. 2012b; Nivalainen 2014).

Kansainvälisessä kirjallisuudessa on kiinnitetty enemmän huomiota työuran katkonaisuuteen, lähinnä työttömyyteen tai osa-aikaiseen työskentelyyn. Kat-

konaisen työuran, osa-aikaisen työn ja irtisanomisia läpi käyneiden on todettu siirtyvän useammin eläkkeelle aikaisemmin (Raymo ym. 2011; Cahill ym. 2012; Clarke ym. 2012).

Työskentelysektori näyttäytyy merkittävänä eläkeaikeita selittävänä tekijänä. Aiemmissa tutkimuksissa on huomattu julkisella sektorilla työskentelevien työntekijöiden jäävän eläkkeelle myöhemmin kuin yksityisellä sektorilla työskentelevien (Nivalainen 2014). Ilmiön taustalla vaikuttavat julkisen sektorin työntekijöiden henkilökohtaiset ja ammatilliset eläkeiät. Viime vuosina eläkeaikeet ovat siirtyneet myöhäisemmiksi erityisesti julkisella sektorilla, kun yksityisellä sektorilla ei ole ilmennyt vastaavaa kehitystä (Järnefelt & Nivalainen 2016).

Monien työhön liittyvien asioiden on todettu olevan yhteydessä eläkkeelle siirtymisen ajoittumiseen. Fisher ym. (2016) listaavat työhön liittyviä tekijöitä ja niiden vaikutuksesta saatuja tutkimustuloksia. He ottavat esiin muun muassa henkilöstöhallinnon tavat, koulutusmahdollisuudet, työpaikan ikärakenteen ja eläkekäytännöt sekä työn kuvan työpaikkaan liittyvinä tekijöinä. Myös Suomessa on tutkittu työhön liittyvien tekijöiden vaikutusta eläkkeelle siirtymiseen (mm. Forma ym. 2005; Lehto & Sutela 2008; Järnefelt 2010).

Aiemmissa tutkimuksissa on myös tarkasteltu sitä, miten organisaation pyrkimykset edistävät halukkuutta jatkaa pidempään työssä (Forma ym. 2004; van Dalen ym. 2010; Järnefelt ym. 2014; van Solinge & Henkens 2014). Esimerkiksi työn kokeminen tärkeäksi ja työnantajien tuki ikääntyvien työssä jatkamiseen on todettu lisäävän aikomuksia jatkaa työssä pidempään (Tuominen ym. 2010). Vastaavasti kielteisesti kokemukset, kuten irtisanomiset, työttömyysputken käyttö ja työn kokeminen epävarmaksi puolestaan vähentävät halukkuutta jatkaa työssä pidempään. Vaikutus näkyy myös niiden kohdalla, joita työn menettäminen ei ole koskettanut (Forma ym. 2004; Tuominen ym. 2010; Järnefelt ym. 2014).

Yleisesti ottaen työhön liittyvistä tekijöistä muodostuu käsitys, miten tyytyväinen henkilö on työhönsä ja työtilanteeseensa. Tyytyväisyys työhön puolestaan heijastuu eläkeaikeisiin ja eläkkeelle siirtymiseen siten, että työhönsä tyytyväiset siirtyvät eläkkeelle myöhemmin (Mein ym. 2000; Tuominen ym. 2010; Kautonen ym. 2012; Böckerman & Ilmakunnas 2016). Työhönsä tyytymättömien henkilöiden on puolestaan todettu ajattelevan useammin siirtyvänsä eläkkeelle ennen eläkeikää (Böckerman & Ilmakunnas 2016).

2.3 Terveys, tulot ja toimeentulo

Terveystila on keskeinen tekijä työssä jatkamisessa ja eläkeaikeissa. Heikommaksi koetun terveyden voi olettaa olevan yhteydessä toiveeseen aiemmasta

eläkkeelle siirtymisestä. Aiemmin onkin todettu, että terveytensä heikommaksi kokevat arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle aiemmin (McGarry 2004; van den Berg ym. 2010). Suomessa on saatu vastaavia tuloksia terveydentilan vaikutuksesta eläkkeelle siirtymiseen. Terveytensä huonoksi tai melko huonoksi kokeneet arvioivat aiotun eläkeikänsä lähes kaksi vuotta matalammaksi kuin terveytensä hyväksi arvioineet (Tuominen ym. 2010). Samansuuntainen tulos näkyy myös eläkkeelle siirtyneiden kohdalla: yli 66-vuotiaana vanhuuseläkkeelle siirtyneet kokevat terveytensä paremmaksi kuin nuorempina vanhuuseläkkeelle siirtyneet (Tuominen ym. 2012b).

Taloudellisen tilanteen ajatellaan heijastuvan eläkkeellesiirtymispäätökseen. Taloustieteen teorian mukaan eläkkeelle jäädään sitten, kun siihen on varaa (Beehr ym. 2000; Wang & Schultz 2010; Laitner & Sonnega 2013). Tähän vaikuttaa paitsi tiedossa oleva eläke, myös varallisuus ja eläkettä edeltävä tulo-taso. Näitä voidaan tarkastella erikseen tai yhdessä tulotason muutoksen kautta.

Eurooppalaisia tarkastelevassa tutkimuksessa on todettu varhaisen eläkkeelle siirtymisen olevan yleisempää korkeamman eläkkeen tarjoavan eläkejärjestelmän maissa (Engelhardt 2012). Useissa tutkimuksissa on todettu korkeamman varallisuuden olevan yhteydessä aikaisempaan eläkkeelle siirtymiseen (Mermin ym. 2007; Aaron & Callan 2011; Bloemen 2011). Sen sijaan eläkkeelle siirtymistä edeltävien tulojen merkitys eläkepäätöksessä ei ole suoraviivainen. Korkeat tulot voivat kertoa hyvästä taloudellisesta tilanteesta, joka mahdollistaa aikaisemman eläkkeelle siirtymisen. Toisaalta korkeat tulot voivat liittyä työtehtäviin, joissa usein jatketaan pidempään. Tutkimuksissa onkin löydetty näyttöä molemmansuuntaisesta yhteydestä. Osa tutkimuksista on todennut korkeampia tuloja saavien siirtyvän eläkkeelle aiemmin ja matalampia tuloja saavien myöhemmin (Tuominen ym. 2010; Frieze ym. 2011; Raymo ym. 2011). Osassa tutkimuksia on taas löydetty päinvastainen yhteys, jossa korkeampien tulojen on todettu olevan yhteydessä pidempään työssä jatkamiseen (Szinovacz ym. 2014; Fisher ym. 2015). Suomen kohdalla Nivalaisen (2014) tutkimuksessa huomattiin, että ennen eläkkeen alaikärajaa eläkkeelle siirtyneiden osuus kasvoi tulojen kasvaessa. Toisaalta pisimpään töissä jatkaneiden osuus oli suurin korkeimmassa tuloneljännöksessä. Myös Tuominen ym. (2012b) totesivat tulojen heijastuvan vanhuuseläkkeelle siirtymisen kahtalaisesti: korkeat tulot voivat olla yhteydessä sekä eläkkeelle siirtymisen aikaistamiseen että lykkäämiseen.

Tulotason muutosta eläkkeelle siirryttäessä tarkastellaan usein korvaussuhteen avulla. Korvaussuhde voidaan laskea usealla eri tavalla. Eläkkeeseen verrattavaksi työtuloksi voidaan valita työtulo juuri ennen eläkkeelle siirtymistä tai kauempaa työhistoriasta. Eläke- ja työtuloja voidaan myös tarkastella brutto- tai

nettomääräisinä. Yleisin tapa suomalaisten eläkkeelle siirtymisen korvaussuhdetta laskettaessa lienee verrata oman eläkkeen määrä eläkkeelle siirtymistä edeltävien ansiotulojen ja tulonsiirtojen määrään netto- tai bruttomääräisenä. Rantala & Suoniemi (2007; 2010) ovat tarkastelleet suomalaisten tulotason muutosta eläkkeelle siirryttäessä. Keskimäärin eläketulot olivat kaksi kolmasosaa eläkettä edeltäneestä tulotasosta. Yksilöllinen vaihtelu oli kuitenkin suurta. Työstä eläkkeelle siirtyneiden korvaussuhteet ovat keskimäärin hieman korkeampia. Korkeammat korvaussuhteet ovat taas tyyppillisempiä pienituloisten kohdalla.

Korvausasteet, eläkkeen taso, eläkettä edeltävät tulot tai varallisuus eivät välttämättä kuvasta suoraan toimeentulon tasoa. Usein toimeentuloa tarkastellaankin koetun toimeentulon pohjalta, jolloin tulojen lisäksi vastaajan menot tulevat huomioiduksi. Suurin osa suomalaisista kokee toimeentulonsa helpoksi eläkkeelle siirtyessään (Tuominen ym. 2012a). Noin joka kymmenes vuonna 2010 eläkkeelle siirtyneistä koki toimeentulonsa ennen eläkkeelle siirtymistä hankalaksi. Suurin osa koki tulleen toimeen vähintään melko helposti ansiotasosta tai eläkkeelle siirtymisiästään riippumatta. Eläkkeellä ollessa toimeentulonsa hankalaksi kokevia oli hieman enemmän. Myös eläkkeelle siirtymisen ajankohdalla oli vaikutusta toimeentulokokemukseen: toimeentulo koettiin keskimääräistä helpommaksi myöhemmin eläkkeelle siirtyneiden kohdalla. (Palomäki 2011; Tuominen ym. 2012b.)

2.4 Yhteiskunnalliset ja institutionaaliset tekijät

Kansainvälisissä tutkimuksissa on tarkasteltu taloustilanteen vaikutusta eläkeaikeisiin. Useissa tutkimuksissa on todettu, että taloudellisen taantuman aikana siirrytään aiemmin eläkkeelle (Coile & Levine 2007; Bosworth & Burtless 2010; Coile & Levine 2011; Goda ym. 2011; Szinovacz ym. 2014). Osassa päädytään päinvastaiseen tulokseen, jossa taantuman aikana on yleisempää lykätä eläkkeelle siirtymistä (Munnell ym. 2009; Goda ym. 2011).

Tärkeimpiä taantumaan liittyviä vaikutuskanavia ovat työllisyysmahdollisuudet ja varallisuuden arvon vaihtelu. Taloustilanteen vaikutus ei kuitenkaan ole suoraviivainen. Työllisyystilanne voi sekä houkutella siirtymään eläkkeelle aiemmin että pitämään tiukemmin työpaikasta kiinni. Varallisuusvaihteluiden vaikutus osuu vain niihin kotitalouksiin, joiden eläkevarallisuus on merkittävässä osin kiinni asunto- tai sijoitusvarallisuudessa. Lisäksi varallisuusarvojen muutosten ja työllisyyden vaikutukset voivat olla vastakkaisuuntaisia. Siten koko talouden tasolla tulokset taloustilanteen vaikutuksesta voivat kumota toisiaan.

Taantumien myötä heikentyneet työllisyysnäkökymät voivat houkutella siirtymään eläkkeelle aiemmin. Muun muassa Coile & Levine (2006; 2011) ja Munnell ym. (2009) ovat todenneet laskusuhdanteisiin liittyvän korkeamman työttömyyden olevan yhteydessä aiempaan eläkkeelle siirtymiseen. Toisaalta ne, jotka ovat saaneet pitää työpaikkansa, voivat olla vähemmän halukkaita luopumaan työpai-kastaan. Esimerkiksi Szinovacz ym. (2014) ja Rutledge (2015) ovat todenneet eläkeikäisten myöhentyvän korkean työttömyyden aikana.

Taloudellisesta näkökulmasta katsottuna taantumien aikana varallisuusarvojen pudottua eläkeikäisiä lykätään kauemmaksi tulevaisuuteen ja siten kompensoidaan eläkevarallisuuden laskua. Muun muassa Goda ym. (2011) arvopaperivarallisuuden osalta ja Ondrich & Falvich (2016) asuntovarallisuuden osalta ovat saaneet tämän suuntaisia tuloksia. Varallisuusarvojen muutosten on myös todettu heijastuvan enemmän lähellä eläkeikäisiä olevien eläkeikäisiin (Coile & Levine 2009; Goda ym. 2011). Yksi selitys varallisuusarvojen muutosten vaikutusten vähäisyydelle on se, että huomattavaa varallisuutta on vain osalla kotitalouksista (Gustman ym. 2010; Coile & Levine 2011; Gustman ym. 2011).

Eläkepäättöksen yhteydessä päätöksen tekoon voi vaikuttaa paitsi aikaisempi ja sen hetkinen taloudellinen tilanne, myös henkilön käsitykset yleisen taloustilanteen, työllisyysnäkökymiensä tai varallisuutensa kehityksestä tulevaisuudessa. Pessimistisemmin talouden tulevaan tilaan suhtautuvien onkin todettu suunnittelevan jatkavan pidempään töissä kuin optimisemmin tilanteen näkevien (McFall 2011). Pessimistinen suhtautuminen voi jopa vaikuttaa enemmän kuin todelliset muutokset varallisuudessa (Goda ym. 2011).

Suomessa taloudellisten suhdanteiden ja rakennemuutoksen tuomat paineet eläkkeelle siirtymiseen ovat toteutuneet pitkälle varhaiseläkkeiden ja työttömyyseläkkeiden kautta. Ikääntyneiden kohdalla suhdannevaihteluiden vaikutus tulee myös työttömyyden kautta. Tietyn ikärajan ylittäneiden oikeus työttömyysturvan lisäpäiviin ja niiden jälkeen eläkkeelle on ollut tutkimuksissa esillä. Muun muassa Kyyrä & Wilke (2007), Myrskylä (2010), Jauhiainen & Rantala (2011) sekä Kyyrä & Pesola (2017) ovat tarkastelleet ikääntyneiden siirtymistä pois työelämästä työttömyyden kautta. Varhaiseläkereittien ja työttömyyseläkkeen lakkauttamisen ja työttömyysturvan lisäpäiviin oikeuttavan ikärajan nousu on vaikuttanut siihen, että ettei eläkkeelle siirtymisen avulla voida reagoida suhdannevaihteluihin (Tuominen ym. 2012b).

3 Aineisto ja kyselyyn vastanneet

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten vuoden 2017 eläkeuudistuksen myötä muuttuneet eläkeiät ja uudet eläkeuudot vaikuttavat suunnitelmiin eläkkeelle siirtymisestä. Kyselytutkimuksen avulla tarkastellaan eläkeikää lähestyvien työssä olevien näkemyksiä heidän omista eläkeaikeistaan. Kyselyaineistoon on yhdistetty Eläketurvakeskuksen ylläpitämistä rekistereistä demografisia tietoja, kuten ikä ja sukupuoli, sekä työuraan ja eläkkeisiin liittyviä tietoja.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan eläkkeelle siirtymiseen vaikuttavia tekijöitä etenkin yksilön näkökulmasta. Tekijöiden vaikutuksia analysoidaan kolmessa eri ryhmässä. Ensimmäisenä ovat sosiodemografiset tekijät: sukupuoli, ikä, koulutus sekä eläkettä kartuttavat tulot. Toinen ryhmä painottuu työhön ja työtilanteeseen liittyviin tekijöihin. Siinä tarkastellaan vastaajan asemaa työelämässä, työskentelysektoria, työuran pituutta sekä tyytyväisyyttä työhön. Kolmantena ryhmänä ovat vastaajan tulevaisuutta koskevat näkemykset. Siinä tarkastellaan vastaajan arviota työkyvyn säilymisestä ja toimeentulosta eläkeaikana. Nämä antavat viitteitä vastaajien käsityksistä terveydestä ja eläkkeen riittävydestä. Lisäksi kolmannessa ryhmässä on mukana kysymys puolison työskentelystä.

3.1 Otos ja sen painotus

Kysely tehtiin keväällä 2016, lain hyväksymisen jälkeen, reilu puoli vuotta ennen uudistuksen voimaantuloa. Kysely lähetettiin 4 000 satunnaisotoksella valitulle, vuonna 1954–1962 syntyneelle suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvalle mannersuomalaiselle. Otos rajattiin henkilöihin, jotka eivät olleet vuoden 2015 lopussa kokoaikaisella eläkkeellä. Kyselyhetkellä vastaajat olivat 54–62-vuotiaita. Ikäluokat valittiin siten, että kyselyssä mukana olevat ovat eläkeikää lähestyviä ja siten heillä eläkeasioiden pohtiminen voi olla jo ajankohtaista. Lisäksi valitut ikäryhmät olivat niitä, joita vuoden 2017 eläkeuudistuksen eläkeiän portaittainen nosto koskettaa.

Vastauksia saatiin 2 179. Vastausprosentiksi tuli 54,5 prosenttia. Vastanneiden demografinen rakenne on lähellä otoksen ikä- ja sukupuolijakaumaa (taulukko 3.1). Vastaajista hieman suurempi osa oli naisia, 54 prosenttia. Vanhemmat ikäluokat vastasivat hieman nuorempia useammin kyselyyn. Vastanneiden keski-ikä oli 58,1 vuotta.

Taulukko 3.1.*Vastaajien ja otoksen demografinen jakauma.*

	Vastanneet n=2 179	Otos n=4 000
Sukupuoli		
Miehiä	45,9 %	48,4 %
Naisia	54,1 %	51,6 %
Ikä (v. 2016 lopussa)		
Keskiarvo	58,1 vuotta	57,9 vuotta
Ikäluokka		
54–56	30,0 %	35,1 %
57–59	35,7 %	33,7 %
60–62	34,3 %	31,3 %

Erot otoksen ja vastanneiden välillä olivat tilastollisesti merkitseviä, joten aineiston tarkastelussa vastaukset painotettiin iän ja sukupuolen mukaan. Käytettävät painokertoimet laskettiin painottamalla vastaukset kunkin ikä- ja sukupuoliryhmän osuudella alkuperäisessä otoksessa (ks. liite 1). Kaikki tutkimuksessa tästä eteenpäin esiintyvät taulukot on esitetty painotetusta aineistosta laskettuna.

3.2 Vastaajien kuvaus*Vastaajien sosiodemografinen tausta*

Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma kuvailtiin edellisessä taulukossa. Näiden lisäksi ensimmäisessä, sosiodemografisiin tekijöihin keskittyvässä ryhmässä tarkastellaan koulutusta ja tuloja.

Yleisin koulutustausta vastanneiden joukossa oli keskiasteen tutkinto (taulukko 3.2.1). Yli kolmannes vastanneista kuului tähän ryhmään. Alimman korkeasteen suorittaneita oli lähes joka neljäs ja korkeintaan perusasteen suorittaneita joka viides vastanneista. Korkeakoulututkintoja oli myös joka viidennellä.

Tuloja tarkastellaan tässä eläkettä kartuttaneiden ansioiden avulla. Tulot on jaettu neljään luokkaan, ja viidennen luokan muodostavat ne, joille tuloja ei ole tiedossa. Rekisteritiedossa on mukana vuodelta 2015 kaikki eläkettä kartuttanut ansiotulo sekä julkiselta että yksityiseltä sektorilta. Yrittäjien ja maatalousyrittä-

jien yrittäjätuloja⁶ tai palkattomilta jaksoilta⁷ kertyneitä tuloja ei tässä ole mukana. Palkansaajien osalta eläkettä kartuttavat tulot ovat kattava mittari työtuoloista, mutta yrittäjien kohdalla tulotieto jää puutteelliseksi. Osalla yrittäjistä ja maatalousyrittäjistä voi olla työtuloja myös yrityksen tai maatilan ulkopuolelta. Yrittäjistä yli 30 000 euron vuosittaisia ansiotuloja sai noin 11 prosenttia (Knuuti & Palomurto 2015, 137) ja maatalousyrittäjistä yli 20 000 euron ansiotuloja sai 23 prosenttia (Tenhunen & Salonen 2016, 65). Yrittäjien ja maatalousyrittäjien kohdalla tulotiedoissa näkyvät vain heidän mahdollisesti saamansa ansiotulot, mutta ei yritystoiminnan tuloja. Tästä syystä yrittäjien tuloja ei voida käytettävissä olevilla tiedoilla yhdenmukaisesti vertailla. Myöskään muita tuloja, kuten pääomatuloja, tulonsiirtoja tai tukia ei ole mukana käytetyssä tulomittarissa. Siten tulot eivät kuvaa kattavasti käytettävissä olevia tuloja ja toimeentulon tasoa.

Taulukko 3.2.1.

Vastaaajien koulutustausta ja eläkettä kartuttavat tulot.

	Osuus
Koulutusaste	
Perusaste	20,2 %
Keskiaste	36,2 %
Alin korkea-aste	23,1 %
Alempi korkeakouluaste	7,7 %
Ylempi korkeakouluaste	12,7 %
Tulot, euroa/v	
Alle 25 000	19,4 %
25 000–40 000	34,4 %
40 000–55 000	19,1 %
Yli 55 000	15,6 %
Ei tietoa	11,5 %

Matalimmassa tuloluokassa on viidennes vastaajista. Heidän eläkettä kartuttava ansiotulonsa on ollut korkeintaan 25 000 euroa vuonna 2015. Reilu kolmannes vastaajista kuuluu seuraavaan eli yli 25 000 mutta alle 40 000 euroa ansainneiden tuloluokkaan. Toiseksi korkeimmassa tuloluokassa (yli 40 000 mutta al-

6 Yrittäjien ja maatalousyrittäjien eläke karttuu YEL- tai MYEL-työtulon perusteella. Lain mukaan työtulo määritellään siten, että se vastaa sitä palkkaa, minkä vastaavaa työtä tekevä palkansaaja saisi. Työtulo määritellään yritystoiminnan laajuuden perusteella.

7 Vuoden 2005 jälkeen työeläkettä on kertynyt myös tietyiltä palkattomilta ajoilta. Näitä ovat muun muassa tutkintoon johtava opiskelu, alle kolmivuotiaan lapsen hoito ja vanhempainrahakaudet. Näitä jaksoilta etuutta karttuu pohjana olevan sosiaalietuuden tai kiinteästi määritellyn euromäärän mukaan.

le 55 000 e) on vajaa viidennes vastaajista ja korkeimpiin, yli 55 000 euron vuotuisiin ansioihin ylittää lähes joka kuudes vastanneista. Noin 12 prosentilta vastaajista tieto eläkettä kartuttavista tuloista puuttuu.⁸

Työhön liittyvät taustatekijät

Toisessa taustatekijöiden ryhmässä keskitytään työhön liittyviin taustatekijöihin. Asema työelämässä, työskentelysektori ja työuran pituus ovat luonteeltaan yksilön aiempaan tai nykyiseen työtilanteeseen liittyviä tekijöitä. Työtyytyväisyys on puolestaan luonteeltaan enemmän vastaajan kokonaisvaltaiseen, useammasta tekijästä muotoutuvaan mielikuvaan liittyvä käsitys.

Työntekijät olivat suurin ryhmä vastaajien joukossa (taulukko 3.2.2). Heitä oli 41 prosenttia vastaajista. Ylempiä toimihenkilöitä oli noin 21 prosenttia, alempia toimihenkilöitä 13 prosenttia ja yrittäjiä yhdeksän prosenttia vastanneista. Työttömien osuus oli kymmenen prosenttia vastaajista. Ryhmään "Muu" tuli seitsemän prosenttia vastaajista. Tähän ryhmään kuuluvat vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet olevansa eläkkeellä⁹, opiskelijoita tai ovat valinneet ryhmäkseen vaihtoehdon "Muu".

Työskentelysektori on tässä määritelty vuoden 2015 pisimmän työsuhteen eläkelain perusteella. Julkisella sektorilla työskenteli kolmannes vastaajista. Julkisen sektorin työntekijäksi on huomioitu valtion (VEL/VaEL), kuntien (KuEL) ja muiden julkisten eläkelakien mukaan vakuutetut.¹⁰ Muut vastaajat olivat joko yksityisellä sektorilla työssä (pääasiainen eläkelaki oli MEL tai TEL/TyEL), yrittäjiä (eläkelaki YEL tai MYEL) tai eivät olleet työssä. Vastaajista kolmannes (33 %) työskenteli julkisella sektorilla. Työskentelysektorin merkitystä korostaa se, että osalla julkisen sektorin työntekijöistä on voimassa henkilökohtainen tai ammatillinen eläkeikä, joka voi poiketa yleisestä eläkeiästä.¹¹ Julkisella sektorilla työskentelevistä kaksi kolmasosaa (68 %) ilmoitti, että heillä on julkisen sektorin ammatillinen tai henkilökohtainen eläkeikä. Myös yksityisen sektorin työntekijöillä ja yrittäjillä voi olla lisäeläketurvan kautta yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä.

8 Suurin osa vastaajista, joiden tieto eläkettä kartuttavasta tulosta puuttuu, on ilmoittanut asemakseen työelämässä joko yrittäjä tai maatalousyrittäjä (22 %), työtön (42 %) tai ryhmän "Muu" (23 %).

9 Kokoaikaisella eläkkeellä olevat rajattiin pois otoksesta. Vastaajista 1,5 prosenttia kertoo kuitenkin pääasialliseksi asemakseen "eläkeläinen". Nämä voivat olla esimerkiksi osa-aikaeläkeläisiä, osatyökyvyttömyyseläkeläisiä tai eläkkeelle otoksen muodostamisen jälkeen siirtyneitä vastaajia.

10 Vuoden 2017 eläkeuudistuksessa kunnallinen eläkelaki, valtion eläkelaki ja kirkon eläkelaki yhdistettiin yhteiseksi julkisten alojen eläkelaksi (JuEL).

11 Yleisestä eläkeiästä poikkeavista eläkeiästä katso liite 2.

Tyytyväisyys työhön pyrkii kartoittamaan vastaajien kokonaiskuvaa heidän työstään ja työoloistaan. Tyytyväisyyden taustalla voi olla muun muassa työnkuvaan ja työn vaativuuteen, työilmapiiriin tai työn joustavuuteen liittyviä tekijöitä. Selvästi suurin osa vastaajista, yhteensä noin 62 prosenttia, oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä työhönsä. Tyytymättömiä oli vain noin viisi prosenttia vastaajista. Noin 15 prosenttia vastaajista ei ole vastannut kysymykseen. Tässä joukossa on pääasiassa henkilöitä, jotka eivät työskennelleet vastaushetkellä.

Taulukko 3.2.2.

Vastaajien asema työelämässä, työskentelysektori ja työtyytyväisyys.

	Osuus
Asema työelämässä	
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	8,7 %
Ylempi toimihenkilö tai asiantuntija	21,3 %
Alempi toimihenkilö	12,5 %
Työntekijä	40,5 %
Työtön	10,1 %
Muu	7,0 %
Julkinen sektori	
Kyllä	33,0 %
Ei (yksityinen sektori, yrittäjä tai ei työssä)	67,0 %
Työtyytyväisyys	
Erittäin tyytyväinen	13,5 %
Tyytyväinen	48,7 %
Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	17,4 %
Tyytymätön	4,4 %
Erittäin tyytymätön	0,9 %
Ei vastannut (ei työskentele tällä hetkellä)	15,1 %

Yksi henkilökohtainen työhön liittyvä taustatekijä on työuran pituus. Vastaajille karttunutta työuraa voidaan tarkastella kokonaistyöuraa koskevan rekisteritiedon perusteella. Työuraan lasketaan 18 vuoden täyttämisen jälkeen kertynyt työssäoloaika, eli työ- ja virkasuhteiden sekä yrittäjäyysajan kesto koko työuralta yhteensä. Laskennassa on huomioitu vuoden 2015 loppuun mennessä kertynyt työura. Vastaajat valikoitiin siten, etteivät he olleet vielä kyselyhetkellä koikaikaisella eläkkeellä, joten suurimmalla osalla vastaajista lopullinen työuran pituus ei ole vielä tiedossa.

Vastaajista kolmella neljästä oli vuoden 2015 loppuun mennessä kertynyt vähintään 30 vuoden työura (taulukko 3.2.3). Nuoremmissa ikäluokissa pitkien työurien osuus oli pienempi. Vähintään 30 vuoden työuraan ylsi kaksi kolmannesta 54–56-vuotiaista ja yli neljä viidestä 60–62-vuotiaista. Kaikissa ikäluokissa oli myös lyhyempiä, alle 25 vuoden työuria.

Taulukko 3.2.3.

Työuran pituus vuoden 2015 loppuun mennessä.

	Osuus	54–56-vuotiaat	57–59-vuotiaat	60–62-vuotiaat
Alle 25 vuotta	11,6 %	14,8 %	11,0 %	8,5 %
25–29 vuotta	13,7 %	22,0 %	10,2 %	8,3 %
30–34 vuotta	36,9 %	49,8 %	39,0 %	20,2 %
35–39 vuotta	29,9 %	13,4 %	36,1 %	41,8 %
Vähintään 40 vuotta	7,9 %	0,0 %	3,7 %	21,2 %

Terveydentila, toimeentulokokemukset ja puolison merkitys

Kolmanneksi ryhmäksi taustatekijöitä on valittu vastaajien käsityksiä tulevasta tilanteestaan terveyden ja toimeentulon suhteen. Eläkkeelle siirtymisen näkökulmasta tärkeänä voidaan pitää käsityksiä oman terveydentilan kehittymisestä, toimeentulosta eläkeaikana sekä puolison merkitystä.

Suomalaiset arvioivat terveydentilansa keskitasolle eurooppalaisessa vertailussa; noin neljä viidestä piti terveyttään vähintään melko hyvänä (Eurofound 2016). Nuoremmat ikäluokat kokivat terveytensä vanhempia useammin hyväksi. 55–64-vuotaiden kohdalla noin 60 prosenttia arvioi terveydentilansa hyväksi tai melko hyväksi (Helldán & Helakorpi 2015). Tämä arvio kertoo vastaushetken koetusta terveydentilasta. Tässä kyselyssä terveydentilaa tarkasteltiin tiedustelemalla, uskovatko vastaajat terveytensä puolesta pystyvänsä jatkamaan työskentelyä vanhuuseläkeikään asti. Kysymys pyrkii lähestymään terveydentilaa subjektiivisesta, vastaajan omasta kokemuksesta. Se myös pyrkii arvioimaan terveydentilaa työkyvyn kannalta olennaisesta lähtökohdasta. Lähes puolet vastaajista uskoo pystyvänsä jatkamaan työskentelyä vanhuuseläkeikään saakka (taulukko 3.2.4). Osa-aikaisesti työskentelyä uskoo pystyvänsä jatkamaan noin joka kymmenes. Joka kuudes vastaajista sen sijaan ei usko jaksavansa terveysystistä työskennellä vanhuuseläkeikään asti. Joka neljäs vastaajista ei osannut arvioida työkykynsä säilymistä.

Taulukko 3.2.4.*Kokemus työkyvyn säilymisestä terveyden näkökulmasta.*

Uskoo pystyvänsä terveyden puolesta jatkamaan työskentelyä vanhuuseläkeikään asti	Osuus
Kyllä	48,7 %
Kyllä, mutta vain osa-aikaisesti	9,5 %
Ei	16,3 %
Ei osaa sanoa	25,4 %

Käsitystä eläkeajan toimeentulosta tarkastellaan tässä vastaajien oman arvion perusteella. Kyselyssä tiedusteltiin, miten vastaajat arvioivat kokonaisuutena tulevaisuutensa taloudellisesti toimeen eläkeaikana. Kysymyksen tavoitteena on huomioida eläkkeen määrän lisäksi myös muut tulot ja kotitalouden muut jäsenet.¹²

Lähes puolet vastaajista arvioi tulevaisuutensa eläkeaikana toimeen kohtalaisesti (taulukko 3.2.5). Taloudellisen toimeentulonsa eläkeaikana arvioi hyväksi tai melko hyväksi 16 prosenttia ja huonoksi tai melko huonoksi 30 prosenttia vastaajista. Vastaajien arvio eläkeajan toimeentulosta jäi matalammaksi kuin koko väestöä koskevissa tutkimuksissa. Luottamusta mitanneessa tutkimuksessa hieman yli puolet suomalaisista uskoi eläkkeen takaavan kohtuullisen toimeentulon vanhuudessa (Takala 2015). Vuoden 2017 Eläkebarometrissa koko väestöä koskeneessa tarkastelussa yli puolet vastaajista arvioi tulevaisuutensa eläkeaikana toimeen vähintään melko hyvin (Eläketurvakeskus 2017a).

Taulukko 3.2.5.*Kokemus toimeentulosta eläkeaikana.*

Arvioi taloudellisen toimeentulonsa eläkeaikana olevan...	Osuus
Hyvä	4,1 %
Melko hyvä	12,3 %
Kohtalainen	48,8 %
Melko huono	19,1 %
Huono	11,3 %
Ei osaa sanoa	4,3 %

12 Kyselyssä tiedusteltiin myös, miten vastaajat uskovat tulevan eläkkeensä riittävän kattamaan eläkeaikaisen kulutuksen. Vastaukset näihin kahteen kysymykseen (arvio toimeentulosta ja arvio eläkkeen riittävydestä) olivat voimakkaasti korreloituneita (korrelaatiokerroin 0,73). Toimeentulokokemuksen kokonaisuuteen vaikuttavat eläketulojen lisäksi muun muassa pääomatulot, varallisuus ja kotitalouden muiden henkilöiden tulot. Arviot taloudellisesta toimeentulosta kokonaisuutena olivatkin hieman optimisempia kuin arviot pelkän eläkkeen riittävydestä.

Kyselyyn vastanneista noin kolmella neljästä oli puoliso (taulukko 3.2.6). Puolella vastaajista puoliso on töissä. Reilulla viidenneksellä vastaajista puoliso ei ole töissä (eli puoliso on eläkkeellä, työttömänä tai muuten pois työelämästä). Puolison työskentelyllä voi olla merkitystä halukkuuteen siirtyä eläkkeelle. Esimerkiksi toive yhteisestä vapaa-ajasta voi houkuttaa jäämään eläkkeelle aiemmin, jos puolisoakaan ei työskentele.

Taulukko 3.2.6.

Puoliso ja puolison työmarkkinatilanne.

	Osuus
Puoliso töissä	51,5 %
Puoliso ei ole töissä	22,1 %
Ei puolisoa	26,4 %

4 Uudet vanhuuseläkkeen alaikärajat ja suunniteltu eläkkeellesiirtymisikä

Vuoden 2017 uudistuksen yksi näkyvimmistä muutoksista oli vanhuuseläkkeen alaikärajan nousu. Työeläkkeen alaikäraja nousee asteittain vuoden 2017 alusta kolmella kuukaudella vuodessa, kunnes alaikäraja on 65 vuotta (taulukko 4.1). Vuodesta 2030 alkaen (v. 1965 ja sen jälkeen syntyneille) työeläkkeen ikäraja kytketään elinajan keskimääräiseen kehitykseen. Kansaneläkkeen ikäraja pysyy 65 vuodessa (ennen v. 1965 syntyneillä). Vuoden 2030 jälkeen kansaneläkkeen alaikäraja seuraa työeläkkeen ikärajaa.

Taulukko 4.1.

Vanhuuseläkkeen alaikärajat ikäluokittain vuonna 1954–1962 syntyneillä.

Syntymävuosi	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Eläkkeen alaikäraja	63 v	63 v 3 kk	63 v 6 kk	63v 9 kk	64 v	64 v 3 kk	64 v 6 kk	64 v 9 kk	65v

Kyselyn yhteydessä pyrittiin tarjoamaan mahdollisimman kattava informaatio uudistuksen myötä voimaan tulevasta vanhuuseläkkeen alaikärajasta. Vastaa-jia informoitiin eläkeiän noususta ja muista uudistukseen liittyvistä muutoksista tietolaatikkojen avulla, jotka oli sijoitettu juuri ennen kyseistä asiaa koskevia kysymyksiä. Eläkeiän kohdalla tietolaatikossa esitettiin syntymävuoden mukainen vanhuuseläkkeen alaikäraja. Kaikkien kyselyn saaneiden ikäluokka oli mukana taulukossa.

Osalla vastaajista voi olla julkisen sektorin henkilökohtainen eläkeikä, ammatillinen eläkeikä, merenkulkuammattien eläkeikä tai työnantajan järjestämä tai yrittäjien lisäeläketurvan piiriin kuuluva eläkeikä. Näiden osalta eläkeikä voi poiketa yleisestä vanhuuseläkkeen alaikärajasta. Lomakkeessa oli maininta ja lisätietoa poikkeavista eläkei'istä. Lisäksi tiedusteltiin, oliko henkilöllä julkisen sektorin ammatillinen tai henkilökohtainen eläkeikä, työnantajan järjestämä lisäeläketurva tai yrittäjän lisäeläketurva. Noin kolmanneksella vastaajista oli yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä (ks. liite 2).

4.1 Arvio kokoaikaiselle eläkkeelle siirtymisiästä

Kyselyssä tiedusteltiin, milloin vastaajat arvioivat jäävänsä kokoaikaiselle eläkkeelle. Keskimäärin vastanneet arvioivat siirtyvänsä kokoaikaiselle eläkkeelle 64-vuotiaana (taulukko 4.1.1). Sukupuolten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Sen sijaan ikäluokan, koulutuksen ja työelämän aseman suhteen vastaukset erosivat tilastollisesti merkitsevästi.

Taulukko 4.1.1.

Keskimääräinen arvioitu kokoaikaiselle eläkkeelle siirtymisikä sukupuolen, ikäluokan, koulutuksen ja työmarkkina-aseman mukaan.

	Keskimääräinen eläkeikä, vuotta	95 %:n luottamusväli
Kaikki (n=1 916)	64,0	[63,89 – 64,05]
Sukupuoli		
Mies	63,9	[63,75 – 64,03]
Nainen	64,0	[63,95 – 94,13]
Ikäluokka ***		
54–56	64,4	[64,24 – 64,58]
57–59	63,7	[63,62 – 63,84]
60–62	63,7	[63,60 – 63,87]
Koulutusaste ***		
Perusaste	63,9	[63,63 – 64,08]
Keskiaste	63,8	[63,67 – 63,92]
Alin korkea-aste	64,1	[63,92 – 64,21]
Alempi korkeakouluaste	64,3	[63,97 – 64,71]
Ylempi korkeakouluaste	64,2	[64,01 – 64,41]
Asema työelämässä ***		
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	64,4	[64,00 – 64,83]
Ylempi toimihenkilö tai asiantuntija	64,3	[64,13 – 64,42]
Alempi toimihenkilö	64,2	[64,00 – 64,43]
Työntekijä	63,9	[63,76 – 63,96]
Työtön	63,7	[63,40 – 63,97]
Muu	62,9	[62,36 – 63,46]

Tähdet viittaavat merkitsevyytasoihin Wilksin Lambda-testissä, joka mittaa kaikkien ryhmäkeskiarvojen yhtäsuuruutta. Ne voidaan tulkita siten, että keskiarvot eroavat tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosentin, **= 1 prosentin ja ***= 0,1 prosentin riskitasolla.

Nuorimmat, 54–56-vuotiaat, vastaajat arvioivat siirtyvänsä kokoaikaiselle eläkkeelle vanhempina kuin 57-vuotiaat ja sitä vanhemmat. Nuorimman ikäluokan keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä oli 64,4 vuotta, kun tätä vanhemmilla se oli 63,7 vuotta.

Perusasteen ja keskiasteen suorittaneiden arvio oli keskimäärin matalampi kuin tätä korkeammilla koulutusasteilla. Perus- ja keskiasteen suorittaneet arvioivat jäävänsä eläkkeelle 63,8-vuotiaana, alimman korkea-asteen suorittaneet 64,0-vuotiaana ja korkeakoulututkinnon suorittaneet 64,2-vuotiaana.

Yrittäjien arvio eläkkeellesiirtymisiästä oli korkein, 64,4 vuotta. Myös ylemmät ja alemmat toimihenkilöt arvioivat jäävänsä eläkkeelle keskimääräistä vanhempina. Työntekijöiden, työttömien ja ryhmän "Muu" vastaajien arviot jäivät alle 64 vuoden.

Arvio aiotusta eläkeiästä on samalla tasolla kuin aiemmissa kyselytutkimuksessa saatu tulos. Ikäjakaumaltaan laajemmalle suomalaisjoukolle suunnatussa kyselyssä tuli 50 vuotta täyttäneiden oman aiotun eläkeiän keskiarvoksi 63,8 vuotta (Koskenvuo 2017, 68). Myös tulos korkeammin koulutettujen ja yrittäjien myöhäisemmästä eläkkeelle siirtymisestä on samansuuntainen kuin aiemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Nivalainen 2014).

Eläkkeellesiirtymisikä ikäluokittain ja sukupuolen mukaan

Eläkeuudistuksen myötä vanhuuseläkkeen alaikäraja nousee kyselyssä mukana olleiden ikäluokkien kohdalla. Vastaajien aikomukset siirtyä eläkkeelle vaihtelevat ikäluokittain (taulukko 4.1.2). Korkeimmat arvioidut eläkeiät olivat nuorimpien vastaajien kohdalla. Kahdessa nuorimmassa ikäluokassa arvio eläkeiästä oli selvästi yli 64 vuoden.

Taulukko 4.1.2.

Keskimääräinen arvioitu kokoaikaiselle eläkkeelle siirtymisikä syntymävuoden mukaan.

Syntymävuosi	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Keskimääräinen arvioitu eläkeikä	64,0	63,6	63,7	63,6	63,9	63,6	64,0	64,5	64,8
n	203	222	232	232	233	227	210	189	170

Arvioidun eläkeiän nousu nuorempiin ikäluokkiin siirryttäessä ei ole suoraviivainen, kuten ikärajan nousu (kuvio 4.1.1). Eniten ikäraja nousee jälkeen vuosina 1959–61 syntyneiden kohdalla. Toisaalta vuosina 1954–55 syntyneiden arvio omasta eläkkeellesiirtymisiästä ylittää eläkkeen alaikärajan.

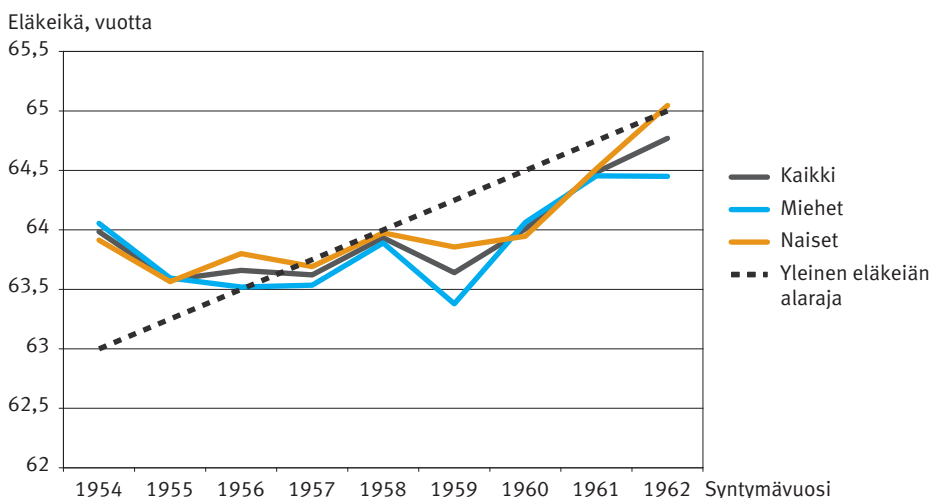
Vanhimman ikäluokan kohdalla arvioitu eläkkeellesiirtymisikä on hieman korkeampi kuin seuraavilla ikäluokilla. Tämä on sopusoinnussa aiempien tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan lähempänä eläkeikää olevat suunnittelevat myöhempää eläkkeelle siirtymistä (Tuominen ym. 2010). Seuraavien ikäluokkien koh-

dalla arvio eläkeiästä pysyy samalla tasolla, hieman alle 64 vuoden tasolla. Nuorempien vastaajien joukossa arvio omasta eläkeiästä nousee selvästi korkeammalle.

Naisten arvio omasta eläkeiästä on miehiä korkeampi vuosina 1956–1959 ja vuonna 1962 syntyneillä. Erityisen suuri ero on nuorimmassa ikäluokassa, vuonna 1962 syntyneillä. Naisten arvio eläkkeellesiirtymisiästä on tässä ikäluokassa 65 vuotta, miehillä 64,5 vuotta. Matalimmillaan arvio eläkeiästä on vuonna 1959 syntyneiden miesten kohdalla. Tässä ikäryhmässä miesten arvio eläkeiästä on 63,4 vuotta.

Kuvio 4.1.1.

Arvio eläkeiästä, miehet, naiset ja kaikki vastaajat sekä yleinen eläkeiän alaraja.

Yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä

Koska aineistossa on mukana vastaajia, joilla on yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä, tarkastelemme vielä erikseen arvioita sen mukaan, onko vastaajalla tiedossaan yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä.¹³ Vastaajia, joilla on julkisen sektorin henkilökohtainen tai ammatillinen eläkeikä tai työnantajan tai yrittäjän lisäeläketurva, oli 35 prosenttia vastaajista. Lisäksi tarkastelemme erikseen sitä osaa tästä ryhmästä, jolla on julkisen sektorin ammatillinen tai henkilökohtainen eläkeikä (29 % vastaajista).

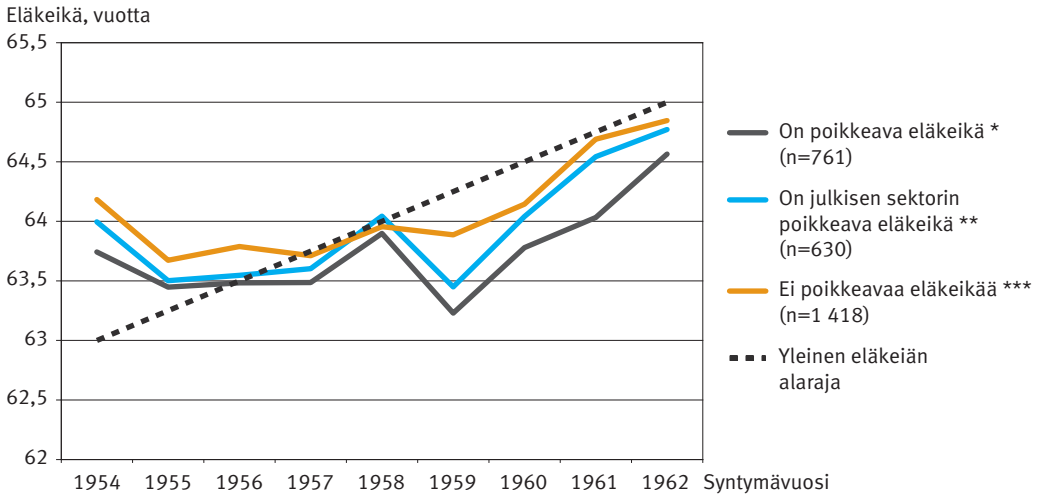
Arvio eläkkeellesiirtymisiästä on hieman korkeampi niillä, joilla ei ole oman tietonsa mukaan yleisestä eläkeiästä poikkeavaa eläkeikää (kuvio 4.1.2). Vuonna 1958 syntyneet muodostavat tähän poikkeuksen. Erityisesti vuonna 1959 syn-

13 Liitteessä 2 tarkastellaan yleisestä poikkeavan eläkeiän osuutta vastaajissa.

tyneiden kohdalla havaittava pudotus suunnitellussa eläkeiässä näkyy etenkin niiden kohdalla, joilla on yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä. Niillä, joilla ei ole poikkeavaa eläkeikää, tällaista kuoppaa ei ole havaittavissa.

Kuvio 4.1.2.

Arvio eläkeiästä ja poikkeavat eläkeiät.

* Vastaajalla on julkisen sektorin ammatillinen tai henkilökohtainen eläkeikä, työnantajan järjestämä lisäeläketurva tai yrittäjän lisäeläketurva.

** Vastaajalla on julkisen sektorin ammatillinen tai henkilökohtainen eläkeikä.

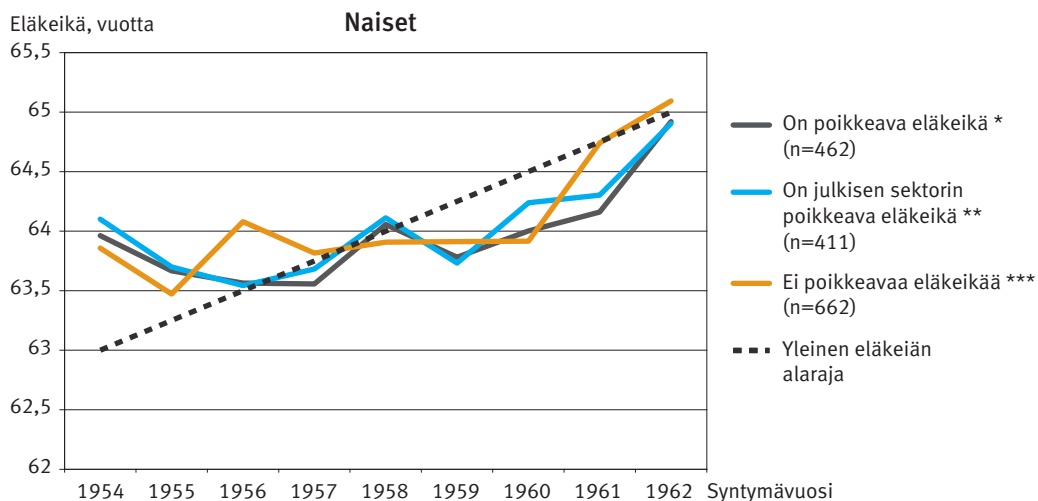
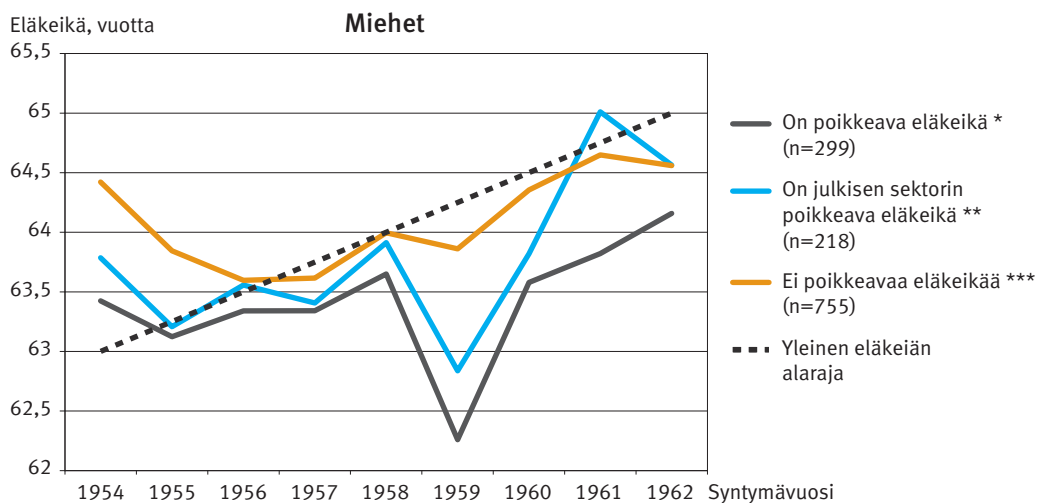
*** Vastaajalla ei ole julkisen sektorin ammatillista tai henkilökohtaista eläkeikää tai työnantajan järjestämää lisäeläketurvaa tai yrittäjän lisäeläketurvaa.

Yleisestä eläkeiästä poikkeavien eläkeikien vaikutus eläkeikäisiin näyttää erilaiselta miehillä ja naisilla. Miesten kohdalla arvio eläkeiästä oli korkeampi kaikissa ikäluokissa niiden kohdalla, joilla ei ollut yleisestä eläkeiästä poikkeavaa eläkeikää (kuvio 4.1.3). Vuonna 1959 syntyneiden kohdalla kaikkien vastaajien kohdalla näkyy pudotus arviossa eläkeiästä erityisesti niillä, joilla on poikkeava eläkeikä. Vastaavaa pudotusta ei ole nähtävissä niiden vastaajien kohdalla, joilla ei tietonsa mukaan ole yleisestä eläkeiästä poikkeavaa eläkeikää. Ero keskimääräisessä arviossa eläkkeellesiirtymisiästä oli 1,5 vuoden suuruinen. Ne, joilla oli yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä, arvioivat siirtyvänsä kokoaikaiselle eläkkeelle 63,3-vuotiaana, kun muiden kohdalla keskiarvo oli 63,9 vuotta.

Naisten kohdalla erot olivat pienemmät vertailtaessa vastauksia yleisestä eläkeiästä poikkeavan eläkeiän suhteen. Arviot eläkkeellesiirtymisiästä olivat lähempänä toisiaan riippumatta siitä, onko vastaajalla yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä. Poikkeavan eläkeiän piirissä olevat naiset eivät myöskään systemaattisesti arvioineet siirtyvänsä eläkkeelle muita aiemmin, kuten oli miesten kohdalla.

Kuvio 4.1.3.

Arvio eläkeiästä ja poikkeavat eläkeiät miesten ja naisten kohdalla.

* Vastaajalla on julkisen sektorin ammatillinen tai henkilökohtainen eläkeikä, työnantajan järjestämä lisäeläketurva tai yrittäjän lisäeläketurva.

** Vastaajalla on julkisen sektorin ammatillinen tai henkilökohtainen eläkeikä.

*** Vastaajalla ei ole julkisen sektorin ammatillista tai henkilökohtaista eläkeikää tai työnantajan järjestämiä lisäeläketurvaa tai yrittäjän lisäeläketurvaa.

4.2 Vanhuuseläkkeen alaikäraja ja siitä poikkeaminen

Eläkeuudistuksen myötä kullakin ikäluokalla on oma alaikärajansa, joten luvun 4.1 taulukoiden keskimääräiset eläkkeellesiirtymisiät eivät vielä kerro siitä, miten hyvin ikäluokkakohtaiset alaikärajat on huomioitu kussakin ikäryhmässä. Seuraavaksi tarkastellaan, eroavatko vastaukset ylös- tai alaspäin vastaajan oman ikäluokan ikärajaista. Tämä voidaan tulkita aikeeksi varhentaa tai lykätä eläkkeelle siirtymistä.

Tarkastelussa on huomioitu yleisestä eläkeiästä poikkeavat eläkeiät. Koska eläkkeelle siirtyminen ennen julkisen sektorin ammatillista tai henkilökohtaista eläkeikää voi vaikuttaa eläkkeen määrään, on todennäköistä, että tämä eläkeikä on merkittävä eläkkeelle siirtymispäätökseen vaikuttava tekijä. Osa yrittäjien lisäeläketurvasta ja työnantajan järjestämästä lisäeläketurvasta pyrkii ennemminkin tarjoamaan lisäeläkettä varsinaisen eläkkeen päälle. Osa kuitenkin on suunniteltu mahdollistamaan aikaisemman eläkkeelle siirtymisen. Aineisto ei mahdollista tarkasteltua työnantajan tarjoaman tai yrittäjän lisäeläketurvan tarkemmasta muodosta. Tässä kaikki yleisestä eläkeiästä poikkeavat eläkkeet käsitellään yhtenäisenä ryhmänä.

Henkilön oma eläkeikä on määritelty seuraavasti:

- Jos henkilöllä ei ole julkisen sektorin henkilökohtaista tai ammatillista eläkeikää, työnantajan järjestämää lisäeläketurvaa tai yrittäjän lisäeläketurvaa, ikärajana käytetään yleistä syntymävuoden mukaista alaikäraja.
- Jos vastaaja on ilmoittanut julkisen sektorin henkilökohtaisen tai ammatillisen eläkeiän tai työnantajan järjestämän tai yrittäjän lisäeläketurvan eläkeiän, alarajana käytetään tätä ikää.
- Jos vastaajalla on useampia yleisestä eläkeiästä poikkeavia eläkeikiä, käytetään eläkeikänä pienintä näistä eläkei'istä.

Demografiset tekijät eläkeaikeiden taustalla

Kaikista vastaajista noin joka kuudes arvioi jäävänsä kokoaikaiselle eläkkeelle ennen omaa eläkeikänsä (taulukko 4.2.1). Selvästi yleisintä oli arvioida eläkkeelle jäämisen ajoittuvan täsmälleen oman eläkeiän alarajalle. Yli puolet arvioi siirtyvänsä kokoaikaiselle eläkkeelle täsmälleen omassa eläkeiässään. Vasta oman eläkeikänsä jälkeen arvioi siirtyvänsä hieman yli neljännes vastaajista. Sukupuolten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa eläkeaikeissa.

Taulukko 4.2.1.*Eläkeaikeet sukupuolen, ikäluokan, koulutuksen ja tulojen mukaan.*

	Ennen omaa eläkeikää (n=319)	Täsmälleen omassa eläkeiässä (n=1 080)	Oman eläkeiän jälkeen (n=517)
Kaikki	16,6 %	56,4 %	27,0 %
Sukupuoli			
Mies	15,4 %	56,7 %	27,9 %
Nainen	17,8 %	56,0 %	26,2 %
Ikä ***			
54–56	17,0 %	61,0 %	22,0 %
57–59	18,8 %	58,0 %	23,2 %
60–62	13,9 %	49,4 %	36,7 %
Koulutusaste **			
Perusaste	22,1 %	56,3 %	21,6 %
Keskiaste	19,6 %	58,4 %	22,0 %
Alin korkea-aste	13,4 %	57,2 %	29,4 %
Alempi korkeakouluaste	12,7 %	56,9 %	30,4 %
Ylempi korkeakouluaste	9,8 %	49,3 %	40,9 %
Tulot, euroa/v ***			
Alle 25 000	19,8 %	53,0 %	27,1 %
25 000–40 000	18,3 %	58,3 %	23,4 %
40 000–55 000	11,8 %	58,1 %	30,1 %
55 000–	10,5 %	57,1 %	32,4 %
Ei tietoa	25,8 %	50,4 %	23,8 %

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyystasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi * = 5 prosenttia, ** = 1 prosenttia ja *** = 0,1 prosenttia riskitasolla.

Ikääntyneemmät vastaajat arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle keskimääräistä useammin vasta oman ikäluokan eläkeiän jälkeen. Kyselyhetkellä 60–62-vuotiaista yli kolmannes suunnitteli myöhäisempää eläkkeelle siirtymistä, kun nuorempien vastaajien kohdalla osuus oli noin viidennes. Vastaavasti, keskimääräistä harvempi 60–62-vuotias arvioi jäävänsä kokoaikaiselle eläkkeelle ennen omaa eläkeikää. Selvä ero ikäluokkien välillä oli myös täsmälleen omassa eläkeiässä eläkkeelle siirtymistä suunnittelevien osuudessa: 54–56-vuotiaista kolme viidestä arvioi jäävänsä silloin eläkkeelle, kun taas 60–62-vuotiaissa vastaava osuus oli puolet.

Koulutusaste heijastuu arvioihin eläkkeelle siirtymisen joustojen käytöstä. Ennen omaa eläkeikänsä eläkkeelle aikovien osuus laskee koulutusasteen noustessa. Perusasteen suorittaneista 22 prosenttia arvioi jäävänsä aiemmin eläkkeelle; ylempään korkeakouluasteen suorittaneista näin arvioi kymmenen prosenttia.

Samansuuntainen ero näkyy myös niillä, jotka arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle omaa eläkeikänsä myöhemmin. Perusasteen suorittaneista 22 prosenttia arvioi siirtyvänsä eläkkeelle oman eläkeikänsä jälkeen, kun korkeammin koulutetuista myöhäisempää eläkkeelle siirtymistä suunnitteli suurempi osuus.

Eläkkeelle siirtymistä ennen oman eläkeiän alarajaa suunnittelevat etenkin vastaajat, joille ei ole tulotietoa tai joiden eläkettä kartuttavat ansiot ovat matalat. Korkeimpia, yli 55 000 euron vuosituloja saavien kohdalla noin joka kymmenes arvioi siirtyvänsä eläkkeelle ennen omaa eläkeikänsä, kun matalimmista tuloluokissa osuus oli lähes kaksinkertainen. Oman eläkeiän jälkeen eläkkeelle siirtymistä harkitaan kaikissa tuloluokissa. Eniten lykkäämistä harkitsevia on korkeimpia tuloja saavissa.

Työhön ja työuraan liittyvät tekijät

Työhön liittyvät tekijät, kuten asema työelämässä, työskentelysektori, tyytyväisyys työhön ja työuran pituus heijastuvat tilastollisesti merkitsevästi siihen, arvioiko jäävänsä eläkkeelle ennen omaa eläkeikänsä, täsmälleen omassa eläkeiässään vai vasta sen jälkeen.

Yrittäjät ja maatalousyrittäjät arvioivat käyttävänsä eläkkeelle siirtymisen joustoja muita ryhmiä useammin (taulukko 4.2.2). Heistä vain joka kolmas ajattelee jäävänsä eläkkeelle täsmälleen ikäryhmänsä alaikärajalla. Vajaa viidennes arvioi aikaistavansa eläkkeelle siirtymistä ja lähes puolet jäävänsä eläkkeelle vasta alaikärajan jälkeen. Osuus myöhäisempää eläkkeelle siirtymistä harkitsevissa on lähes kaksinkertainen keskimääräiseen verrattuna.

Yli oman eläkeiän jatkaminen on suositumpaa myös ylempien toimihenkilöiden kohdalla. Heistä noin joka kolmas arvioi jatkavansa yli oman eläkeiän. Aikaistamissuunnitelmat olivat harvinaisempia ylempien ja alempien toimihenkilöiden kohdalla. Heistä vain noin joka kymmenes arvioi siirtyvänsä eläkkeelle ennen omaa eläkeikänsä. Arvio eläkkeelle siirtymisen myöhentämisestä yli oman eläkeiän oli puolestaan harvinaisempaa työntekijöiden ja työttömien kohdalla. Heistä alle viidennes suunnittelee alaikärajaa myöhäisempää eläkkeelle siirtymistä.

Julkisella sektorilla työskentelevistä keskimääräistä useampi, 34 prosenttia, arvioi siirtyvänsä eläkkeelle vasta oman eläkeikänsä jälkeen. Muiden vastaajien kohdalla osuus oli 24 prosenttia. Julkisen sektorin työntekijät myös arvioivat keskimääräistä harvemmin siirtyvänsä eläkkeelle täsmälleen alaikärajalla.

Työhönsä tyytyväisistä 13 prosenttia arvioi jäävänsä eläkkeelle ennen omaa eläkeikänsä. Tämä oli selvästi harvempi kuin työhönsä tyytymättömien kohdalla, joista 21 prosenttia arvioi siirtyvänsä eläkkeelle ennen omaa eläkeikänsä.

Tyytyväisyys näkyy myös niiden osuudessa, jotka arvioivat jatkavansa yli oman eläkeiän. Työhönsä tyytyväisistä useampi arvioi jatkavansa yli alaikärajan. Sen sijaan työhönsä tyytymättömät ja ne, jotka eivät ole tyytyväisiä eivätkä tyytymättömiä, arvioivat jatkavansa keskimääräistä harvemmin yli alaikärajan.

Työuran pituuden suhteen useimmin eläkkeelle siirtymistä ennen omaa eläkeikää suunnitellaan 30–34 vuoden ja 35–39 vuoden työuran tehneiden kohdalla. Keskimääräistä pienemmäksi aiempaa eläkkeelle siirtymistä suunnittelevien osuus jää toisaalta yli 40 vuoden työuran tehneiden kohdalla, toisaalta 25–29 vuoden työuran tehneillä. Pidemmän eli 35–39 vuoden ja yli 40 vuoden työuran tehneet arvioivat jatkavansa keskimääräistä useammin yli oman eläkeikänsä.

Taulukko 4.2.2.

Eläkeaiheet työmarkkinatilanteen, työskentelysektorin, työtyytyväisyyden ja työuran pituuden mukaan.

	Ennen omaa eläkeikää	Täsmälleen omassa eläkeiässä	Oman eläkeiän jälkeen
Kaikki	16,6 %	56,4 %	27,0 %
Asema työelämässä ***			
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	17,4 %	33,9 %	48,7 %
Ylempi toimihenkilö tai asiantuntija	9,5 %	55,4 %	35,1 %
Alempi toimihenkilö	11,3 %	58,0 %	30,7 %
Työntekijä	19,6 %	61,7 %	18,7 %
Työtön	21,5 %	61,6 %	16,7 %
Muu	24,5 %	46,0 %	29,5 %
Julkinen sektori ***			
Kyllä	17,2 %	49,2 %	33,6 %
Ei	16,3 %	60,1 %	23,6 %
Työtyytyväisyys ***			
Tyytyväinen	13,3 %	55,8 %	31,0 %
Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	22,3 %	56,9 %	20,7 %
Tyytymätön	21,3 %	55,4 %	23,3 %
Ei vastannut / ei työssä	23,9 %	59,1 %	16,9 %
Työuran pituus ***			
Alle 25 vuotta	16,3 %	57,8 %	25,9 %
25–29 vuotta	11,0 %	67,3 %	21,7 %
30–34 vuotta	18,4 %	54,6 %	27,0 %
35–39 vuotta	18,0 %	52,8 %	29,2 %
Vähintään 40 vuotta	12,6 %	58,9 %	28,5 %

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyystasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi * = 5 prosentin, ** = 1 prosentin ja *** = 0,1 prosentin riskitasolla.

Arvio terveydentilasta, toimeentulosta ja puolison eläkeaikeista

Terveys heijastuu, odotetusti, eläkeaikeisiin. Sen sijaan arvio toimeentulosta eläkeaikana tai puolison työskentely eivät vaikuta tilastollisesti merkitsevästi arvioon eläkkeelle siirtymisestä.

Ne, jotka eivät usko pystyvänsä terveytensä puolesta jatkamaan vanhuuseläkeikään saakka, arvioivat selvästi useammin jäävänsä eläkkeelle aiemmin (taulukko 4.2.3). Heistä 41 prosenttia arvioi jäävänsä eläkkeelle ennen omaa eläkeikäänsä. Myös omaa eläkeikää myöhäisempää eläkkeelle siirtymistä arvioivia on tässä ryhmässä. Noin 13 prosenttia arvioi lykkäävänsä eläkkeelle siirtymistä oman eläkeiän yli. Paremmaksi terveytensä arvioivat (eli ne, jotka uskoivat terveytensä puolesta pystyvänsä jatkamaan työskentelyä vanhuuseläkeikään asti) uskoivat jäävänsä harvemmin eläkkeelle ennen alaikärajaa. Heistä vain kahdeksan prosenttia arvioi siirtyvänsä eläkkeelle ennen alaikärajaa, kun yli alaikärajan arvioi jatkavansa 34 prosenttia.

Taulukko 4.2.3.

Eläkeaikeet terveyden, toimeentulokokemusten ja puolison työskentelyn mukaan.

	Ennen omaa eläkeikää	Täsmälleen omassa eläkeiässä	Oman eläkeiän jälkeen
Kaikki	16,6 %	56,4 %	27,0 %
Uskoo pystyvänsä terveyden puolesta työskentelemään eläkeikään saakka ***			
Kyllä	8,1 %	57,7 %	34,2 %
Kyllä, mutta vain osa-aikaisesti	21,6 %	57,8 %	20,6 %
Ei	41,2 %	46,1 %	12,8 %
Ei osaa sanoa	18,0 %	59,4 %	22,7 %
Arvioi taloudellisen toimeentulonsa eläkeaikana olevan...			
Hyvä tai melko hyvä	16,2 %	55,2 %	28,6 %
Kohtalainen	16,2 %	56,4 %	27,4 %
Melko huono tai huono	18,1 %	56,4 %	25,5 %
Ei osaa sanoa	11,5 %	65,9 %	22,6 %
Puoliso			
Työssä	15,9 %	57,9 %	26,1 %
Ei työssä	17,5 %	56,4 %	26,1 %
Ei puolisoa	17,4 %	53,1 %	29,5 %

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosentin, **= 1 prosentin ja ***= 0,1 prosentin riskitasolla.

4.3 Mikä selittää eläkeaikeita?

Edellä tarkasteltiin eläkeaikeita ja niiden poikkeamaa omasta eläkeiästä yksittäisten muuttujien avulla. Monet vaikuttavista tekijöistä ovat kuitenkin keskenään korreloituneita ja voivat kertoa samasta asiasta. Seuraavaksi tarkastellaan regressiomallin avulla eläkeaikeita selittäviä asioita siten, että eri tekijöiden päällekkäiset vaikutukset tulevat huomioiduksi.

Vaikutusten arviointiin käytetään multinomiaalista logistista regressiomallia. Selitettävänä tekijänä on se, arvioiko vastaaja siirtyvänsä kokoaikaiselle eläkkeelle ennen omaa eläkeikänsä, täsmälleen omassa eläkeiässään vai oman eläkeikänsä jälkeen. Vertailuryhmänä mallissa ovat ne, jotka arvioivat jäävänsä eläkkeelle täsmälleen omassa eläkeiässään. Malli erottelee taustatekijöiden vaikutukset erikseen alaikärajaa ennen ja sen jälkeen eläkettä suunnitteleville. Tulokset esitetään vetosuhteiden (odds ratio, OR) avulla. Vetosuhte kuvastaa kahden todennäköisyyden suhdetta kunkin ryhmän sisällä. Tässä tarkastellaan sekä eläkkeelle ennen omaa eläkeikää jäämisen että eläkkeelle oman eläkeiän jälkeen jäämisen todennäköisyyttä suhteessa todennäköisyyteen, että aikoo jäädä eläkkeelle täsmälleen omassa eläkeiässään. Vetosuhteet lasketaan kunkin taustamuuttujan kohdalla. Vertailemalla vetosuhteita voidaan päätellä, onko eläkkeelle jääminen ennen/jälkeen omaa eläkeikää yleisempää (vetosuhte suurempi kuin 1) vai harvinaisempaa (vetosuhte pienempi kuin 1) kunkin taustamuuttujan luokkien kohdalla.

Ennen vanhuuseläkkeen alaikärajaa eläkettä suunnittelevat

Tarkastellaan ensin, miten ennen omaa eläkeikää eläkkeelle siirtymistä suunnittelevat eroavat täsmälleen omassa eläkeiässään eläkkeelle siirtymistä suunnittelevista (taulukko 4.3.1, vasen sarake).

Merkittäviä selittäjiä varhennusaikeille ovat yrittäjäyys ja työskentelysektori, työuran pituus, käsitys omasta terveydentilasta ja arvio eläkeaikaisesta toimeentulosta. Sen sijaan esimerkiksi sukupuoli, iällä, koulutusasteella ja puolison työskentelyllä ei ole koko mallia tarkasteltaessa yhteyttä arvioihin omaa eläkeikää aiemmasta eläkkeelle siirtymisestä.

Työmarkkina-aseman suhteen tarkastelun vertailukohtana käytetään työntekijöitä. Heihin verrattuna vain yrittäjät arvioivat useammin siirtyvänsä aiemmin eläkkeelle. Ylemmät toimihenkilöt, alemmat toimihenkilöt ja työttömät arvioivat siirtyvänsä kokoaikaiselle eläkkeelle ennen omaa eläkeikänsä hieman työntekijöitä harvemmin, mutta tämä ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Julkisella sektorilla työskentelevät arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle ennen omaa eläkeikää useammin kuin muut vastaajat. Julkisen sektorin henkilökohtaiset ja ammatilliset eläkeiät on huomioitu vertailukohtana käytetyssä eläkeiässä. Ne eivät siis selitä eroa julkisen ja yksityisen sektorin työntekijöiden välillä.

Pidemmän työuran tehneet arvioivat varhentavansa eläkkeelle siirtymistä hieman useammin kuin lyhyemmän työuran tehneet. Tosin vaikutus ei ole suoraviivainen. Eläkeaikeet yli 40 vuoden työuran tehneillä eivät eronneet lyhyimpien työuran tehneiden aikeista. Sen sijaan 35–39 vuoden työuran tehneet arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle ennen omaa eläkeikää useammin kuin alle 25 vuoden työuran tehneet vastaajat.

Vastaajan käsitys oman terveydentilan vaikutuksesta työskentelykykyyn heijastuu selvästi aikomuksiin siirtyä eläkkeelle ennen alaikärajaa. Vertailuryhmänä tässä ovat henkilöt, jotka uskovat terveytensä puolesta pystyvänsä työskentelemään eläkeikään saakka. Ne, jotka kokevat terveytensä hieman heikommaksi, mutta uskovat pystyvänsä jatkamaan työskentelyä osa-aikaisesti, harkitsevat hieman useammin aiempaa eläkkeelle siirtymistä. Sen sijaan ne, jotka arvioivat, etteivät pysty terveyssyistä jatkamaan työskentelyä, uskovat jäävänsä eläkkeelle ennen vanhuuseläkkeen alaikärajaa huomattavasti useammin terveytensä hyväksi kokeviin verrattuna.

Käsitys omasta toimeentulosta eläkeaikana heijastuu varhennusaikeisiin siten, että paremmaksi eläkeaikaisen toimeentulonsa arvioivat hieman useammin jäävänsä eläkkeelle ennen omaa eläkeikänsä.

Vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen eläkettä suunnittelevat

Taulukon 4.3.1 oikeanpuoleisessa sarakkeessa esitetään vetosuhteet kunkin muuttujan suhteen sille, että vastaaja suunnittelee eläkkeelle siirtymistä vasta oman eläkeikänsä jälkeen. Myös tässä vertailuryhmänä ovat ne, jotka arvioivat jäävänsä eläkkeelle täsmälleen alaikärajalta. Lukuun ottamatta sukupuolta, koulutusta ja tuloja tarkasteltavat tekijät ovat tilastollisesti merkitseviä selittäjiä.

Ikäluokka heijastui arvioon eläkkeelle siirtymisen ajoittumisesta oman eläkeikänsä jälkeen. Kolmiportaisen luokittelun mukaan vanhemmat ikäluokat arvioivat nuorinta, vertailuryhmänä ollutta 54–56-vuotiaiden ikäluokkaa useammin jäävänsä eläkkeelle vasta oman eläkeiän jälkeen.

Yrittäjät arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle oman eläkeiän jälkeen muita työntekijäryhmiä useammin. Myös ylemmät ja alemmat toimihenkilöt jatkoivat tois-

sä yli oman eläkeiän työntekijöitä useammin. Julkisella sektorilla työskentelevät arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle oman eläkeiän jälkeen selvästi muita useammin.

Käsitys omasta terveydentilasta heijastui eläkeaikeisiin. Useimmin omaa eläkeikää myöhempää eläkkeelle siirtymistä harkitsivat ne, jotka uskoivat terveytensä puolesta pystyvänsä työskentelemään vanhuuseläkeikään saakka. Sen sijaan sekä ne, jotka uskoivat pystyvänsä työskentelemään vain osa-aikaisesti eläkeikään saakka että ne, jotka eivät uskoneet pystyvänsä työskentelemään eläkeikään saakka, harkitsivat jatkamista harvemmin kuin paremmaksi terveydentilansa arvioivat.

Puolison työskentelyllä ei ollut vaikutusta arvioon siirtymisestä eläkkeelle oman eläkeikänsä jälkeen. Sen sijaan sillä, onko vastaajalla puolisoa, oli vaikutus. Ne vastaajat, joilla ei ollut puolisoa, arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle useammin vasta oman eläkeikänsä jälkeen kuin vastaajat, joiden puoliso oli töissä.

Taulukko 4.3.1.

Multinomiaalinen logistinen regressiomalli eläkeiän arviota selittävistä tekijöistä. Vertailuryhmänä "Arvioi jäävänsä eläkkeelle täsmälleen eläkkeen alaikärajalla", suhteelliset vetosuhteet (odds ratio, OR). Kunkin muuttujan referenssiryhmä on merkitty harmaalla kursivilla.

	Ennen omaa eläkeikää	Oman eläkeiän jälkeen
Sukupuoli		
<i>Mies</i>	1,00	1,00
Nainen	1,17	0,81
Ikä		
<i>54–56</i>	1,00	1,00
57–59	0,98	1,03
60–62	0,93	2,18 ***
Koulutusaste		
<i>Perusaste</i>	1,00	1,00
Keskiaste	0,82	1,01
Alin korkea-aste	0,71	1,14
Alempi korkeakouluaste	0,61	0,99
Ylempi korkeakouluaste	0,72	1,54
Tulot, euroa/v		
<i>Alle 25 000</i>	1,00	1,00
25 000–40 000	0,95	0,75
40 000–55 000	0,80	0,82
55 000–	0,92	0,82
Ei tietoa	1,62	0,76

→

	Ennen omaa eläkeikää	Oman eläkeiän jälkeen
Asema työelämässä		
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	2,12 *	6,41 ***
Ylempi toimihenkilö/asiantuntija	0,74	1,86 **
Alempi toimihenkilö	0,68	1,64 *
<i>Työntekijä</i>	1,00	1,00
Työtön	0,75	1,49
Muu	1,17	3,12 **
Julkinen sektori		
Kyllä	1,88 ***	2,30 ***
<i>Ei</i>	1,00	1,00
Työtyytyväisyys		
<i>Tyytyväinen</i>	1,00	1,00
Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	1,35	0,68 *
Tyytymätön	1,04	0,87
Ei vastannut / ei työssä	1,28	0,51
Työuran pituus		
<i>Alle 25 vuotta</i>	1,00	1,00
25–29 vuotta	0,72	0,57 *
30–34 vuotta	1,70	0,94
35–39 vuotta	1,87 *	1,03
Vähintään 40 vuotta	1,19	0,72
Uskoo pystyvänsä terveyden puolesta työskentelemään eläkeikään saakka		
<i>Kyllä</i>	1,00	1,00
Kyllä, mutta vain osa-aikaisesti	2,46 ***	0,60 *
Ei	6,39 ***	0,62 *
Ei osaa sanoa	2,01 ***	0,77
Arvioi taloudellisen toimeentulonsa eläkeaikana olevan...		
<i>Hyvä tai melko hyvä</i>	1,00	1,00
Kohtalainen	0,65 *	1,29
Melko huono tai huono	0,47 **	1,68 **
Ei osaa sanoa	0,39	1,47
Puoliso		
<i>Työssä</i>	1,00	1,00
Ei työssä	1,09	1,00
Ei puolisoa	1,15	1,45 *

Tähdet viittaavat χ^2 -testin merkitsevyytasoihin (p-arvoihin) siten, että kertoimien voidaan tulkita eroavan vertailuryhmästä (merkitty kursivilla, kerroin 1,00) tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosentin, **= 1 prosentin ja ***= 0,1 prosentin riskitasolla.

Mitä mallista voidaan päätellä?

Edellisen taulukon mallin avulla voidaan kuvailla, ketkä arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle keskimääräistä useammin ennen eläkeikää ja ketkä puolestaan sen jälkeen. Kun huomioidaan kaikki taulukon tekijät yhtä aikaa, tilastollisesti merkitseviä tekijöitä on selvästi vähemmän kuin luvun 4.2 taulukoissa.

Olenneimpia tekijöitä eläkeikäarvion kohdalla olivat asema työelämässä, työskentelysektori, arvio terveydentilasta ja eläkeaikaisesta toimeentulosta. Nämä tekijät vaikuttivat sekä niihin, jotka arvioivat jäävänsä eläkkeelle ennen omaa eläkeikää että niihin, jotka arvioivat jäävänsä eläkkeelle vasta oman eläkeikänsä jälkeen.

Yrittäjät erottuivat ryhmänä, jossa harkittiin sekä varhaisempaa että myöhempää eläkkeelle siirtymistä muita ryhmiä useammin. Tulos myöhäisemmän eläkkeelle siirtymisen arviosta on sopusoinnussa aiempien tutkimustulosten kanssa. Yrittäjät ja erityisesti maatalousyrittäjät siirtyvät keskimääräistä myöhemmin työstä vanhuuseläkkeelle (Nivalainen 2014, 92). Yrittäjien ryhmän sisäisten erojen tarkastelu voisi paljastaa enemmän eroja varhaisempaa ja myöhäisempää lykkäystä suunnittelevien välillä. Se ei kuitenkaan ole käytettävissä olevan aineiston puitteissa mahdollista, koska yrittäjiä on aineistossa vain vajaa kymmenen prosenttia.

Myös julkisen sektorin työntekijät erottuvat ryhmänä, jossa sekä varhaisempi että myöhäisempi eläkkeelle siirtyminen on yleisempää muihin verrattuna¹⁴. Julkisen sektorin työntekijöistä huomattavalla osalla on ammatillinen tai henkilökohtainen eläkeikä. Tämän vaikutus on kuitenkin huomioitu mallissa. Vertailukohtana käytetään omaa eläkeikää, joka vastaa yleisestä eläkeiästä poikkeavaa eläkeikää niiden kohdalla, joilla tällainen on. Julkisen sektorin työntekijöiden ero arvioiduissa ja toteutuneissa eläkeaikeissa yksityisen sektorin työntekijöihin verrattuna on todettu myös aiemmissa tutkimuksissa (Nivalainen 2014; Nivalainen 2015; Järnefelt & Nivalainen 2016).

Arvio omasta terveydentilasta työssä jaksamisen näkökulmasta on ymmärrettävästi merkittävä eläkkeelle siirtymisen ajankohtaan vaikuttava tekijä. Vastaaajat, jotka katsoivat pystyvänsä jatkamaan työssä eläkeikään saakka arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle alaikärajan jälkeen keskimääräistä useammin. Myös varheman eläkkeelle siirtymisen arvioita tässä ryhmässä oli keskimääräistä vähemmän. Sen sijaan ne vastaajat, jotka eivät uskoneet pystyvänsä jatkamaan työssä vanhuuseläkeikänsä saakka, arvioivat jäävänsä keskimääräistä useammin eläk-

¹⁴ Vertailuryhmänä tässä ovat muut vastaajat, eli yksityisen sektorin työntekijät, yrittäjät ja työelämän ulkopuolella olevat.

keelle ennen omaa eläkeikää. Tulokset työkykyyn liittyvien arvioiden kohdalla ovat samansuuntaiset kuin Karisalmen ym. (2011) tutkimuksessa.

Myös huoli eläkeajan toimeentulosta näkyi eläkeaikeissa. Vastaajat, jotka arvioivat eläkeaikaisen toimeentulonsa huonoksi tai melko huonoksi, ajattelivat siirtyvänsä keskimääräistä useammin eläkkeelle vasta oman eläkeiän jälkeen ja keskimääräistä harvemmin ennen omaa eläkeikää. Yksi tulkinta tälle on, että eläkeaikaisesta toimeentulosta huolissaan olevat tunnistavat työssä jatkamisen taloudellisen hyödyn ja pitävät sitä omassa tilanteessaan merkittävänä tekijänä. Tulos on vastaavansuuntainen kuin Tuomisen ym. (2010) huomio siitä, että hyväksi eläkeaikaisen toimeentulonsa arvioivat ovat haluttomampia jatkaamaan töissä vähintään eläkeiän alarajaan saakka.

Eläkeaikeiden suhteen ainoana puolisoon liittyvänä vaikutuksena tilastollisesti merkitseväksi tekijäksi muodostui se, että vastaajat, joilla ei ole puolisoa, arvioivat työskentelevänsä useammin oman eläkeiän yli. Sillä, onko vastaajan puoliso töissä tai jo eläkkeellä tai muuten pois työelämästä, ei ollut merkitystä eläkeaikeisiin. Aiemmissa tutkimuksissa tehty huomio, että puolison työskentely on yhteydessä kiinnostukseen jatkaa työssä pidempään (Forma ym. 2005; Tuominen ym. 2010; Karisalmi ym. 2011; Finch 2014), ei näy tässä kyselyssä.

5 Osittainen vanhuuseläke tuo joustoa eläkeikään

Vuoden 2017 eläkeuudistus toi muutoksen varhennettuun eläkkeelle siirtymisen vaihtoehtoihin. Uusia osa-aikaeläkkeitä ei enää myönnetä. Sen sijaan vuodesta 2017 alkaen on ollut mahdollista siirtyä osittaiselle vanhuuseläkkeelle. Osittaista vanhuuseläkettä voi ottaa neljänneksen tai puolet aloittamishetkeen mennessä karttuneesta eläkkeestä. Sen voi aloittaa aikaisintaan 61-vuotiaana.¹⁵ Osittaista vanhuuseläkettä ei kuitenkaan myönnetä, jos henkilö saa jo jotain muuta omaan työskentelyyn perustuvaa työeläkelakien mukaista etuutta Suomessa, luopumistukea, tai hänellä on työkyvyttömyyseläke, joka on lepäämässä työnteon vuoksi.

Osittaisen vanhuuseläkkeen ottaminen varhennettuna pienentää vanhuuseläkettä pysyvästi. Pienennys koskee sitä osaa eläkkeestä, joka on otettu varhennettuna. Pienennys on 0,4 prosenttia jokaista kuukautta kohti, jolla osittaisen vanhuuseläkkeen aloittamisikä alittaa vanhuuseläkkeen alaikärajan.

Osittaiselle vanhuuseläkkeelle voi siirtyä myös eläkkeen alaikärajan täyttämisen jälkeen. Tällöin osittaisena vanhuuseläkkeenä otettuun osaan vaikuttaa siihen mennessä kertynyt lykkäyskorotus. Korotus on 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymishetki ylittää alimman vanhuuseläkeiän. Nostamatta jäänyt osa jää edelleen kasvamaan lykkäyskorotuksen ja mahdollisesta työskentelystä kertyvän eläkkeen kautta.

Toisin kuin aiemman osa-aikaeläkkeen kohdalla, osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyminen ei aseta vaatimuksia työn teolle. Osittaisen vanhuuseläkkeen ohella voi jatkaa töissä, vähentää työntekoa tai lopettaa työnteon kokonaan. Myös työelämän ulkopuolella olevat voivat siirtyä osittaiselle vanhuuseläkkeelle.

Eläkeuudistuksen vaikutuksia arvioivassa laskelmassa osittaisen vanhuuseläkkeen on arvioitu muodostuvan suositummaksi kuin edeltäjänsä osa-aikaeläkkeen. Varhennusvähennys on mitoitettu siten, että keskimääräisen odotettavissa olevan eliniän tapauksessa koko eliniän aikana maksettavien eläkkeiden summa pysyy samana, eikä sen siten oleteta heikentävän eläkejärjestelmän taloudellista kestävyyttä (Sankala & Reipas 2015).

Ruotsissa ja Norjassa on käytössä vastaavatyypinen vaihtoehto nostaa eläkettä ennen vanhuuseläkkeen alaikärajaa. Toisin kuin Suomessa, Ruotsin ja Nor-

15 Osittaisen vanhuuseläkkeen alaikäraja tulee myöhemmin nousemaan. Vuonna 1964 syntyneillä ikäraja nousee 62 vuoteen ja sen jälkeen ikäraja nousee samaa tahtia alimman vanhuuseläkeiän mukana. Kaikille tähän kyselyyn vastanneille ikäryhmille alaikäraja on 61 vuotta.

jan järjestelmässä on mahdollista nostaa myös koko eläke varhennettuna. Norjassa vuoden 2015 lopussa lähes kolmannes varhennukseen oikeutetusta ikäluokasta oli varhennetulla vanhuuseläkkeellä. Miehisä osuus on naisia korkeampi. Ruotsissa taas noin joka viides varhennukseen oikeutetusta ikäluokasta on valinnut varhennuksen. Molemmissa maissa suosio on ollut laskusuunnassa. (Vidlund 2017a; 2017b.)

Ensimmäiset tiedot ovat antaneet viitteitä siitä, että osittaista vanhuuseläkettä on haettu enemmän kuin osa-aikaeläkettä (Osittainen vanhuuseläke kiinnostaa... 2017; Uuden eläkelajin suosio... 2017). Heinäkuun 2017 loppuun mennessä uusia osittaisia vanhuuseläkkeitä myönnettiin lähes 7 600. Hakijoista 60 prosenttia oli miehiä. Vaihtoehtoista 50 prosenttia on ollut selvästi suosittu. Lähes 90 prosenttia myönnetyistä osittaisista vanhuuseläkkeistä on ollut 50 prosentin kokoisia. Uuden eläkemuodon kohdalla alkukuukausien suosion taustalla voi olla se, että alussa eläkemuodon piiriin tuli yhtä aikaa useita ikäluokkia. Siirtyneiden lukumäärä on laskenut hieman alkuvuodesta: helmikuussa uusia hakemuksia tuli lähes 1 800, toukokuussa noin 1 200, heinäkuussa noin 900. (Kannisto 2017b.)

Lähes kolmannes ensimmäisten kuukausien aikana osittaisista vanhuuseläkettä hakeneista oli hakuhetkellä työttömänä tai muuten työvoiman ulkopuolella. Yrittäjien osuus hakijoista oli vajaa neljännes. Osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyneet eroavat aiemmasta osa-aikaiseläkkeen valinneista. Työskentelyä koskevien edellytysten vuoksi työttömät ja työelämän ulkopuolella olevat eivät voineet saada osa-aikaeläkettä lainkaan. Osa-aikaeläkkeen saajista suurempi osa oli naisia ja yrittäjiä heistä oli vain joka kymmenes. (Eläketurvakeskus 2017b.)

5.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen suosio

Kyselyssä tiedusteltiin vastaajilta, uskovatko he käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen. Koska osittaisen vanhuuseläkkeen vaihtoehto oli kyselyhetkellä vasta tulossa, pyrittiin kysymyksen muotoilulla välttämään mielikuvaa vastauksen sitovuudesta.

Kyselyn yhteydessä vastaajia informoitiin osittaisen vanhuuseläkkeen mahdollisuudesta ja sen vaikutuksesta eläkkeen määrään. Samalla tuotiin esiin, että osittainen vanhuuseläke ei ole pelkästään varhentamiseen soveltuva, vaan sille voi siirtyä myös vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen.

Vastaajista noin seitsemän prosenttia ilmoitti uskovansa, että käyttäisi mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen (taulukko 5.1.1). Kiinnostus sekä

neljänneksen että puolikkaan kokoiseen osittaiseen vanhuuseläkkeeseen oli vain reilu kolme prosenttia molempiin. Lähes puolet, 45 prosenttia, ilmoitti, ettei usko käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen.

Huomionarvoista tuloksissa on "ei osaa sanoa" -vastausten suuri määrä. Lähes 49 prosenttia vastaajista ei osannut arvioida, uskoko käyttävänsä osittaista vanhuuseläkettä. Taustalla voi olla, että uusi eläkemuoito ja sen merkitys omaan eläkkeeseen tuli vastaajille uutena tietona. Kyselyhetkellä, reilu puoli vuotta ennen uudistuksen voimaantuloa, uudet eläkemuoitot saattoivat olla vielä huonosti tunnettuja. Eläkepäätökset ovat moniulotteisia asioita, joihin vaikuttaa paitsi järjestelmän luomat säännöt ja kannusteet, myös henkilökohtaiset ja työpaikkaan liittyvät tekijät (Tuominen ym. 2012).

Taulukko 5.1.1.

Kiinnostus osittaiseen vanhuuseläkkeeseen.

Uskoo käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen	Osuus
Kyllä	6,9 %
25 %	3,2 %
50 %	3,6 %
Ei	44,5 %
Ei osaa sanoa	48,7 %
n	2 134

Aiemmin tehdyssä kyselytutkimuksessa (Tenhunen ym. 2017) tiedusteltiin 25–62-vuotiailta suomalaisilta, olisivatko he halukkaita harkitsemaan eläkkeelle siirtymisen varhentamista tai myöhentämistä. Luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia eri-ikäisen vastaajajoukon ja erilaisen kysymysmuotoilun vuoksi, mutta vertailu antaa taustatietoa lukujen tulkintaan. Tenhunen ym. (2017) tutkimuksessa osittaista vanhuuseläkettä harkittiin selvästi yleisemmin. Kyselyyn vastanneista varhentamista kertoi voivansa harkita 53 prosenttia ja lykkäämistä 50 prosenttia vastaajista. Päinvastaista mieltä, eli niitä, jotka eivät harkinneet varhentamista, oli noin 40 prosenttia vastaajista. "Ei osaa sanoa" -vastausten osuus oli noin 5–7 prosenttia.

Tämän kyselyn tulos seitsemän prosentin suosiosta osittaiselle vanhuuseläkkeelle vaikuttaa matalalta verrattuna Tenhunen ym. (2017) tuloksiin. Eron taustalla voi olla useita syitä. Yksi niistä on tutkimusten eri-ikäiset vastaajat. Tenhunen ym. (2017) tutkimuksessa kyselyyn vastaajat olivat 25–62-vuotiaita. Tosin

vanhemmat vastaajat olivat nuorempia innokkaampia harkitsemaan varhentamista. Lisäksi erilainen kysymyksenasettelu voi vaikuttaa tuloksiin. Tenhusen ym. (2017) tutkimuksessa tiedusteltiin vastaajien halukkuutta harkita varhentamista, kun tämän kyselyn kohdalla vastaajat saivat kertoa, "uskovatko käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen". Kolmas eroa selittävä tekijä voi olla informaatio varhentamisen vaikutuksesta. Tenhusen ym. (2017) tutkimuksessa lykkäyksen vaikutuksen tuntevat olivat harvemmin kiinnostuneita varhentamisesta. Siten tämän tutkimuksen kohdalla kyselylomakkeen yhteydessä esitetty yksityiskohtainen tieto varhennuksen eläkettä leikkaavasta vaikutuksesta on voinut vaikuttaa vastaajien mielipiteeseen osittaisen vanhuuseläkkeen houkuttelevuudesta.

Tämän kyselyn tulos osittaisen vanhuuseläkkeen suosiosta asettuu kuitenkin melko hyvin alkuvuonna toteutuneiden osittaisten vanhuuseläkkeiden hakemusten mittakaavaan. Heinäkuun loppuun mennessä osittaista vanhuuseläkettä on hakenut neljä prosenttia siihen oikeutetuista henkilöistä. Nuorimmissa osittaiseen vanhuuseläkkeeseen oikeutetuissa ikäluokissa hakemuksia on tullut hieman enemmän. Jos hakemuksia jätetään alkuvuoden tahtiin myös loppuvuonna, tänä vuonna osittaista vanhuuseläkettä tulee hakemaan noin kuusi prosenttia siihen oikeutetuista henkilöistä. Osa hakemuksista koskee seuraavan vuoden aikana alkavia eläkkeitä, joten eläkkeiden alkavuus jää hieman tätä matalammaksi, arviolta runsaaseen viiteen prosenttiin. Tulevaisuudessa hakijamäärien voidaan kuitenkin olettaa jäävän pienemmiksi, koska jatkossa eläkkeeseen oikeutettujen joukkoon tulee vain yksi ikäluokka kerrallaan. (Kannisto 2017b.)

5.2 Ketkä erityisesti suunnittelevat osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöä?

Seuraavaksi tarkastellaan, miten osittaiseen vanhuuseläkkeeseen on suhtauduttu eri taustatekijöiden suhteen. Taulukoissa 5.2.1–5.2.3 on vastausten jakauma demografisten, työhön liittyvien ja eläkeaikaa koskevien taustatekijöiden suhteen. "Uskoo käyttävänsä" -vastausten matalaksi jääneen lukumäärän vuoksi taulukossa on esitetty myös "ei usko käyttävänsä" ja "ei osaa sanoa" -vastaukset ja niiden jakaumat. Tilastollisesti merkitsevät erot jakaumissa voivatkin selittyä paremmin eroissa siinä, ketkä eivät usko käyttävänsä osittaista vanhuuseläkettä tai eivät osaa sanoa kantaansa.

Sukupuoli, ikä, koulutusaste ja tulot

Ero osittaista vanhuuseläkettä harkitsevien miesten ja naisten välillä oli erittäin pieni. Sen sijaan ero oli selvempi "ei usko käyttävänsä" tai "ei osaa sanoa" -vastausvaihtoehdon valinneiden kohdalla. Miehistä suurempi osuus kertoo, ettei usko käyttävänsä osittaista vanhuuseläkettä ja naisten kohdalla epävarmoja oli enemmän.

Taulukko 5.2.1.

Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön sukupuolen, ikäluokan, koulutuksen ja tulojen mukaan.

	Uskoko käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen		
	Kyllä (n=145)	Ei (n=951)	Ei osaa sanoa (n=1 039)
Kaikki	6,9 %	45,5 %	47,6 %
Sukupuoli *			
Mies	6,1 %	47,7 %	46,2 %
Nainen	7,5 %	41,6 %	51,0 %
Ikäluokka ***			
54–56	8,2 %	35,1 %	56,7 %
57–59	7,1 %	42,5 %	50,4 %
60–62	4,8 %	57,4 %	37,8 %
Koulutusaste ***			
Perusaste	5,5 %	33,9 %	60,6 %
Keskiaste	5,6 %	42,5 %	51,8 %
Alin korkea-aste	8,2 %	51,9 %	39,8 %
Alempi korkeakouluaste	8,6 %	47,5 %	43,9 %
Ylempi korkeakouluaste	8,5 %	51,7 %	39,8 %
Tulot, euroa/v **			
Alle 25 000	8,4 %	37,4 %	54,2 %
25 000–40 000	6,6 %	42,8 %	50,5 %
40 000–55 000	6,6 %	49,4 %	44,0 %
55 000–	7,7 %	51,5 %	40,8 %
Ei tietoa	3,7 %	43,6 %	52,7 %

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosentin, **= 1 prosentin ja ***= 0,1 prosentin riskitasolla.

Nuorimmat ikäluokat harkitsivat osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöä useammin kuin vanhemmat vastaajat. Vastaavasti vanhemmissa ikäluokissa oli niitä, jotka eivät uskoneet käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen. 60–62-vuotiaista vastaajista lähes kolme viidestä kertoi, ettei usko käyttävän-

sä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen, kun taas 54–56-vuotiaiden kohdalla "ei"-vastauksia tuli kolmannekselta. 54–56- ja 57–59-vuotiaiden vastajien kohdalla oli sen sijaan enemmän epävarmuutta; yli puolet ei osannut sanoa kantaansa.

Perus- ja keskiasteen koulutuksen saaneet harkitsevat osittaista vanhuuseläkettä harvemmin kuin tätä korkeamman koulutusasteen suorittaneet. Alimman korkea-asteen ja korkeakoulututkintojen suorittaneiden kohdalla osittaista vanhuuseläkettä harkittiin lähes yhtä usein. "Ei osaa sanoa" -vastausten osuus oli pienempi korkeammin koulutetuilla. Koulutustaustaan liittyvät erot näkyvät selvemmin "ei usko käyttävänsä" -vastausten kohdalla. Kielteisesti osittaisen vanhuuseläkkeen ottamiseen suhtautuvia oli vähiten perusasteen suorittaneiden kohdalla ja eniten alimman korkea-asteen ja ylemmän korkeakouluasteen suorittaneissa.

Eläkettä kartuttavien tulojen suhteen erot osittaista vanhuuseläkettä harkitsevien kohdalla olivat pienet lukuun ottamatta niitä, joille tulotietoa ei ollut käytettävissä. Matalampia tuloja saavat eivät osanneet kertoa kantaansa useammin. Korkeimpiin eläkettä kartuttaviin tuloihin yltäneet puolestaan uskoivat useammin, etteivät käytä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen.

Työhön liittyvät tekijät

Alemmat toimihenkilöt sekä yrittäjät harkitsivat osittaista vanhuuseläkettä keskimääräistä useammin. Työttömät uskoivat hyödyntävänsä osittaista vanhuuseläkettä keskimääräistä harvemmin. Toisaalta "ei"-vastauksia oli keskimääräistä enemmän juuri ylempien toimihenkilöiden ja alempien toimihenkilöiden kohdalla ja keskimääräistä vähemmän työttömien kohdalla. Työttömien ryhmässä oli enemmän niitä, jotka eivät osanneet sanoa kantaansa osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön.

Työskentelysektorilla tai työttyytyväisyydellä ei sen sijaan ollut vaikutusta vastaajien kiinnostukseen osittaista vanhuuseläkettä kohtaan. Työhönsä tyytymättömien kohdalla kiinnostus oli korkeampaa. Osittaista vanhuuseläkettä harkitsevien pieni lukumäärä kuitenkin vaikuttaa siihen, etteivät erot muodostu tilastollisesti merkitseviksi.

Taulukko 5.2.2.

Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön työmarkkinatilanteen, työskentelysektorin, työtyytyväisyyden ja työuran pituuden mukaan.

	Uskooko käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen		
	Kyllä (n=145)	Ei (n=951)	Ei osaa sanoa (n=1 039)
Asema työelämässä **			
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	8,5 %	45,5 %	46,5 %
Ylempi toimihenkilö tai asiantuntija	7,8 %	50,2 %	42,0 %
Alempi toimihenkilö	9,0 %	46,7 %	44,3 %
Työntekijä	6,3 %	42,0 %	51,7 %
Työtön	3,4 %	40,3 %	56,3 %
Muu	4,2 %	44,1 %	51,7 %
Julkinen sektori			
Kyllä	6,4 %	47,0 %	46,6 %
Ei	7,0 %	43,3 %	49,7 %
Työtyytyväisyys			
Tyytyväinen	6,5 %	45,8 %	47,7 %
Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	8,7 %	43,4 %	47,9 %
Tyytymätön	11,2 %	39,0 %	49,8 %
Ei vastannut / ei työssä	4,3 %	42,6 %	53,1 %
Työuran pituus ***			
Alle 25 vuotta	5,5 %	36,8 %	57,7 %
25–29 vuotta	5,3 %	39,1 %	54,6 %
30–34 vuotta	9,2 %	41,5 %	49,3 %
35–39 vuotta	5,7 %	50,7 %	43,6 %
Vähintään 40 vuotta	4,1 %	55,9 %	40,0 %

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyystasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosenttia, **= 1 prosenttia ja ***= 0,1 prosenttia riskitasolla.

Käsitykset työkyvyn säilymisestä ja toimeentulosta eläkeaikana ja puolison työskentely

Osittaista vanhuuseläkettä uskottiin käytettävän usein niiden joukossa, jotka arvelivat terveytensä puolesta pystyvänsä jatkamaan työskentelyä eläkeikään saakka vain osa-aikaisesti. Heistä 18 prosenttia uskoi käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen. Yli puolet hyväksi terveystensä kokevista ei uskonut käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen, kun muiden kohdalla osuus oli noin kolmannes.

Osittaista vanhuuseläkettä uskoivat käyttävänsä keskimääräistä useammin ne, jotka arvioivat tulevansa eläkeaikana taloudellisesti toimeen hyvin tai melko hyvin. Toisaalta tässä ryhmässä oli myös keskimääräistä enemmän niitä, jotka eivät uskoneet käyttävänsä osittaista vanhuuseläkettä. Toimeentulonsa huonomaksi arvioivissa puolestaan oli enemmän epävarmuutta osittaisen vanhuuseläkkeen käytöstä. Puolison työskentely ei vaikuttanut tilastollisesti merkittävästi kiinnostukseen käyttää osittaista vanhuuseläkettä.

Taulukko 5.2.3.

Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön terveyden, toimeentulokokemusten ja puolison työskentelyn mukaan.

	Uskooko käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen		
	Kyllä (n=145)	Ei (n=951)	Ei osaa sanoa (n=1 039)
Uskoo pystyvänsä terveyden puolesta työskentelemään eläkeikään saakka ***			
Kyllä	5,6 %	54,0 %	40,4 %
Kyllä, mutta vain osa-aikaisesti	17,8 %	34,2 %	48,0 %
Ei	9,4 %	36,3 %	54,3 %
Ei osaa sanoa	3,6 %	34,8 %	61,6 %
Arvioi taloudellisen toimeentulonsa eläkeaikana olevan... ***			
Hyvä tai melko hyvä	8,4 %	52,8 %	38,8 %
Kohtalainen	7,1 %	45,6 %	47,3 %
Melko huono tai huono	5,5 %	41,6 %	52,8 %
Ei osaa sanoa	4,6 %	21,6 %	73,7 %
Puoliso			
Työssä	7,1 %	45,2 %	47,7 %
Ei työssä	7,6 %	47,3 %	45,1 %
Ei puolisoa	5,5 %	41,0 %	53,5 %

Tähdet viittaavat χ^2 -testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkittävästi *= 5 prosentin, **= 1 prosentin ja ***= 0,1 prosentin riskitasolla.

Regressiomalli kiinnostuksesta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen

Seuraavaksi tarkastellaan taustatekijöiden vaikutusta multinomiaalisen logistisen regressiomallin avulla. Mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen uskoi käyttävänsä vain 145 vastaajaa. Ottamalla huomioon "kyllä" ja "ei"-vastauksien lisäksi myös "ei osaa sanoa" -vastaukset, saamme enemmän havaintoja malliin. Selitettävänä tekijänä on se, uskooko vastaaja käyttävänsä mahdolli-

suutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen. Vertailuryhmäksi on tässä valittu "ei usko käyttävänsä" -ryhmä (n=951). Taulukossa 5.2.4 on esitetty vetosuhteet (odds ratio, OR), jotka kuvastavat taustatekijän vaikutusta todennäköisyyteen vastata "kyllä" osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöä koskevaan kysymykseen.

Sukupuoli ja ikä vaikuttivat kiinnostukseen ottaa osittainen vanhuuseläke. Naiset uskoivat käyttävänsä osittaista vanhuuseläkettä miehiä useammin. Alkuvuonna osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyneistä suurempi osa (noin 60 %) oli miehiä (Kannisto 2017b). Tässä kyselyssä taas naiset olivat kiinnostuneempia osittaisesta vanhuuseläkkeestä. Eron taustalla voi olla esimerkiksi se, että osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyneet ovat vanhempia kuin kyselyyn vastanneet. Kiinnostus osittaiseen vanhuuseläkkeeseen oli suurempaa nuorempien vastaajien kohdalla.

Sen sijaan koulutusaste, tulot tai asema työelämässä eivät heijastuneet siihen, uskooko valitsevansa osittaisen vanhuuseläkkeen. Aiempien tutkimusten valossa yrittäjien olisi olettanut erottuvan joukosta. Ensimmäisten kuukausien aikana osittaisista vanhuuseläkkeistä lähes neljännes on myönnetty yrittäjätaustaisille hakijoille (Eläketurvakeskus 2017b, 15). Yksi selitys sille, ettei yrittäjien kiinnostus kuitenkaan kyselyn perusteella erotu muista, voi liittyä vastaajien lukumäärään. Tässä kyselyssä oli 186 yrittäjää tai maatalousyrittäjää, ja osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöä koskevaan kysymykseen myönteisesti vastanneiden lukumäärä jäi pieneksi.

Työskentelysektori sekä käsitys oman työkyvyn säilymisestä eläkeikään saakka heijastuivat tilastollisesti merkitsevästi kiinnostukseen käyttää osittaista vanhuuseläkettä. Sen sijaan työtyytyväisyys ja työuran pituus eivät vaikuttaneet kiinnostukseen. Julkisen sektorin työntekijät olivat muita vastaajia harvemmin kiinnostuneita osittaisesta vanhuuseläkkeestä. Tulokset työskentelysektorin merkityksestä ovat samansuuntaiset tässä kyselyssä ja toteutuneissa eläkkeissä: julkisen sektorin työntekijöiden kohdalla kiinnostus osittaiseen vanhuuseläkkeeseen on vähäisempää. Julkisen sektorin työntekijöiden kohdalla osittaisen vanhuuseläkkeen aloittaminen varhennettuna voi laskea eläkettä enemmän kuin yksityisen sektorin työntekijöillä.¹⁶ Vastaajat, joilla oli epäilyksiä jaksamisestaan eläkeikään saakka, olivat kiinnostuneempia osittaisesta vanhuuseläkkeestä. Eriytisesti ne, jotka uskoivat pystyvänsä jatkamaan eläkeikään saakka korkeintaan

16 Jos osittaisen vanhuuseläkkeen ottaa ennen julkisen sektorin henkilökohtaista eläkeikää, osittainen vanhuuseläke normeerataan, eli ennen vuotta 1995 karttuneen työeläkkeen karttumaprosentti pienenee. Lisäksi lisäeläkeosuutta ei saa osittaisen eläkkeen osalta. (Kannisto 2017b.)

osa-aikaisesti, olivat useammin kiinnostuneita käyttämään mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen.

Epävarmojen vastaajien kohdalla selittäviksi tekijöiksi muodostuivat sukupuoli, ikä, koulutus ja terveydentila. Naiset, nuoremmat vastaajat, korkeintaan perusasteen koulutuksen saaneet ja jaksamisestaan huolestuneemmat olivat useammin epävarmoja kiinnostuksestaan käyttää osittaista vanhuuseläkettä.

Taulukko 5.2.4.

Multinomiaalinen logistinen regressiomalli osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön liittyvää kiinnostusta selittävistä tekijöistä. Vertailuryhmänä "Ei usko käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen", vetosuhteet (odds ratio, OR). Kunkin muuttujan referenssiryhmä on merkitty harmaalla kurssiivilla.

Uskooko käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen? (Vertailuryhmänä "Ei")	Kyllä	Ei osaa sanoa
Sukupuoli		
<i>Mies</i>	1,00	1,00
Nainen	1,52 *	1,43 **
Ikä		
<i>54–56</i>	1,00	1,00
57–59	0,80	0,78 *
60–62	0,44 **	0,43 ***
Koulutusaste		
<i>Perusaste</i>	1,00	1,00
Keskiaste	0,70	0,67 **
Alin korkea-aste	0,77	0,42 ***
Alempi korkeakouluaste	1,12	0,55 **
Ylempi korkeakouluaste	1,10	0,47 **
Tulot, euroa/v		
<i>Alle 25 000</i>	1,00	1,00
25 000–40 000	0,75	0,96
40 000–55 000	0,64	0,84
55 000–	0,59	0,81
Ei tietoa	0,41	0,88
Asema työelämässä		
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	0,84	1,13
Ylempi toimihenkilö/asiantuntija	0,94	0,95
Alempi toimihenkilö	0,63	0,85
<i>Työntekijä</i>	1,00	1,00
Työtön	0,31	1,28
Muu	0,43	1,17

→

Uskooko käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen? (Vertailuryhmänä "Ei")	Kyllä	Ei osaa sanoa
Julkinen sektori		
Kyllä	0,62 *	0,88
Ei	1,00	1,00
Työtyytyväisyys		
<i>Tyytyväinen</i>	1,00	1,00
Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	1,34	0,83
Tyytymätön	2,02	1,07
Ei vastannut / ei työssä	1,45	0,73
Työuran pituus		
<i>Alle 25 vuotta</i>	1,00	1,00
25–29 vuotta	0,97	1,10
30–34 vuotta	1,64	1,01
35–39 vuotta	0,98	0,84
Vähintään 40 vuotta	0,76	0,85
Uskoo pystyvänsä terveyden puolesta työskentelemään eläkeikään saakka		
<i>Kyllä</i>	1,00	1,00
Kyllä, mutta vain osa-aikaisesti	5,78 ***	1,71 **
Ei	2,58 **	1,64 **
Ei osaa sanoa	1,06	1,94 ***
Arvioi taloudellisen toimeentulonsa eläkeaikana olevan...		
<i>Hyvä tai melko hyvä</i>	1,00	1,00
Kohtalainen	0,99	1,23
Melko huono tai huono	0,69	1,10
Ei osaa sanoa	1,83	2,80 ***
Puoliso		
<i>Työssä</i>	1,00	1,00
Ei työssä	1,27	0,92
Ei puolisoa	0,92	1,07

Tähdet viittaavat χ^2 -testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että kertoimet eroavat vertailuryhmän kertoimesta tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosentin, **= 1 prosentin ja ***= 0,1 prosentin riskitasolla.

5.3 Missä iässä osittaiselle vanhuuseläkkeelle?

Osittaisen vanhuuseläkkeen yhteydessä puhutaan usein aikaisemmasta eläkkeelle siirtymisestä ja varhentamiseen liittyvästä vähennyksestä eläkkeeseen. Osittaisen vanhuuseläkkeen voi kuitenkin ottaa myös vanhuuseläkkeen alaikärajalta tai lykättyä vasta alaikärajan jälkeen.¹⁷ Jos osittaisen vanhuuseläkkeen aloittaa alaikärajan jälkeen, nostamatta jäänyt osa eläkettä korottuu lykkäyskorotuksen myötä.

Kysymys osittaisen vanhuuseläkkeen aloittamisesta oli suunnattu niille, jotka uskoivat käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen. Vastauksia kysymykseen ikäarviosta tuli kuitenkin myös niiltä, jotka eivät olleet vastanneet myöntävästi kysymykseen osittaisen vanhuuseläkkeen käytöstä. Lähes kolmannes vastaajista antoi arvion osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymisestä.

Osittaisen vanhuuseläkkeen alaikäraja on 61 vuotta kyselyssä mukana olleille ikäluokille. Keskimääräinen arvio osittaisen vanhuuseläkkeen aloituksesta oli 62,6 vuotta (taulukko 5.3.1). Yleisin arvioitu ikä osittaisen vanhuuseläkkeen aloittamiselle oli 63 vuotta. Alle 64-vuotiaana osittaisen vanhuuseläkkeen arvioi aloittavansa 85 prosenttia kysymykseen vastanneista. Vastaajat, jotka uskoivat käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen, arvioivat aloittavansa eläkkeen keskimäärin 62-vuotiaana. Yleisin arvio aloitustilalle tässä ryhmässä oli 61 vuotta.

Taulukko 5.3.1.

Arvioitu osittaisen vanhuuseläkkeen aloitusikä.

	Kaikki kysymykseen vastanneet (n=713)	Uskoo käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen (n= 130)
61 vuotta	28,6 %	47,2 %
62 vuotta	25,3 %	25,8 %
63 vuotta	31,0 %	17,2 %
64 vuotta	7,3 %	5,2 %
65 vuotta	6,1 %	3,6 %
66 vuotta ja yli	1,7 %	1,0 %
Keskiarvo	62,6	62,0

¹⁷ Yleisestä eläkeiästä poikkeavat eläkeiät tuovat erikoistapauksia osittaisen vanhuuseläkkeen ikärajaan. Osittaista vanhuuseläkettä ei myönnetä ennen ikäluokan alinta vanhuuseläkeikää sellaiselle henkilölle, joka on jo täyttänyt ammatillisen eläkeikänsä, koska varhennusvähennyksen myötä tällainen olisi eläkkeensaajalle epäedullista.

Myös alkuvuonna osittaisen vanhuuseläkkeiden ottaneiden ikäjakauma on samansuuntainen, varhentamiseen painottuva. Ikärajojen vuoksi osittaisen vanhuuseläkkeen on voinut toistaiseksi ottaa aikaisintaan kaksi vuotta ennen ikäluokan eläkeiän alarajaa. Suurin osa aloittaneista on ollut alle 63-vuotiaita. Alkuvuodesta 2017 osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneista 65 prosenttia on ollut 61–62-vuotaitaita (Eläketurvakeskus 2017b).

Varhennuksen pituutta arvioidessa täytyy huomioida vastaajien erilaiset vanhuuseläkkeen alaikärajat.¹⁸ Suurin osa (88 prosenttia) osittaisen vanhuuseläkkeen aloitustaan antaneista suunnittelee aloittamista ennen alaikärajaa, eli eläkkeelle siirtymisen varhentamista (taulukko 5.3.2). Kukaan vastaajista ei ilmoittanut arvioiduksi osittaisen vanhuuseläkkeen aloittamiseksi täsmälleen oman ikäluokansa alaikärajaa. Loput 12 prosenttia harkitsee osittaisen vanhuuseläkkeen aloittamista vasta alaikärajan ohitettuaan eli eläkkeelle siirtymisen lykkäämistä. Painotus varhentamiseen on vielä voimakkaampaa niiden vastaajien kohdalla, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen mahdollisuudesta käyttää osittaiseen vanhuuseläkkeeseen. Heistä 91 prosenttia arvioi ottavansa osittaisen vanhuuseläkkeen ennen ikäluokansa vanhuuseläkkeen alaikärajaa.

Pisimmät varhennukset saivat eniten suosiota. Suosituin vaihtoehto oli vähintään kahden mutta enintään kolmen vuoden varhennus. Neljännos aloitusikäarvion antaneista ajatteli aloittavansa osittaisen vanhuuseläkkeen tämän veran ennen ikäluokan alinta eläkeikää. Yli kolme vuotta ennen alinta eläkeikää arvioi aloittavansa viidennes vastaajista. Vastaajat, jotka uskoivat käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen arvioivat aloittavansa osittaisen vanhuuseläkkeen keskimäärin vielä aiemmin. Näistä vastaajista kolmannos arvioi aloittavansa osittaisen vanhuuseläkkeen 2–3 vuotta ennen alaikärajaa, ja lähes kolmannos vähintään kolme vuotta ennen alaikärajaa.

Tulokset pitkien varhennusten suosiosta ovat samansuuntaisia kuin Tenhusen ym. (2017, 56) kyselyssä. Myös heidän tutkimuksessaan pisimmän varhennuksen vaihtoehto oli suosituin. Laajemmalle ikäryhmälle suunnatussa kyselyssä yli puolet vain varhentamista harkitsevista valitsi kolmen vuoden varhennuksen vaihtoehdon.

18 Tässä vertailuun ei vaikuta vastaajien mahdolliset yleisestä eläkeiästä poikkeavat ikäraajat. Varhennusvähenitys osittaiseen vanhuuseläkkeeseen lasketaan ikäluokan alimmasta vanhuuseläkeiästä myös niille, joilla on yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä.

Taulukko 5.3.2.*Osittaisen vanhuuseläkkeen aloittamisiin ja oman eläkeiän erotus, jakauma.*

	Kaikki kysymykseen vastanneet (n=713)	Uskoo käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen (n= 130)
Varhennus 3 vuotta tai enemmän	20,6 %	30,3 %
Varhennus 2 – alle 3 vuotta	26,4 %	32,8 %
Varhennus 1 – alle 2 vuotta	22,7 %	20,4 %
Varhennus 0 – alle 1 vuotta	18,1 %	7,7 %
Tasan omassa eläkeiässä	0,0 %	0,0 %
Lykkäys 0 – alle 1 vuotta	6,3 %	4,5 %
Lykkäys 1 – alle 2 vuotta	3,2 %	3,1 %
Lykkäys 2 vuotta tai enemmän	2,7 %	1,2 %

Osittaisen vanhuuseläkkeen aloitusikä suhteessa eläkeiän alaikärajaan

Tarkastellaan seuraavaksi, millaisia eroja osittaisen vanhuuseläkkeen aloitusikä-arvioissa on vastaajien kesken. Eläkkeen aloitusikään liittyvä varhennusvähenys tai lykkäyskorotus lasketaan yleisestä eläkeiän alarajasta. Siksi tässä käytetään vertailukohtana vastaajan ikäluokan alarajaa.

Keskimäärin ero osittaisen vanhuuseläkkeen aloitusiän ja vastaajan ikäluokan alaikärajan välillä oli noin puolitoista vuotta (taulukko 5.3.3). Vastaajan ikäluokka, koulutustausta ja sosioekonominen asema, työtyytyväisyys sekä arvio omasta terveydentilasta heijastuivat vastaajien arvioihin siitä, miten paljon osittaisen vanhuuseläkkeen aloitusikä erosi ikäluokan alimmasta vanhuuseläkeikästä. Sen sijaan sukupuoli, työskentelysektori, arvio eläkeaikaisesta toimeentulosta tai puolison työskentely eivät vaikuttaneet siihen, kuinka pitkään ennen ikäluokan alarajaa vastaajat arvioivat aloittavansa osittaisen vanhuuseläkkeen.

Nuoremmat vastaajat, 54–56-vuotiaat, arvioivat aloittavansa osittaisen vanhuuseläkkeen noin kaksi vuotta ennen oman ikäluokan alaikärajaa. Vanhimmassa eli 60–62-vuotiaiden luokassa erotus arvion ja ikäluokan alaikärajan välillä oli puoli vuotta. Keskiasteen suorittaneilla arvio varhennuksen pituudesta oli suurin, lähes kaksi vuotta. Sen sijaan perusasteen koulutustaustaisilla keskimääräinen varhennusaika oli alle vuoden. Työntekijät suunnittelivat muita pidempiä varhennusaikoja, kun taas yrittäjien keskimääräinen varhennusaika jäi lyhyemmäksi. Lyhyemmän työuran tehneet harkitsivat keskimääräistä pidem-

piä varhennuksia, kun vähintään 35 vuoden työuran tehneillä arviot varhennuksesta jäivät lyhyemmiksi.

Työhönsä tyytyväiset suunnittelivat lyhyempiä varhennuksia. Käsitys työskentelykyvystä eläkeikään saakka oli merkittävä varhennusaikaa selittävä tekijä. Keskimääräinen varhennusaika oli noin vuoden niillä, jotka uskoivat terveystensä puolesta voivansa jatkaa työskentelyä kokoaikaisesti vanhuuseläkkeen alaikärajalta asti. Sen sijaan ne, jotka kokivat työkykynsä riittävän vain osittaiseen työskentelyyn, arvioivat aloittavansa osittaisen vanhuuseläkkeen noin kaksi vuotta ennen ikäluokan alaikärajaa. Edelleen vastaajilla, jotka eivät uskooneet terveystensä kestävän työskentelyä vanhuuseläkeikään saakka, keskimääräinen varhennusaika oli vielä korkeampi.

Taulukko 5.3.3.

Osittaisen vanhuuseläkkeen aloittamisiin ja vanhuuseläkkeen alaikärajan keskimääräinen erotus ja sen luottamusväli.

	Keskimääräinen aika, vuotta	95 %:n luottamusväli
Kaikki	-1,48	[-1,62 – -1,34]
Sukupuoli		
Mies	-1,37	[-1,56 – -1,18]
Nainen	-1,58	[-1,79 – -1,38]
Ikäluokka ***		
54–56	-2,04	[-0,74 – -0,40]
57–59	-1,57	[-1,79 – -1,65]
60–62	-0,57	[-2,32 – -1,77]
Koulutusaste ***		
Perusaste	-0,94	[-1,38 – -0,50]
Keskiaste	-1,83	[-2,00 – -1,67]
Alin korkea-aste	-1,54	[-1,77 – -1,31]
Alempi korkeakouluaste	-0,99	[-1,78 – -0,21]
Ylempi korkeakouluaste	-1,53	[-1,86 – -1,19]
Tulot, euroa/v *		
Alle 25 000	-1,19	[-1,54 – -0,84]
25 000–40 000	-1,61	[-1,78 – -1,43]
40 000–55 000	-1,69	[-1,91 – -1,47]
55 000–	-1,61	[-2,00 – -1,23]
Ei tietoa	-0,87	[-1,87 – 0,13]

→

	Keskimääräinen aika, vuotta	95 % luottamusväli
Asema työelämässä *		
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	-0,96	[-1,46 – -0,45]
Ylempi toimihenkilö tai asiantuntija	-1,41	[-1,82 – -1,00]
Alempi toimihenkilö	-1,34	[-1,79 – -0,90]
Työntekijä	-1,76	[-1,92 – -1,60]
Työtön	-1,18	[-1,60 – -0,76]
Muu	-1,14	[-1,66 – -0,63]
Julkinen sektori		
Kyllä	-1,56	[-1,77 – -1,35]
Ei	-1,44	[-1,62 – -1,26]
Työtyytyväisyys **		
Tyytyväinen	-1,39	[-1,56 – -1,21]
Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	-1,83	[-2,06 – -1,60]
Tyytymätön	-1,99	[-2,41 – -1,57]
Ei vastannut / ei työssä	-1,06	[-1,76 – -0,37]
Työuran pituus **		
Alle 25 vuotta	-1,66	[-2,39 – -0,94]
25–29 vuotta	-1,72	[-2,06 – -1,39]
30–34 vuotta	-1,62	[-1,87 – -1,37]
35–39 vuotta	-1,35	[-1,52 – -1,17]
Vähintään 40 vuotta	-0,56	[-0,93 – -0,20]
Uskoo pystyvänsä terveyden puolesta työskentelemään eläkeikään saakka ***		
Kyllä	-1,14	[-1,31 – -0,97]
Kyllä, mutta vain osa-aikaisesti	-1,99	[-2,23 – -1,74]
Ei	-2,26	[-2,72 – -1,80]
Ei osaa sanoa	-1,40	[-1,67 – -1,12]
Arvioi taloudellisen toimeentulonsa eläkeaikana olevan...		
Hyvä tai melko hyvä	-1,42	[-1,79 – -1,04]
Kohtalainen	-1,56	[-1,72 – -1,41]
Melko huono tai huono	-1,35	[-1,70 – -1,01]
Ei osaa sanoa	-1,62	[-2,28 – -0,96]
Puoliso		
Työssä	-1,53	[-1,71 – -1,36]
Ei työssä	-1,60	[-1,82 – -1,37]
Ei puolisoa	-1,27	[-1,64 – -0,91]

Tähdet viittaavat merkitsevyytasoihin Wilksin Lambda-testissä, joka mittaa kaikkien ryhmäkeskiarvojen yhtäsuuruutta. Ne voidaan tulkita siten, että keskiarvot eroavat tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosentin, **= 1 prosentin ja ***= 0,1 prosentin riskitasolla.

6 Työskentely kokoaikaisen vanhuuseläkkeen ohella

Ennen vuoden 2017 eläkeuudistusta vanhuuseläkkeen pystyi aloittamaan joustavasti 63–68-vuotiaana. Tämän ikäluokan 340 000:sta vanhuuseläkkeensaajasta reilu kymmenen prosenttia oli töissä vuonna 2014. Eläkkeen ohella tehty työ on useimmin epäsäännöllistä ja/tai osa-aikaista. Kolmannes eläkkeen ohella työskentelevistä oli työssä koko vuoden. Työssä käyneiden vanhuuseläkeläisten eläketaso oli keskimääräistä työeläkettä suurempi. Tästä voidaan päätellä, että osalle työssä käyvistä eläkeläisistä eläkkeen pienuus ei todennäköisesti ole pääasiallinen syy työskentelylle. (Kannisto 2016.)

Alle 68-vuotiaiden vanhuuseläkeläisten työnteko on yleistynyt, mutta tällä vuosikymmenellä nousu on pysähtynyt. Työssä ja eläkkeellä olleiden 63–67-vuotiaiden osuus on kasvanut vuoden 2007 vajaasta seitsemästä prosentista yhden prosenttiyksikön. Vuoden 2011 jälkeen osuus ei ole enää noussut (Kannisto 2016, 18). Nämä luvut kuvaavat toteutunutta eläkkeen ohella työskentelyä. Kyselytutkimuksen avulla saadaan arvio kiinnostuksesta eläkkeen ohella työskentelyyn seuraavien ikäluokkien kohdalla.

6.1 Kokoaikaisen eläkkeen ohella satunnaiset työt toivotuimpia

Kyselyssä tiedusteltiin vastaajien halukkuutta jatkaa työelämässä vielä kokoaikaiselle eläkkeelle jäätyä. Kolmannes vastaajista ilmaisi harkitsevansa eläkkeen ohella työskentelyä (taulukko 6.1.1). Lähes puolet puolestaan kertoi, ettei harkitse työskentelyä enää kokoaikaiselle eläkkeelle jäätyään. Vajaa viidennes ei osannut sanoa kantaansa.

Satunnainen työskentely oli kokoaikaista tai osa-aikaista työtä suosituimpi vaihtoehto. Satunnaisia, keikka- tai projektiluonteisesti tehtäviä töitä harkitsi 18 prosenttia vastaajista, mikä oli puolet eläkkeen ohella työskentelystä kiinnostuneista. Eläkkeen ohella kokoaikaisesti työssä jatkamista harkitsi vain kaksi prosenttia vastaajista ja säännöllistä osa-aikatyötä kuusi prosenttia vastaajista. Noin yhdeksän prosenttia vastaajista kertoo, että olisi halukas työskentelemään jonkin verran kokoaikaisen eläkkeen ohella, mutta sopivaa työtä ei todennäköisesti ole tarjolla.

Taulukko 6.1.1.*Työskentely kokoaikaisen eläkkeen ohella.*

Harkinnut työelämässä jatkamista kokoaikaisen eläkkeen ohella (n= 2 133)	Osuus
Kyllä	34,8 %
kokoaikaisesti	2,4 %
osa-aikaisesti	5,8 %
satunnaisesti	17,9 %
mutta sopivaa ei todennäköisesti löydy	8,7 %
En	46,5 %
En osaa sanoa	18,7 %

Sukupuoli, koulutusaste ja tulot

Miehet olivat naisia kiinnostuneempia jatkamaan työssä kokoaikaisen eläkkeen ohella (taulukko 6.1.2). Ikäluokkien välillä ei ollut eroa kiinnostuksella kokoaikaiseen eläkkeen ohella työskentelyyn. Sen sijaan koulutustausta ja tulot heijastuivat kiinnostukseen työskennellä eläkkeen ohella.

Koulutusaste heijastui suoraviivaisesti työssäjatkamisaikeisiin. Mitä korkeampi koulutus, sitä yleisemmin työssä jatkamista harkittiin. Korkeintaan perusasteen suorittaneista reilu neljännes harkitsi työssä jatkamista eläkkeen ohella. Korkeakoulututkinnon suorittaneista lähes puolet oli valmiita harkitsemaan kokoaikaisen eläkkeen ohella työskentelyä. Matalammin koulutetut olivat useammin epävarmoja halukkuudestaan jatkaa työssä.

Kiinnostus jatkaa kokoaikaisessa työssä lisääntyi eläkettä kartuttavien tulojen myötä. Alimmassa tuloluokassa kolmannes oli kiinnostunut jatkamaan työssä eläkkeen ohella. Korkeimmassa yli 55 000 euron vuosiansioihin yltävien luokassa lähes puolet kertoi harkitsevansa työssä jatkamista.

Taulukko 6.1.2.

Kiinnostus kokoaikaisen eläkkeen ohella työskentelyyn sukupuolen, ikäluokan, koulutuksen ja eläkettä kartuttavien tulojen mukaan.

	Kyllä	Ei	Ei osaa sanoa
Kaikki	34,8 %	46,5 %	18,7 %
Sukupuoli **			
Mies	38,4 %	44,2 %	17,4 %
Nainen	31,4 %	48,7 %	19,9 %
Ikäluokka			
54–56	32,3 %	48,1 %	19,6 %
57–59	34,3 %	47,3 %	18,4 %
60–62	38,2 %	43,9 %	17,9 %
Koulutusaste ***			
Perusaste	26,3 %	49,8 %	23,9 %
Keskiaste	30,7 %	51,0 %	18,3 %
Alin korkea-aste	36,2 %	45,0 %	18,8 %
Alempi korkeakouluaste	49,5 %	34,2 %	16,3 %
Ylempi korkeakouluaste	49,0 %	38,7 %	12,4 %
Tulot, euroa/v ***			
Alle 25 000	32,1 %	47,8 %	20,1 %
25 000–40 000	29,5 %	49,8 %	20,7 %
40 000–55 000	39,2 %	42,1 %	18,7 %
55 000–	45,6 %	42,7 %	11,8 %
Ei tietoa	33,2 %	47,1 %	19,7 %

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi * = 5 prosentin, ** = 1 prosentin ja *** = 0,1 prosentin riskitasolla.

Työhön liittyvät tekijät

Yrittäjät ja maatalousyrittäjät erottuivat joukosta osoittamalla suurempaa kiinnostusta työnteon jatkamiseen eläkkeen ohella (taulukko 6.1.3). Heistä lähes kaksi kolmannesta (64 %) harkitsi työskentelyn jatkamista. Seuraavaksi yleisintä kiinnostus eläkkeen ohella työskentelyyn oli ylempien toimihenkilöiden kohdalla. Työntekijät puolestaan harkitsivat työssä jatkamista keskimääräistä harvemmin.

Julkisen sektorin työntekijät harkitsivat työssä jatkamista harvemmin kuin muut vastaajat.¹⁹ Julkisella sektorilla työskentelevistä 29 prosenttia oli kiinnostunut eläkkeen ohella työskentelystä. Muiden vastaajien kohdalla osuus oli 38 prosenttia. Tulos on yllättävä esimerkiksi Kanniston (2016) tutkimuksen valossa, jossa todettiin eläkeläisten työssäkäynnin olleen 2010-luvun alussa yleisempää julkisella sektorilla. Selitys erilaisille tuloksille voi olla esimerkiksi siinä, että tässä kyselyssä kartoitettiin eläkeikää lähestyvien vastaajien halukkuutta harkita eläkkeen ohella työskentelyä. Kanniston (2016) tulokset koskevat jo eläkkeelle siirtyneiden ikäluokkien toteutunutta työskentelyä. Jos eläkkeen ohella työskentelyn harkinta kuitenkin peilautuu myös toteutuneisiin työskentelypäätöksiin, trendi julkisen sektorin työntekijöiden muita yleisemmästä eläkkeen ohella työskentelystä voi muuttua.

Työhönsä tyytyväisistä 40 prosenttia kertoi harkinneensa työssä jatkamista, kun tyytymättömissä osuus oli 23 prosenttia. Työtyytyväisyys näkyi erityisesti "ei"-vastausten kohdalla. Tyytyväisistä 41 prosenttia kertoi, ettei harkitse eläkkeen ohella työskentelyä, kun tyytymättömistä 60 prosenttia oli päätenyt samaan.

Eniten työssä jatkamista harkittiin 30–34 vuoden työuran tehneiden kohdalla. Heistä 38 prosenttia kertoi harkitsevansa työskentelyä eläkkeen ohella. Sekä tätä lyhyemmän että pidemmän työuran tehneet harkitsivat työssä jatkamista hieman harvemmin.

19 Muihin vastaajiin kuuluvat tässä yksityisen sektorin työntekijät, yrittäjät ja maatalousyrittäjät sekä ne, joille pääasiallista eläkelakia ei ollut tiedossa tai jotka eivät työskennelleet. Yksityisen sektorin työntekijöistä reilu kolmannes harkitsi eläkkeen ohella työskentelyä, yrittäjistä vajaa kaksi kolmannesta. Julkisen sektorin työntekijöiden kohdalla kiinnostus työskentelyyn jää näitä matalammaksi. Sen sijaan kiinnostus työskentelyyn eläkkeen ohella jäi matalammaksi vastaajilla, joiden työskentelysektori ei ollut tiedossa. Heistäkin joka seitsemäs oli kiinnostunut työskentelemään vielä kokoaikaiselle eläkkeelle siirryttyään.

Taulukko 6.1.3.

Kiinnostus kokoaikaisen eläkkeen ohella työskentelyyn työmarkkinatilanteen, työtyytyväisyyden ja työuran pituuden mukaan.

	Kyllä	Ei	Ei osaa sanoa
Kaikki	34,8 %	46,5 %	18,7 %
Asema työelämässä***			
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	63,7 %	19,6 %	16,7 %
Ylempi toimihenkilö tai asiantuntija	44,6 %	40,6 %	14,8 %
Alempi toimihenkilö	32,9 %	48,1 %	19,0 %
Työntekijä	27,4 %	52,3 %	20,3 %
Työtön	28,3 %	49,4 %	21,3 %
Muu	30,3 %	51,1 %	18,6 %
Julkinen sektori ***			
Kyllä	29,2 %	49,2 %	21,6 %
Ei	37,6 %	45,2 %	17,2 %
Työtyytyväisyys ***			
Tyytyväinen	39,7 %	41,4 %	18,8 %
Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	30,6 %	53,1 %	16,3 %
Tyytymätön	21,9 %	60,4 %	17,7 %
Ei vastannut / ei työssä	23,8 %	55,1 %	21,2 %
Työuran pituus *			
Alle 25 vuotta	29,6 %	43,5 %	27,0 %
25–29 vuotta	32,1 %	46,4 %	21,5 %
30–34 vuotta	38,0 %	45,8 %	16,2 %
35–39 vuotta	34,2 %	48,4 %	17,4 %
Vähintään 40 vuotta	34,2 %	47,5 %	18,3 %

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi * = 5 prosentin, ** = 1 prosentin ja *** = 0,1 prosentin riskitasolla.

Käsitykset työkyvyn säilymisestä ja toimeentulosta eläkeaikana sekä puolison työskentelyn merkitys

Lähes puolet niistä vastaajista, jotka uskoivat terveytensä puolesta pystyvänsä työskentelemään eläkeiän alarajalle saakka, harkitsivat eläkkeen ohella työssä jatkamista (taulukko 6.1.4). Ne, jotka uskoivat pystyvänsä jatkamaan vain osa-aikaisesti, harkitsivat myös keskimääräistä useammin työssä jatkamista vielä eläkkeen ohella. Sen sijaan vastaajat, jotka eivät uskoneet terveytensä puolesta pystyvänsä työskentelemään eläkeikään asti, harkitsivat työssä jatkamista vähiten. Heistäkin osa kertoi olevansa kiinnostunut työn jatkamiseen eläkkeen ohella.

Arvio toimeentulosta eläkeaikana oli yhteydessä kiinnostukseen kokoaikaisen eläkkeen ohella työskentelyyn. Eläkkeen ohella työskentelyä harkitsivat keskimääräistä useammin ne, jotka arvioivat eläkkeensä riittävän kattamaan eläkeajan kulutusta paremmin tai joiden kokonaisarvio eläkeajan toimeentulosta oli parempi.

Puolison työskentely heijastui kiinnostukseen jatkaa itse työssä eläkkeen ohella. Vähiten työssä jatkamiseen kokoaikaisen eläkkeen ohella oli kiinnostusta niillä vastaajilla, joiden puoliso ei ollut töissä. Eniten kiinnostusta oli taas niillä, joiden puoliso oli edelleen töissä.

Taulukko 6.1.4.

Kiinnostus kokoaikaisen eläkkeen ohella työskentelyyn työkyky- ja toimeentulokäsityksen sekä puolison työtilanteen mukaan.

	Kyllä	Ei	Ei osaa sanoa
Kaikki	34,8 %	46,5 %	18,7 %
Uskoo pystyvänsä terveyden puolesta työskentelemään eläkeikänsä saakka ***			
Kyllä	46,8 %	36,6 %	16,6 %
Kyllä, mutta vain osa-aikaisesti	38,1 %	47,8 %	14,1 %
Ei	14,4 %	74,0 %	11,6 %
Ei osaa sanoa	24,2 %	46,7 %	29,2 %
Arvioi taloudellisen toimeentulonsa eläkeaikana olevan... ***			
Hyvä tai melko hyvä	38,9 %	47,1 %	13,9 %
Kohtalainen	36,7 %	47,9 %	15,4 %
Melko huono tai huono	31,6 %	45,0 %	23,3 %
Ei osaa sanoa	18,4 %	39,9 %	41,8 %
Puoliso ***			
Työssä	37,7 %	45,2 %	17,1 %
Ei työssä	28,0 %	54,9 %	17,1 %
Ei puolisoa	34,8 %	42,1 %	23,1 %

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosenttia, **= 1 prosenttia ja ***= 0,1 prosenttia riskitasolla.

Syyt työskentelyyn eläkkeen ohella

Syyt eläkkeen ohella työskentelyyn voivat olla taloudellisia tai muihin työskentelystä koettuihin hyötyihin perustuvia. Taloudelliset syyt voivat olla toimeentulovaikeuksista johtuvia, jolloin työskentely koetaan välttämättömäksi.

Eläkkeen ohella työskentelyä kertoi harkitsevansa 731 vastaajaa. Kuitenkin eläkkeen ohella työskentelyn perusteen oli kertonut useampi vastaaja (1 257 vastaajaa). Kaikista työskentelyn syyhyn vastanneista 38 prosenttia kertoi eläkkeen ohella työskentelyn ensisijaiseksi perusteeksi taloudelliset syyt (taulukko 6.1.5). Muut kuin taloudelliset syyt olivat perusteena 20 prosentilla vastaajista. Suurin osa, 42 prosenttia, kertoi työssä jatkamisen taustalla olevan sekä taloudellisten että muiden syiden. Vastaajilla, jotka harkitsivat eläkkeen ohella työskentelyä, pelkästään taloudelliset syyt olivat harvemmin perusteena työssä jatkamiselle. Yleisin peruste myös näiden vastaajien kohdalla oli yhdistelmä taloudellisia ja muita syitä.

Miesten ja naisten välillä on eroja siinä, mitä he pitävät ensisijaisena syynä eläkkeen ohella työskentelyyn. Naisilla oli miehiä useammin työskentelyn taustalla pelkästään taloudelliset syyt. Kysymykseen vastanneista naisista lähes puolet piti ensisijaisena syynä pelkästään taloudellisia syitä, kun miehistä näin vastasi kolmannes. Vastaavasti ensisijaisesti muut kuin taloudelliset syyt olivat miesten kohdalla useammin ensisijaisena perusteena työssä jatkamiselle. Miehistä joka neljäs ja naisista joka seitsemäs piti muita kuin taloudellisia syitä tärkeimpinä. Eläkkeen ohella työskentelyä harkinneiden kohdalla erot ovat samansuuntaisia.

Taulukko 6.1.5.

Eläkkeen ohella työskentelyn ensisijainen syy.

	Kaikki kysymykseen vastanneet			Harkinnut eläkkeen ohella työskentelyä		
	Kaikki (n=1 257)	Miehet (n= 636)	Naiset (n=621)	Kaikki (n=731)	Miehet (n=396)	Naiset (n=335)
Taloudelliset syyt	38,3 %	31,5 %	45,3 %	27,8 %	23,0 %	33,6 %
Muut kuin taloudelliset syyt	19,3 %	24,7 %	13,8 %	23,0 %	27,6 %	17,6 %
Sekä taloudelliset että muut syyt	42,4 %	43,8 %	40,9 %	49,2 %	49,5 %	48,8 %
Merkitsevyys		***			***	

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyystasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosenttia, **= 1 prosenttia ja ***= 0,1 prosenttia riskitasolla.

Tulosten perusteella näyttäisi, että eläkkeen ohella työskentelyn motivaatio ei olisi pelkästään toimeentulon parantaminen. Taloudelliset syyt voivat kuitenkin olla merkittävä tekijä myös henkilöille, jotka eivät koe toimeentulotilannettaan haasteelliseksi. Arvio toimeentulosta eläkeaikana kuitenkin on yhteydessä siihen, mikä motivoi työskentelyyn kokoaikaisen eläkkeen ohella.

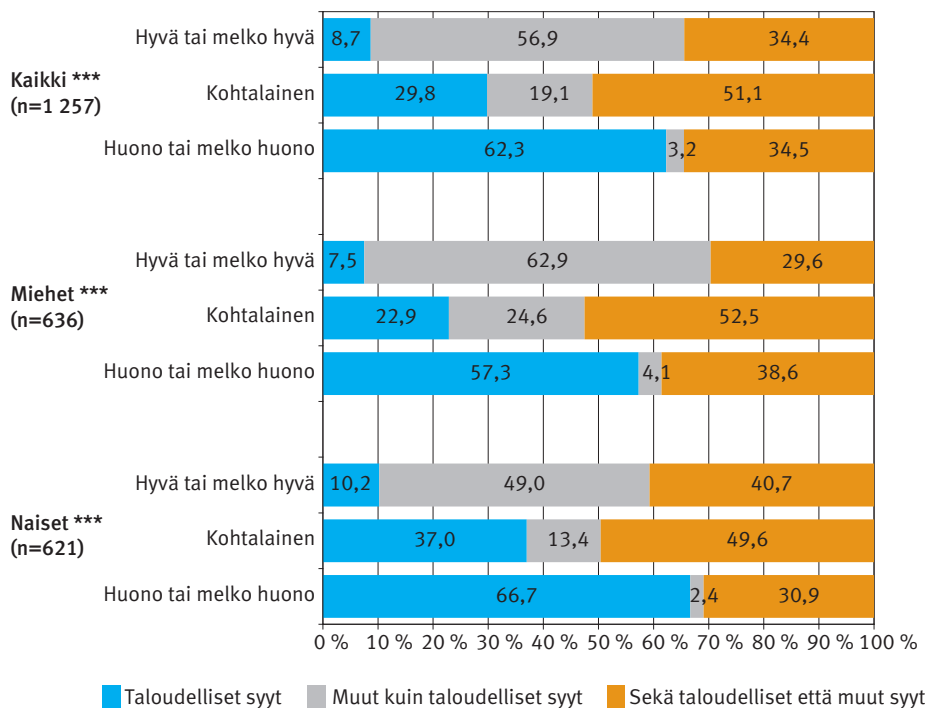
Taloudelliset syyt kasvoivat sitä merkittävämmäksi perusteeksi, mitä suurempia toimeentulon haasteita vastaajat arvioivat eläkeaikana kohtaavansa. Hyväksi tai melko hyväksi eläkeaikaisen toimeentulonsa arvioivien kohdalla pelkästään taloudelliset syyt olivat perusteena noin yhdeksälle prosentille vastaajista (kuvio 6.1.1). Kohtalaiseksi toimeentulonsa arvioivien kohdalla osuus oli 30 prosenttia. Huonoksi tai erittäin huonoksi eläkeaikaisen toimeentulonsa arvioivista 62 prosenttia kertoi taloudellisten syiden olevan työskentelyhalukkuuden taustalla. Vastaavasti muiden kuin taloudellisten syiden merkitys kasvoi toimeentuloon liittyvien huolien vähentyessä.

Eläkeaikaisen toimeentulon ja eläkeaikaisen työskentelyn taustasyiden suhde on samanlainen molemmilla sukupuolilla. Naisilla taloudelliset syyt ovat miehiä yleisempiä riippumatta heidän eläkeaikaista toimeentuloa koskevasta arviosta.

Kuvio 6.1.1.

Eläkkeen ohella työskentelyn syyt eläkeaikaisen toimeentuloarvion mukaan.

Arvioi taloudellisen toimeentulonsa eläkeaikana olevan...

Tähdet viittaavat χ^2 -testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosentin, **= 1 prosentin ja ***= 0,1 prosentin riskitasolla.

6.2 Työskentelyaikeita kokoaikaisen eläkkeen ohella selittävä malli

Monet edellä käsitellyt tekijät vaikuttavat työskentelyaikeisiin, osa tekijöistä yhtä aikaa. Esimerkiksi toimeentulokokemukset ovat usein läheisessä yhteydessä muihin tuloihin vaikuttaviin tekijöihin, kuten työmarkkinatilanteeseen ja koulutustasoon. Tästä syystä edellisten taulukoiden yksittäisten tekijöiden suhteen tehdyt tarkastelut voivat näyttää erilaisilta, jos kysymystä lähestytään regressiomallin avulla kaikkien tekijöiden yhtäaikainen vaikutus huomioiden. Seuraavassa tarkastellaan logistisen regressiomallin avulla eläkkeen ohella työskentelyinnokkuuteen vaikuttavia tekijöitä. Mallissa selitettävänä muuttajana on se, kertooko vastaaja harkinneensa työskentelyä vielä kokoaikaiselle eläkkeelle jäätyään. Vertailuryhmänä ovat ne, jotka eivät ole kiinnostuneita työskentelystä eläkkeen ohella tai jotka eivät osaa sanoa kantaansa. Tulokset esitetään vetosuhteina (odds ratio, OR). Niiden voidaan tulkita kertovan siitä, onko kiinnostus työskentelyyn suurempaa (vetosuhte suurempi kuin 1) vai pienempää (vetosuhte pienempi kuin 1) kunkin taustamuuttujan luokan kohdalla.

Kokoaikaisen eläkkeen ohella työskentelyyn heijastuvia tekijöitä mallin perusteella olivat ikä, koulutus, asema työelämässä ja työskentelysektori sekä arviot siitä, jaksako terveyden puolesta työskennellä eläkeikään saakka, millaiseksi uskoo toimeentulon muodostuvan eläkeaikana sekä puolison työskentely (taulukko 6.2.1). Sen sijaan esimerkiksi eläkettä kartuttavat tulot, tyytyväisyys nykyiseen työhön tai tehdyn työuran pituus eivät vaikuttaneet kiinnostukseen.

Vanhemmat vastaajat olivat nuorempia useammin kiinnostuneita työskentelystä kokoaikaisen eläkkeen ohella. Korkeakoulun suorittaneet vastaajat olivat useammin kiinnostuneita työskentelemään kokoaikaisen eläkkeen ohella kuin matalammin koulutetut. Yrittäjät olivat eniten kiinnostuneita työskentelemään vanhuuseläkkeen ohella. Muiden työelämän asemaa koskevien ryhmien kohdalla tilastollisesti merkitsevää eroa työntekijöihin ei ollut. Julkisella sektorilla työskentelevät harkitsivat työssä jatkamista harvemmin kuin muut vastaajat. Tulos oli vastaavan suuntainen kuin yksittäisten tekijöiden kohdalla.

Työssä jatkamisen harkinta oli odotetusti harvinaisempaa niiden vastaajien joukossa, jotka eivät uskoneet terveytensä puolesta pystyvänsä muutenkaan työskentelemään eläkeikään saakka. Sen sijaan kiinnostuksessa ei ollut merkitsevää eroa niiden välillä, jotka uskoivat terveytensä puolesta pystyvänsä työskentelemään kokoaikaisesti tai vain osa-aikaisesti vanhuuseläkeikään saakka.

Taloudellisten tekijöiden merkityksestä kertoo se, että arvio omasta toimeentulosta heijastuu kiinnostukseen jatkaa työssä. Heikoksi tai kohtalaiseksi toimeentulonsa arvioivat olivat kiinnostuneempia jatkamaan työskentelyä kokoaikaisella eläkkeellä kuin ne vastaajat, jotka arvioivat tulevansa hyvin toimeen eläkeaikana.

Taulukko 6.2.1.

Kiinnostus eläkkeen ohella työskentelyyn, logistinen regressiomalli ja vetosuhteet (odds ratio, OR). Kunkin muuttujan referenssiryhmä on merkitty harmaalla kursivilla.

	OR
Sukupuoli	
<i>Mies</i>	1,00
Nainen	0,82
Ikäluokka	
<i>54–56</i>	1,00
57–59	1,21
60–62	1,54 **
Koulutusaste	
<i>Perusaste</i>	1,00
Keskiaste	1,24
Alin korkea-aste	1,34
Alempi korkeakouluaste	2,36 ***
Ylempi korkeakouluaste	2,02 **
Tulot, euroa/v	
<i>Alle 25 000</i>	1,00
25 000–40 000	1,00
40 000–55 000	1,17
55 000–	1,15
Ei tietoa	1,06
Asema työelämässä	
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	3,06 ***
Ylempi toimihenkilö tai asiantuntija	1,22
Alempi toimihenkilö	1,01
<i>Työntekijä</i>	1,00
Työtön	1,51
Muu	1,38
Julkinen sektori	
Kyllä	0,66 **
<i>Ei</i>	1,00
Työtyytyväisyys	
<i>Tyytyväinen</i>	1,00
Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	0,89
Tyytymätön	0,63
Ei vastannut / ei työssä	0,64
Työuran pituus *	
<i>Alle 25 vuotta</i>	1,00
25–29 vuotta	0,93
30–34 vuotta	1,06
35–39 vuotta	0,84
Vähintään 40 vuotta	0,83

	OR
Uskoo pystyvänsä terveyden puolesta työskentelemään eläkeikään saakka	
<i>Kyllä</i>	1,00
Kyllä, mutta vain osa-aikaisesti	0,81
Ei	0,23 ***
Ei osaa sanoa	0,45 ***
Arvioi taloudellisen toimeentulonsa eläkeaikana olevan...	
<i>Hyvä tai melko hyvä</i>	1,00
Kohtalainen	1,37 *
Melko huono tai huono	1,65 **
Ei osaa sanoa	0,71
Puoliso	
<i>Työssä</i>	1,00
Ei työssä	0,74 *
Ei puolisoa	1,08
n	2 075

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että kertoimet eroavat vertailuryhmän kertoimesta tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosentin, **= 1 prosentin ja ***= 0,1 prosentin riskitasolla.

7 Työskentely osittaisen vanhuuseläkkeen ohella

Osittaisen vanhuuseläkkeen ohella voi työskennellä kokoaikaisesti, osa-aikaisesti tai voi lopettaa työskentelyn. Työskentelyn jatkaminen entiseen tapaan on osoittautunut suosituimmaksi vaihtoehdoksi. Palkansaajista ja yrittäjistä 60 prosenttia on jatkanut työskentelyä entiseen tapaan, 30 prosenttia on vähentänyt työntekoa ja kymmenen prosenttia on lopettanut työntekoa kokonaan (Eläketurvakeskus 2017b). Työeläkeyhtiöiden tekemissä kyselyissä saatiin vastaavanlaisia tuloksia: noin puolet eläkettä hakeneista aikoi jatkaa työskentelyä entiseen malliin. (Osa eläkkeestä maksuun... 2017; Kysely: Osittainen varhennettu... 2017.)

7.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentely kiinnostaa

Osittainen vanhuuseläke ei aseta edellytyksiä työskentelyn jatkamiselle, sen vähentämiselle tai lopettamiselle, toisin kuin edeltäjänsä osa-aikaeläke. Osittaisen vanhuuseläkkeen ohella voi jatkaa töissä haluamallaan tavalla. Osittaiselle vanhuuseläkkeelle voi siirtyä myös työelämän ulkopuolella oleva. Se ei myöskään estä työttömyysturvan saamista eikä vähennä työttömyyspäivärahan määrää.

Kyselyssä tiedusteltiin aikomuksista jatkaa työskentelyä siinä tapauksessa, että vastaaja uskoo valitsevansa mahdollisuuden siirtyä osittaiselle vanhuuseläkkeelle. Kysymykseen tuli vastauksia selvästi enemmän kuin osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöä koskevan kysymyksen perusteella olisi voinut päätellä. Yli puolet (58 %) kaikista vastaajista oli antanut arvion osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelystä, vaikka osittaisen vanhuuseläkkeen arvioi ottavansa vain seitsemän prosenttia kaikista vastaajista.

Kyselyyn osallistuneista 31 prosenttia arvioi jatkavansa osittaisen vanhuuseläkkeen ohella töissä osa- tai kokoaikaisesti (taulukko 7.1.1). Osa-aikainen työskentely kiinnostaa useampaa kuin kokoaikainen. Kokoaikaisesti työskentelyä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella harkitsee vain kuusi prosenttia vastaajista, osa-aikaisesti työskentelyä 25 prosenttia. Osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyä harkittiin suurin piirtein yhtä usein kuin kokoaikaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyä (34 % oli kiinnostunut työskentelemään kokoaikaisen vanhuuseläkkeen ohella, ks. luku 6.1).

Tulokset ovat hieman erilaiset niiden kohdalla, jotka uskoivat käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen. Osa-aikainen työssä jatkaminen koettiin mieluisimmaksi vaihtoehdoksi osittaisen vanhuuseläkkeen rinnalla.

Kolme neljästä suunnitteli jatkavansa osa-aikaisesti työssä osittaisen vanhuuseläkkeen aikana. Viisi prosenttia aikoi jatkaa kokoaikaisesti. Työnteon ajatteli lopettaa 13 prosenttia näistä vastaajista.

Ryhmässä, joka ei usko käyttävänsä osittaista vanhuuseläkettä, osa- tai koko-aikaista työssäkäyntiä harkitsi 14 prosenttia. "Ei osaa sanoa" -vastauksen antaneista osa- tai koko-aikaista työskentelyä harkitsi 40 prosenttia. Tulokset voitaneen tulkita viitteeksi siitä, että "ei" tai "ei osaa sanoa" -vastaajien joukossa on mukana henkilöitä, jotka ainakin jossain määrin voisivat harkita osittaisen vanhuuseläkkeen ottamista.

Osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentely oli kyseistä eläkelajia harkitsevien kohdalla erittäin suosittu vaihtoehto, lähes neljä viidestä ajatteli jatkavansa työssä. Toteutuneiden osittaisten vanhuuseläkkeiden kohdalla työssä jatkaminen on ollut vielä tätäkin yleisempää. Noin 90 prosenttia osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneista on jatkanut työskentelyä (Eläketurvakeskus 2017b; Kannisto 2017b).

Taulukko 7.1.1.

Työskentely osittaisen vanhuuseläkkeen aikana.

Jos uskoo valitsevansa osittaisen vanhuuseläkkeen, aikoo sen aikana...	Kaikki	Uskooko käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen		
		Kyllä	Ei	Ei osaa sanoa
Jatkaa töissä kokoaikaisesti	6,1 %	5,0 %	5,6 %	6,9 %
Jatkaa töissä osa-aikaisesti	24,8 %	73,1 %	8,7 %	33,4 %
Lopettaa työnteon kokonaan	11,1 %	13,4 %	10,0 %	12,0 %
Ei ole työssä	15,8 %	6,2 %	13,9 %	18,9 %
Ei vastannut	42,2 %	2,4 %	61,8 %	28,9 %
n	2 179	145	951	1 039

Koska kyselyssä osittaista vanhuuseläkettä harkitsevia oli vähän, näin pienen vastaajaryhmän perusteella ei voida kategorisoida vastaajia tarkemmin. Sen sijaan seuraavaksi tarkastellaan kysymystä työssäjatkamisaikeista ilman vaatimusta osittaisen vanhuuseläkkeen harkinnasta. Työssäjatkamisaikeita koskevan kysymykseen keskittyminen antaa viitteitä siitä, mitä vastaajat ajattelisivat tekevänsä, jos sittenkin päätyisivät ottamaan osittaisen vanhuuseläkkeen.

Osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyyn liittyvään kysymykseen vastasi 1 279 vastaajaa, joista joko koko- tai osa-aikaisesti työskentelyä harkitsi 677 vastaajaa. Seuraavaksi tarkastellaan työskentelyä harkitsevia taustatekijöiden suhteen.

Sukupuoli, koulutusaste ja tulot

Sukupuoli, ikä, koulutustausta ja tulot näkyvät kiinnostuksessa työskentelyyn osittaisen vanhuuseläkkeen ohella (taulukko 7.1.2). Naiset, nuoremmat vastaajat, korkeammin koulutetut ja korkeampia eläkettä kartuttavia ansioita saavat harkitsivat osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyä useammin.

Naisista 58 prosenttia uskoi jatkavansa osa- tai kokoaikaisesti töissä osittaisen vanhuuseläkkeen rinnalla. Miehistä vastaava osuus oli 48 prosenttia. Nuorimmista, 54–56-vuotiaista vastaajista 58 prosenttia oli kiinnostunut työskentelemään osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Vanhemmista, 60–62-vuotiaista, osuus oli 44 prosenttia.

Taulukko 7.1.2.

Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyyn sukupuolen, ikäluokan, koulutustaustan ja tulojen mukaan.

	Uskoo osittaisen vanhuuseläkkeen aikana työskentelevänsä koko- tai osa-aikaisesti (n=677)
Kaikki	53,6 %
Sukupuoli ***	
Mies	48,8 %
Nainen	58,3 %
Ikäluokka ***	
54–56	58,3 %
57–59	56,9 %
60–62	44,3 %
Koulutusaste ***	
Perusaste	36,6 %
Keskiaste	53,1 %
Alin korkea-aste	64,8 %
Alempi korkeakouluaste	60,9 %
Ylempi korkeakouluaste	70,4 %
Tulot, euroa/v ***	
Alle 25 000	46,7 %
25 000–40 000	61,4 %
40 000–55 000	63,4 %
55 000–	67,0 %
Ei tietoa	22,4 %

Tähdet viittaavat χ^2 -testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosenttia, **= 1 prosenttia ja ***= 0,1 prosenttia riskitasolla.

Korkeintaan perusasteen suorittaneilla työssä jatkamisesta kiinnostuneiden osuus oli matalin, 37 prosenttia. Eniten työssäjatkamisaikeita osittaisen vanhuuseläkkeen ohella oli ylemmän korkeakouluasteen suorittaneissa. Heistä 70 prosenttia ajattelee jatkavansa työskentelyä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Toiseksi eniten kiinnostusta oli alimman korkea-asteen suorittaneissa. Heistä 65 prosenttia ajatteli työskentelevänsä osittaisen vanhuuseläkkeen aikana.

Eläkettä kartuttavat tulot näyttävät heijastuvan työssä jatkamisaikeisiin. Mitä korkeammat eläkettä kartuttavat tulot olivat, sitä useammin osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyä harkittiin. Alle 25 000 euron vuositulojen luokassa hieman alle puolet ja korkeimmassa tuloluokassa kaksi kolmesta harkitsi työskentelyä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella.

Työhön liittyvät tekijät

Yrittäjät ja ylemmät toimihenkilöt ajattelivat työskentelevänsä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella muita useammin. Yrittäjistä ja ylemmistä toimihenkilöistä lähes kolme neljästä arvioi, että voisi jatkaa työelämässä (taulukko 7.1.3). Alempien toimihenkilöiden kohdalla osuus jäi vain vähän matalammaksi. Työntekijöistäkin yli puolet uskoi jatkavansa työssä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Työttömissä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella ajattelee työskentelevänsä vain joka yhdeksäs.

Julkisella sektorilla työskentelevät osoittivat selvästi muita vastaajia useammin olevansa kiinnostuneita työskentelemään osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Julkisella sektorilla työskentelevistä lähes kaksi kolmesta oli harkinnut työelämässä jatkamista osittaisen vanhuuseläkkeen ohella.

Työhönsä tyytyväisistä reilu kaksi kolmannesta harkitsi osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyä. Tyytymättömien ja neutraalisti suhtautuvien osuus oli selvästi matalampi. Heistä noin puolet oli kiinnostunut työskentelystä osittaisen vanhuuseläkkeen aikana.

Työuran pituuden suhteen tarkasteltuna eniten työssä jatkamista osittaisen vanhuuseläkkeen ohella harkitsivat ne, joiden työura on kestänyt tähän mennessä 25–29 tai 30–34 vuotta. Näissä ryhmissä lähes kaksi kolmesta ajatteli työskentelevänsä osittaisen vanhuuseläkkeen aikana. Sen sijaan lyhyemmän, alle 25 vuoden työuran tehneistä työskentelyä harkitsi reilu kolmannes. Myös vähintään 40 vuoden työuran tehneissä työskentelyä harkitsevien osuus jäi keskimäisiä luokkia matalammalle tasolle.

Taulukko 7.1.3.

Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyyn työmarkkinatilanteen, työskentelysektorin, työtyytyväisyyden ja työuran pituuden mukaan.

	Uskoo osittaisen vanhuuseläkkeen aikana työskentelevänsä koko- tai osa-aikaisesti (n=677)
Kaikki	53,1 %
Asema työelämässä ***	
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	76,4 %
Ylempi toimihenkilö tai asiantuntija	72,6 %
Alempi toimihenkilö	69,0 %
Työntekijä	56,6 %
Työtön	11,5 %
Muu	31,4 %
Julkinen sektori ***	
Kyllä	62,8 %
Ei	49,7 %
Työtyytyväisyys ***	
Tyytyväinen	68,8 %
Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	51,0 %
Tyytymätön	47,5 %
Ei vastannut / ei työssä	13,0 %
Työuran pituus ***	
Alle 25 vuotta	37,9 %
25–29 vuotta	59,1 %
30–34 vuotta	61,0 %
35–39 vuotta	52,4 %
Vähintään 40 vuotta	43,2 %

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosentin, **= 1 prosentin ja ***= 0,1 prosentin riskitasolla.

Käsitykset työkyvyn säilymisestä ja toimeentulosta eläkeaikana

Käsitys oman työkyvyn säilymisestä vanhuuseläkeikään asti heijastui kiinnostukseen työskennellä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella erityisesti niiden kohdalla, jotka uskoivat pystyvänsä työskentelemään eläkeikään asti ainoastaan osa-aikaisesti. Tästä joukosta neljä viidestä oli kiinnostunut työskentelystä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella (taulukko 7.1.4). Työskentelyaikeita oli keski-

määräistä useammin myös niillä, jotka uskoivat terveytensä puolesta jaksavansa työskennellä eläkeikään asti.

Työskentelyaikaet osittaisen vanhuuseläkkeen ohella olivat sitä harvinaisempia, mitä heikommaksi vastaaja arvioi eläkeaikaisen toimeentulonsa. Vähintään melko hyväksi toimeentulonsa arvioivista kaksi kolmesta oli kiinnostunut työskentelemään osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Huonoksi tai melko huonoksi toimeentulonsa arvioivien kohdalla työskentelystä oli kiinnostunut vajaa puolet.

Vastaajat, joilla ei ollut puolisoa, olivat keskimääräistä vähemmän kiinnostuneita työskentelystä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Heistä hieman alle puolet harkitsi työskentelyä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Keskimääräistä enemmän kiinnostusta työskentelyyn oli vastaajilla, joiden puoliset olivat työssä.

Taulukko 7.1.4.

*Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyyn työkyky- ja toimeentulo-
käsitöksen sekä puolison työtilanteen mukaan.*

	Uskoo osittaisen vanhuuseläkkeen aikana työskentelevänsä koko- tai osa-aikaisesti (n=677)
Kaikki	53,1 %
Uskoo pystyvänsä terveyden puolesta työskentelemään eläkeikään saakka ***	
Kyllä	68,7 %
Kyllä, mutta vain osa-aikaisesti	80,5 %
Ei	23,8 %
Ei osaa sanoa	42,0 %
Arvioi taloudellisen toimeentulonsa eläke- aikana olevan... ***	
Hyvä tai melko hyvä	63,9 %
Kohtalainen	59,2 %
Melko huono tai huono	44,1 %
Ei osaa sanoa	35,0 %
Puoliso ***	
Työssä	59,0 %
Ei työssä	50,6 %
Ei puolisoa	45,9 %

Tähdet viittaavat Khi²-testin merkitsevyystasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että jakaumat eroavat tilastollisesti merkitsevästi * = 5 prosenttia, ** = 1 prosenttia ja *** = 0,1 prosenttia riskitasolla.

7.2 Työskentelyaikoja osittaisen vanhuuseläkkeen ohella selittävä malli

Edellä tarkasteltiin kokoaikaisen eläkkeen ohella työskentelyn taustatekijöitä yksittäisten tekijöiden vaikutuksen lisäksi myös regressiomallin avulla. Samoin osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyä voidaan katsoa useampien tekijöiden yhtäaikaisen vaikutuksen huomioiden. Logistisen regressiomallin avulla lasketussa mallissa huomioidaan osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyä koskevaan kysymykseen vastanneet ($n=1\ 260$). Mallissa selitettävänä muuttajana on se, harkitseeko vastaaja osa- tai kokoaikaista työskentelyä osittaisen vanhuuseläkkeen aikana. Vertailuryhmänä ovat ne, jotka eivät aio työskennellä osittaisen vanhuuseläkkeen aikana tai eivät vastaushetkellä työskentele. Tulokset esitetään vetosuhteina (odds ratio, OR). Niiden voidaan tulkita kertovan siitä, onko kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyyn suurempaa (vetosuhte suurempi kuin 1) vai pienempää (vetosuhte pienempi kuin 1) kunkin taustamuuttujan luokan kohdalla.

Edellisen luvun 7.1 taulukoiden mukaan kaikki tarkastellut tekijät heijastuivat kiinnostukseen työskennellä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Regressiomallissa tilastollisesti merkitseviä tekijöitä jäi vähemmän. Osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyyn merkitsevästi heijastuvia taustatekijöitä ovat koulutus, asema työelämässä, työtyytyväisyys sekä arvio siitä, pystyykö työskentelemään terveytensä puolesta vanhuuseläkeikään saakka (taulukko 7.2.1).

Perusasteen koulutuksen saaneisiin verrattuna keskiasteen ja alimman korkeasteen suorittaneet olivat kiinnostuneempia työskentelemään osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Yrittäjät olivat ryhmä, jolla oli eniten kiinnostusta työskentelyyn osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Mallitasolla tarkasteltuna julkisella sektorilla työskentelevien kiinnostus ei eronnut muiden vastaajien aikeista.

Arvio omasta terveydentilasta heijastui aikeisiin työskennellä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Vastaajat, jotka uskoivat jaksavansa työskennellä vanhuuseläkeikään saakka vain osa-aikaisesti, olivat useimmin kiinnostuneita osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelystä. Sen sijaan vastaajat, jotka eivät uskoneet terveydentilansa mahdollistavan työskentelyä eläkeikään saakka, eivät myöskään olleet kiinnostuneita jatkamaan työskentelyä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Myös työskentelykyvystään epävarmat olivat keskimääräistä vähemmän kiinnostuneita työssä jatkamisesta.

Taulukko 7.2.1.

Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyyn, logistinen regressiomalli ja vetosuhteet (odds ratio, OR). Kunkin muuttujan referenssiryhmä on merkitty harmaalla kursivilla.

	OR
Sukupuoli	
<i>Mies</i>	1,00
Nainen	1,29
Ikäluokka	
<i>54–56</i>	1,00
57–59	1,09
60–62	0,85
Koulutusaste	
<i>Perusaste</i>	1,00
Keskiaste	1,50 *
Alin korkea-aste	1,78 *
Alempi korkeakouluaste	1,64
Ylempi korkeakouluaste	1,83
Tulot, euroa/v	
<i>Alle 25 000</i>	1,00
25 000 – 40 000	1,21
40 000 – 55 000	1,07
55 000 –	1,05
Ei tietoa	0,64
Asema työelämässä	
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	2,57 **
Ylempi toimihenkilö tai asiantuntija	1,39
Alempi toimihenkilö	1,3
<i>Työntekijä</i>	1,00
Työtön	0,45
Muu	0,64
Julkinen sektori	
Kyllä	0,89
<i>Ei</i>	1,00
Työtyytyväisyys	
<i>Tyytyväinen</i>	1,00
Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	0,67 *
Tyytymätön	0,78
Ei vastannut / ei työssä	0,26 ***
Työuran pituus	
<i>Alle 25 vuotta</i>	1,00
25–29 vuotta	1,07
30–34 vuotta	0,86
35–39 vuotta	0,67
Vähintään 40 vuotta	0,52

→

	OR
Uskoo pystyvänsä terveyden puolesta työskentelemään eläkeikään saakka	
<i>Kyllä</i>	1,00
Kyllä, mutta vain osa-aikaisesti	2,24 **
Ei	0,22 ***
Ei osaa sanoa	0,54 ***
Arvioi taloudellisen toimeentulonsa eläkeaikana olevan...	
<i>Hyvä tai melko hyvä</i>	1,00
Kohtalainen	1,44
Melko huono tai huono	1,45
Ei osaa sanoa	1,11
Puoliso	
<i>Työssä</i>	1,00
Ei työssä	1,02
Ei puolisoa	0,92

Tähdet viittaavat χ^2 -testin merkitsevyytasoihin. Ne voidaan tulkita siten, että kertoimet eroavat vertailuryhmän kertoimesta tilastollisesti merkitsevästi *= 5 prosentin, **= 1 prosentin ja ***= 0,1 prosentin riskitasolla.

8 Eläkkeelle myöhemmin, joustavasti ja töitä tehden?

Vuoden 2017 alussa voimaan tulleen eläkeuudistuksen myötä vanhuuseläkkeen ikäraja nousee. Pitenevän eliniän odotteen ja parantuneen terveyden, mutta myös kansantalouden kestävyysvajeen ja eläkejärjestelmän taloudellisen kestävyiden nimissä työurien pidentäminen on koettu välttämättömäksi. Nousseesta ikärajusta huolimatta vanhuuseläkkeelle siirtymisessä on tarjolla joustoja. Vanhuuseläkkeelle siirtymistä voi lykätä yli alaikärajan, jolloin eläkettä korotetaan lykkäyskorotuksella jokaista lykättyä kuukautta kohti. Osittaisen vanhuuseläkkeen myötä on mahdollista nostaa osa, neljännes tai puolet, kertyneestä eläkkeestä jo ennen vanhuuseläkeikää. Aiemmin nostetun eläkkeen hintana on, että lopullinen eläke pienenee pysyväksi. Varhentamiseen ja lykkäämiseen liittyvät vähennykset ja leikkaukset eläkkeen määrään pyrkivät osaltaan kannustamaan työurien pidentämisessä.

Sekä kokoaikaisen että osittaisen vanhuuseläkkeen ohella voi halutessaan työskennellä. Osittaisen vanhuuseläkkeen ottaminen ei aseta edellytyksiä tai rajoituksia työskentelyn suhteen. Sen ohella voi jatkaa töissä tavalliseen tapaan, voi vähentää työntekoa tai voi lopettaa työskentelyn kokonaan. Myös työelämän ulkopuolella olevat voivat saada osittaista vanhuuseläkettä. Tällä tavalla eläke muoto pyrkii tarjoamaan mahdollisuuden keventää työmäärää uran loppupuolella ilman, että se edellyttää työskentelyn vähentämistä niiden kohdalla, jotka eivät sitä halua tehdä.

Tutkimuksessa selvitettiin eläkeikää lähestyvien, 54–62-vuotiaiden suomalaisten näkemyksiä ja aikeita eläkkeelle siirtymiseen, osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön sekä eläkkeen ohella työskentelyyn liittyen. Kysely toteutettiin noin puoli vuotta ennen uudistuksen voimaantuloa. Lomakkeeseen oli liitetty tietoa uudistuksen yksityiskohdista, jotta vastaajat pystyisivät mahdollisimman hyvin kertomaan näkemyksiään uudistukseen liittyvissä kysymyksissä.

Vaikka kyselyn ikäluokat ovat lähestymässä eläkeikää ja siten todennäköisimmin miettineet jo ainakin jonkin verran eläkeasioita, monet päätökset voivat tuntua vielä kaukaiselta. Aikomuksiin tulevan eläkkeelle siirtymisen suhteen liittyikin aina epävarmuutta. Täysin uuden eläke muodon kohdalla epävarmuus yksityiskohdista ja eläkepäättöksen pitkän aikavälin vaikutuksista voi edelleen lisätä epävarmuutta. Aikomukset ja käsitykset eivät siksi välttämättä vastaa täysin tulevaisuudessa toteutuvia valintoja. Kyselyn avulla saadaan kuitenkin alustavaa tietoa eläkeikää lähestyvien tämän hetkisistä näkemyksistä.

8.1 Suunniteltu eläkkeellesiirtymisikä

Keskimääräinen arvio kokoaikaiselle eläkkeelle siirtymisestä oli 64 vuotta. Ikäluokkakohtaisesti tarkasteltuna arvio eläkeiästä nousi siirryttäessä nuorempiin ikäluokkiin. Nousu ei ollut kuitenkaan yhtä suoraviivaista kuin yleisen ikärajan nousu. Vanhemmissa ikäluokissa arvio eläkkeellesiirtymisestä ylitti yleisen eläkeiän, kun taas nuoremmissa ikäluokissa keskimääräiset arviot jäivät vanhuuseläkkeen alaikärajan alapuolelle.

Vastaajista noin kolmanneksella oli julkisen sektorin henkilökohtainen ja ammatillinen eläkeikä tai työnantajan järjestämä tai yrittäjän lisäeläketurva. Yleisestä eläkeiästä poikkeavat eläkeiät vaikuttivat eläkeikäarvioon. Keskimääräinen arvio eläkeiästä jäi matalammaksi niillä, joilla oli jokin poikkeava eläkeikä. Yleisen eläkeiän piirissä olevien arvio pysyi lähempänä yleisen eläkeiän alarajaa myös nuorempien vastaajien kohdalla.

Eläkkeelle siirtymisen joustojen, eli varhentamisen ja lykkäyksen näkökulmasta mielenkiinto kohdistuu siihen, kuinka moni arvioi siirtyvänsä eläkkeelle ennen eläkkeen ikärajaa ja kuinka moni sen jälkeen. Yleisestä eläkeiästä poikkeavat eläkeiät koskivat merkittävää osaa vastaajista, joten myös ne on huomioitu tarkastelussa. Eläkeikäarviota on verrattu matalimpaan poikkeavaan eläkeikään niiden kohdalla, joilla tällainen on. Muilla vastaajilla oma eläkeikä on heidän oman ikäluokan vanhuuseläkkeen alaraja.

Vastaajista yli puolet arvioi siirtyvänsä kokoaikaiselle vanhuuseläkkeelle täsmälleen omassa eläkeiässään, joka kuudes ennen omaa eläkeikänsä ja reilu neljännes vasta oman eläkeikänsä jälkeen. Keskimääräistä useammin varhentamista harkitsivat yrittäjät ja maatalousyrittäjät, 35–39 vuoden työuran tehneet, hyväksi eläkeaikaisen toimeentulonsa arvioivat sekä ne, jotka epäilivät, etteivät terveyssyistä jaksaisi työskennellä eläkeikänsä saakka. Lykkäämistä puolestaan harkitsivat keskimääräistä useammin vanhemmat vastaajat, yrittäjät ja maatalousyrittäjät, ylemmät ja alemmat toimihenkilöt, eläkeaikaisen toimeentulonsa huonoksi tai melko huonoksi arvioivat, terveytensä puolesta jaksamiseensa luottavat sekä ne, joilla ei ollut puolisoa. Julkisen sektorin työntekijät harkitsivat muita vastaajia useammin varhentamista. Toisaalta he harkitsivat muita useammin myös lykkäämistä. Julkisen sektorin työntekijöiden kohdalla täsmälleen omassa eläkeiässä eläkkeelle jääminen oli siis muita vastaajia harvinaisempaa, vaikka poikkeavat eläkeiät oli huomioitu.

8.2 Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön

Ennen vanhuuseläkeiän täyttämistä on mahdollista ottaa osa eläkkeestä ennakkona osittaisen vanhuuseläkkeen muodossa. Osittaisen vanhuuseläkkeen voi ottaa myös lykättynä vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen. Varhentaminen näyttää kuitenkin olevan selvästi todennäköisempänä pidetty ajankohta osittaisen vanhuuseläkkeen aloittamiselle sekä tämän tutkimuksen että kevään aikana toteutuneiden osittaisen vanhuuseläkkeen aloitusten perusteella.

Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön etukäteen tarkasteltuna jäi seitsemään prosenttiin. Se on matalampi kuin aiemmassa kyselyssä saatu taso (Tenhunen ym. 2017), mutta melko lähellä alkuvuonna osittaista vanhuuseläkettä hakeneiden perusteella tehtyä arviota (Kannisto 2017b) siitä, kuinka suuri osa osittaiseen vanhuuseläkkeeseen oikeutetuista hakee sitä. Epävarmojen osuus puolestaan oli suuri. Lähes puolet ei osannut ilmaista kantaansa osittaisen vanhuuseläkkeen suhteen. Epävarmuudesta kertoo myös se, että osittaisen vanhuuseläkkeen käytön yksityiskohtiin liittyviin kysymyksiin vastasi selvästi useampi henkilö. Esimerkiksi ikäarvion osittaisen vanhuuseläkkeen aloittamisesta antoi kolmannes kyselyyn osallistuneista.

Mahdollisia selityksiä epävarmuudelle ovat eläkkeellesiirtymispäätöksen moniulotteisuus ja uuteen eläkemuotoon liittyvä epätietoisuus. Eläkepäätös riippuu monista yksilöön, työhön ja eläkejärjestelmän sääntöihin liittyvistä tekijöistä. Keskustelua uudesta eläkemuodosta ja sen vaikutuksesta eläkkeeseen ei ollut juurikaan ollut esillä mediassa kyselyn toteuttamisen aikoihin. Uuden eläkemuodon tuomaa mahdollisuutta ja sen houkuttelevuutta ei ehkä ollut osattu arvioida siinä ajassa, mikä kyselyyn vastattaessa oli käytössä.

Keskimääräistä kiinnostuneempia osittaisen vanhuuseläkkeen käytöstä olivat naiset, nuoremmat vastaajat sekä ne, jotka eivät uskoneet jaksavansa työskennellä eläkeikänsä saakka. Julkisen sektorin työntekijät puolestaan olivat keskimääräistä vähemmän kiinnostuneita osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön. Taustalla voi olla esimerkiksi huoli mahdollisen varhennuksen vaikutuksesta eläkkeeseen poikkeavien eläkeikien tilanteessa.

Selvästi suurin osa vastaajista arvioi ottavansa osittaisen vanhuuseläkkeen ennen oman ikäluokkansa eläkeikää. Vain joka kymmenes arvioi ottavansa osittaisen vanhuuseläkkeen vasta ikäluokan alaikärajan jälkeen. Pidemmät varhennukset näyttävät olevan lyhyitä suosituimpia. Lähes puolet arvioi ottavansa osittaisen vanhuuseläkkeen vähintään kaksi vuotta ennen ikäluokan alaikärajaa. Taustatekijöiden mukaan tarkasteltuna pisimpiä varhennuksia harkitsivat nuoremmat vastaajat, keskiasteen koulutuksen saaneet, työntekijät, matalampia

eläkettä kartuttavia tuloja saavat, työhönsä tyytymättömät, alle 35 vuoden työuran tehneet sekä jaksamistaan epäilevät vastaajat.

8.3 Työskentely eläkkeen ohella

Eläkkeen ohella työskentelyä harkittiin laajasti. Reilu kolmannes vastaajista harkitsi työskentelyä kokoaikaisen eläkkeen ohella. Satunnaiset työt olivat säännöllisiä, kokoaikaisia tai osa-aikaisia töitä toivotumpia. Keskimääräistä useammin työskentelyä harkitsivat 60–62-vuotiaat vastaajat, korkeakoulututkinnon suorittaneet, yrittäjät sekä ne, jotka arvioivat eläkeaikaisen toimeentulonsa jäävän heikommaksi. Korkeakoulutettujen ja yrittäjien muita suurempi innokkuus harkita työskentelyä eläkkeen ohella on samansuuntainen aiemmin saatujen tutkimustulosten kanssa. Eläkkeen ohella työskentely nähdään toimeentulostaan huolestuneiden kohdalla mahdollisuutena paikata muuten heikommaksi arvioitua toimeentuloa eläkeaikana.

Keskimääräistä harvemmin työskentelyä kokoaikaisen eläkkeen ohella puolestaan harkitsivat julkisen sektorin työntekijät, jaksamisestaan huolissaan olevat sekä ne, joiden puoliso ei ollut töissä. Tulos julkisella sektorilla työskentelevien muita matalammasta kiinnostuksesta työskennellä eläkkeen ohella oli osittain yllättävä, sillä aiemmin työskentelyn eläkkeen ohella on todettu olevan yleisempää julkisella sektorilla (Kannisto 2016). Vastakkaiset tulokset voivat kertoa siitä, ettei harkinta välttämättä siirry suoraviivaisesti toteutuneisiin työskentelypäätöksiin. Toinen vaihtoehto on, että aiemmat tutkimustulokset koskevat jo eläkkeelle siirtyneitä vastaajia, kun kyselyssä tiedusteltiin vielä työelämässä olevien ikäluokkien työskentelyaikeita.

Reilu kolmannes vastaajista kertoi pelkästään taloudellisten syiden olevan työskentelyn motivaationa. Noin viidennekselle motivaatio oli muu kuin taloudellinen. Osalle taustalla olivat sekä taloudelliset että muut syyt. Naisilla taloudelliset syyt olivat miehiä useammin perusteena työskentelylle eläkkeen ohella. Taloudellisten syiden merkitys myös kasvoi eläkeaikaisen toimeentuloon liittyvien huolien lisääntyessä.

Kiinnostus osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyyn oli vastaajien joukossa lähes samalla tasolla kuin kokoaikaisen eläkkeen ohella työskentelyyn. Vajaa kolmannes vastaajista arvioi, että jatkaisi osittaisen vanhuuseläkkeen ottaessaan työskentelyä koko- tai osa-aikaisesti. Työskentelyä arvioivat jatkavansa etenkin vastaajat, jotka uskoivat käyttävänsä osittaista vanhuuseläkettä. Heistä neljä viidestä arvioi jatkavansa töissä, pääasiassa osa-aikaisesti.

Koulutus, yrittäjyys ja käsitys omasta jaksamisesta eläkeikään saakka heijastuivat kiinnostukseen työskennellä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Keskimääräistä useammin osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyä harkitsivat keskiasteen ja alimman korkea-asteen suorittaneet. Yrittäjät erottuivat ryhmänä, jossa työskentelyä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella harkittiin selvästi muita ammattiryhmiä useammin. Lisäksi työskentelyä harkitsivat keskimääräistä useammin ne, jotka uskoivat jaksavansa terveytensä puolesta töissä eläkeikänsä saakka vain osa-aikaisesti.

8.4 Eläkkeelle siirtymiseen liittyvät joustot ja työskentelymahdollisuudet kiinnostavat

Tutkimuksen tulosten valossa voidaan todeta, että kiinnostusta eläkkeellesiirtymisikään liittyviin joustoihin on olemassa. Eläkeuudistuksen myötä ikäluokitain nouseva eläkeikä heijastuu eläkeaikeisiin. Nuoremmat ikäluokat arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle myöhemmin. Vaikka hieman yli puolet vastaajista arvioi siirtyvänsä kokoaikaiselle eläkkeelle täsmälleen omassa eläkeiässä, myös varhentaminen ja lykkääminen saivat kannatusta.

Osittainen vanhuuseläke uutena eläkemuotona herättää vielä paljon epävarmuutta. Seitsemän prosenttia vastaajista uskoi käyttävänsä osittaista vanhuuseläkettä. Ensimmäisten kuukausien aikana osittainen vanhuuseläke on vaikuttanut kiinnostavalta ja tämän eläkemuodon piiriin on jo hakeutunut useita tuhansia suomalaisia.²⁰ Kyselyvaiheessa uusi eläkelaji oli ehkä vielä huonosti tunnettu, eikä siihen liittyvää päätöstä välttämättä haluttu tehdä nopeasti kyselylomaketta täytettäessä. Lähivuosina osittaisen vanhuuseläkkeen hakemusmäärien vakiinnuttua selviää, kuinka hyvin vastaajaikäluokkien arviot osittaisen vanhuuseläkkeen suosiosta osuvat oikeaan.

Noin kolmannes vastaajista suhtautuu eläkkeen ohella työskentelyyn myönteisesti. Työskentelyä harkitaan myös kokoaikaisen vanhuuseläkkeen ohella. Eriyisesti kiinnostus kohdistuu satunnaisiin töihin, ei niinkään säännöllisiin koko- tai osa-aikaisiin töihin. Osittainen vanhuuseläke ei aseta edellytyksiä työn teon määrälle ja sitä voivat saada myös työelämän ulkopuolella olevat. Kolmannes vastaajista harkitsi osittaisen vanhuuseläkkeen ohella työskentelyä. Kiinnostus työskentelyyn oli yleisempää niiden vastaajien kohdalla, jotka uskoivat käyttävänsä mahdollisuutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen. Heistä kolme nel-

20 Heinäkuun 2017 loppuun mennessä osittaista vanhuuseläkettä on hakenut noin neljä prosenttia siihen oikeutetuista henkilöistä (Kannisto 2017b).

jästä uskoi työskentelevänsä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella. Osittaisen vanhuuseläkkeen ohella osa-aikaiset työt näyttäisivät olevan suosituin vaihtoehto.

Tilastotietoihin verrattuna kysely kertoo kiinnostuksen työn ohella työskentelyyn olevan mahdollisesti lisääntymässä eläkeikää lähestyvien ikäluokkien kohdalla. 63–68-vuotiaista kokoaikaisella vanhuuseläkkeellä olevista noin kymmenen prosenttia työskenteli vuonna 2014 (Kannisto 2016). Osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneiden kohdalla suurin osa on jatkanut työskentelyä: palkansaajista ja yrittäjistä 60 prosenttia työskentelyä on jatkanut entiseen malliin ja 30 prosenttia on vähentänyt työskentelyä (Eläketurvakeskus 2017b). Työskentely osittaisen vanhuuseläkkeen ohella on sen ottaneilla ollut yleisempää kuin kyselyn tulokset olisivat antaneet olettaa. Kyselyssä tiedusteltiin vastaajien kiinnostusta ja arvioita työskentelystä, eivätkä ne välttämättä toteudu sellaisinaan vastaajien tullessa ikään, jolloin eläkkeelle siirtyminen tulee heille mahdolliseksi.

LÄHTEET

- Aaron, H. J. & Callan J. M. (2011) Who retires early? Center for Retirement Research at Boston College Working Paper 2011-10.
- Adams, G. A. (1999) Career-related variables and planned retirement age: An extension of Beehr's model. *Journal of Vocational Behavior* 55: 221–235.
- Barr, N. (2013) The pension system in Finland: Adequacy, sustainability and system design. *Evaluation of the Finnish Pension System/ Part 1*. Helsinki.
- Beehr, T. A. & Glazer, S. & Nielson, N. L. & Farmer, S. J. (2000) Work and nonwork predictors of employee's retirement ages. *Journal of Vocational Behavior* 57: 206–225.
- Bloemen, H. G. (2011) The effect of private wealth on the retirement rate: An empirical analysis. *Economica* 78: 673–655.
- Bosworth, B. P. & Burtless, G. (2010) Recessions, wealth destruction, and the timing of retirement. *Centre for Retirement Research Working Paper 2010-22*.
- Böckerman, P. & Ilmakunnas, P. (2016) Työolojen ja johtamisen yhteys eläköitymisaikaisiin ja toteutuneeseen eläkkeelle jäämiseen. Teoksessa Järnefelt, N. (toim.) *Työolot ja työurat – tutkimuksia työurien vakaudesta ja eläkkeelle siirtymisestä*. Eläketurvakeskus: Helsinki.
- Cahill, K. E. & Giandrea, M. D. & Quinn, J. F. (2012) Older workers and short-term jobs: patterns and determinants. *Monthly Labor Review* 135: 19–32.
- Chan, S. & Stevens, A. H. (2004) Do changes in pension incentives affect retirement? A longitudinal study of subjective retirement expectations. *Journal of Public Economics* 88: 1307–1333.
- Clarke, P. & Marshall, V. W. & Weir, D. (2012) Unexpected retirement from full time works after age 62: Consequences for life satisfaction in older Americans. *European Journal of Aging* 9.
- Coile, C. & Levine, P. B. (2006) Bulls, bears, and retirement behavior. *Industrial and Labor Relations Review* 59: 48–429.
- Coile, C. & Levine, P. B. (2007) Labor Market Shocks and Retirement: Do Government Programs Matter? *Journal of Public Economics* 91: 1902–1919.
- Coile, C. & Levine, P. B. (2009) The market crash and mass layoffs: How the current economic crisis may affect retirement. NBER Working Papers 15395. <http://nber.org/papers/w15395>

Coile, C. & Levine, P. B. (2011) The Market Crash and Mass Layoffs: How the Current Economic Crisis May Affect Retirement. *The B. E. Journal of Economic Analysis and Policy* 11: 1–42.

de Preter, H. & van Looy, D. & Mortelmans, D. (2014) Retirement timing of dual-earner couples in 11 European countries? A comparison of Cox and Shared Frailty models. *Journal of Family and Economic Issues* 36: 396–407.

de Wind, A. & Geuskens, G. A. & Ybema, J. F. & Bongers, P. M. & van der Beek, A. J. (2015) The role of ability, motivation, and opportunity to work in the transition from work to early retirement – Testing and optimizing the Early Retirement Model. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health* 41: 24–35.

Eläketurvakeskus (2013) Suomen eläkejärjestelmän sopeutuminen eliniän pitenemiseen. Eläkekysymysten asiantuntijatyöryhmän raportti.

Eläketurvakeskus (2017a) Eläkebarometri 2017. http://www.etk.fi/wp-content/uploads/elakebarometri_2017.pdf

Eläketurvakeskus (2017b) Osittainen vanhuuseläke. Eläketurvakeskuksen kysely 2017. <https://www.slideshare.net/Elaketurvakeskus/elaketurvakeskuksen-kysely-osittaisesta-vanhuuselkkeest>

Eläketurvakeskus (2017c) Tilastotietokanta. <http://tilastot.etk.fi/>

Engelhardt, H. (2012) Late careers in Europe: Effects of individual and institutional factors. *European Sociological Review* 28: 550–563.

Eurofound (2016) Sixth European Working Conditions Survey – Overview report. Luxembourg. https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1634en.pdf

Finch, N. (2014) Why are women more likely than men to extend paid work? The impact of work-family life history. *European Journal of Aging* 11: 31–39.

Fisher, G. G. & Ryan, L. H. & Sonnega, A. (2015) Prolonged working years: Consequences and directions for interventions. Teoksessa Vuori, J. & Blonk, R. & Price, R. H. (toim.) *Sustainable Working lives: Managing work transitions and health throughout the life course*. Springer: Dordrecht, Netherlands.

Fisher, G. G. & Chaffee, D. S. & Sonnega, A. (2016) Retirement Timing: A Review and Recommendations for Future Research. *Work, Aging and Retirement* 2: 230–261.

Forma, P. & Tuominen, E. & Väänänen-Tomppo, I. (2004) Työssä jatkamisen haasteet yksityisellä ja julkisella sektorilla. Teoksessa Tuominen, E. (toim.) *Eläkeuudistus ja ikääntyvien työssä jatkamisaikheet*. Eläketurvakeskuksen raportteja 37: Helsinki, 23–84.

- Forma, P. & Tuominen, E. & Väänänen-Tomppo, I. (2005) Who wants to continue at work? Finnish pension reform and the future plans of older workers. *European Journal of Social Security* 7: 23–84.
- Frieze, I. H. & Olson, J. E. & Murrell, A. J. (2011) Working beyond 65: Predictors of late retirement for women and men MBAs. *Journal of Women & Aging* 23: 40–57.
- Goda, G. S. & Shove, J. B. & Slavov, S. N. (2011) What explains changes in retirement plans during the great recession? *The American Economic Review* 101: 29–34.
- Gould, R. (2001) Eläkeajatukset: katsaus aiheeseen liittyviin tutkimustuloksiin. *Eläketurvakeskuksen monisteita* 36: Helsinki.
- Gustman, A. L. & Steinmeier, T. L. (2000) Retirement in dual-career families: A structural model. *Journal of Labor Economics* 18.
- Gustman, A. L. & Steinmeier, T. L. & Tabatabai, N. (2010) *Pensions in the Health and Retirement Study*. Harvard University Press: Cambridge, MA.
- Gustman, A. L. & Steinmeier, T. L. & Tabatabai, N. (2011) How did the recession of 2007–2009 affect the wealth and retirement of the near retirement age population in the Health and Retirement Study? NBER Working Paper 17547.
- Helldán, A. & Helakorpi, S. (2015) Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2014. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 6/2015: Tampere.
- Jauhiainen, S. & Rantala, J. (2011) Ikääntyvien työttömyys ja työttömyyputki: katsaus viimeiaikaiseen kehitykseen. *Eläketurvakeskuksen raportteja* 03/2011: Vaasa.
- Järnefelt, N. (2010) Education and longer working lives: A longitudinal study on education differences in late exit from working life among older employees in Finland. *Finnish centre for Pensions, Studies* 2010:1: Helsinki.
- Järnefelt, N. (2016) (toim.) *Työolot ja työurat: tutkimuksia työurien vakaudesta ja eläkkeelle siirtymisestä*. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 08/2016.
- Järnefelt, N. & Nivalainen, S. (2016) Miksi julkisella sektorilla aiotaan myöhemmin eläkkeelle kuin yksityisellä? Teoksessa Järnefelt, N. (toim.) *Työolot ja työurat – tutkimuksia työurien vakaudesta ja eläkkeelle siirtymisestä*. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 08/2016: Helsinki, 201–226.
- Järnefelt, N. & Perhoniemi, R. & Saari, P. (2014) *Työolot ja eläkeajatukset 2013*. Eläketurvakeskuksen raportteja 08/2014: Tampere.
- Kannisto, J. (2016) *Eläkkeellä ja työssä. Tilasto eläkeläisten työnteosta vuosina 2007–2014*. Eläketurvakeskuksen tilastoja 09/2016: Helsinki.

- Kannisto, J. (2017a) Eläkkeellesiirtymisikä Suomen työeläkejärjestelmässä. Eläketurvakeskuksen tilastoja 04/2017: Tampere.
- Kannisto, J. (2017b) Oven avaus: katsaus osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen valinneisiin. Eläketurvakeskuksen tilastoja 09/2017: Helsinki.
- Karisalmi, S. & Tuominen, E. & Takala, M. & Kaliva, K. (2011) Joustava vanhuuseläkeikä ja eläkesuunnitelmien toteutuminen. Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2011:4: Helsinki.
- Kautonen, T. & Hytti, U. & Bögenhold, D. & Heinonen, J. (2012) Job satisfaction and retirement age intentions in Finland: Self-employed versus salary earners. *International Journal of Manpower* 33: 424–440.
- Kautto, M. & Risku, I. (2015) (toim.) Laskelmia vuoden 2017 työeläkeuudistuksen vaikutuksista. Eläketurvakeskuksen raportteja 02/2015. Tampere.
- Knuuti, J. & Palomurto, M. (2015) Työtulon ja yritystoiminnan verotettavien tulojen suhde ammatin- ja liikkeenharjoittajilla. Teoksessa Salonen, J. (toim.) Yrittäjien lakisääteinen eläketurva – työurat, työtulot ja rahoitus. Eläketurvakeskus: Eläketurvakeskuksen raportteja 10/2015: Tampere, 103–147.
- Koskenvuo, K. (2017) Eläkeiät ja työuraeläke. Teoksessa Tenhunen, S. & Airio, I. & Kangas, O. & Koskenvuo, K. & Kuivalainen, S. (toim.) Eläketiedon merkitys – suomalaisten mielipiteet vuoden 2017 eläkeuudistuksesta. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 02/2017: Helsinki, 63–84.
- Kysely: Osittainen varhennettu vanhuuseläke ei vähennä työntekoa. KEVA Tiedote. Viitattu 13.7.2017. <https://www.epressi.com/tiedotteet/talous/kysely-osittainen-varhennettu-vanhuuselake-ei-vahenna-tyontekoa.html>
- Kyyrä, T. & Pesola, H. (2017) Long-term effects of extended unemployment benefits for older workers. VATT Working Papers 89.
- Kyyrä, T. & Wilke, R. A. (2007) Reduction in the long-term unemployment of the elderly: A succes story from Finland Revisited. *Journal of European Economic Association* 5: 154–182.
- Laitner, J. & Sonnega, A. (2013) Economic theories of retirement. Teoksessa Wang, M. (toim.) *The Oxford handbook of retirement*. Oxford University Press: New York , NY.
- Lehto, A.-M. & Sutela, H. (2008) Työolojen kolme vuosikymmentä. Työolotutkimusten tuloksia 1977–2008. Tilastokeskus: Helsinki.
- McFall, B. H. (2011) Crash and wait? The impact of the Great Recession on the retirement plans of older Americans. *American Economic Review: Papers and Proceedings* 39: 624–648.

- McGarry, K. (2004) Health and retirement: Do changes in health affect retirement expectations? *Journal of Human Resources* 39: 624–648.
- Mein, G. & Martikainen, P. & Stansfeld, S. A. & Brunner, E. J. & Fuhrer, R. & Marmot, M. G. (2000) Predictors of early retirement in British civil servants. *Age and aging* 29: 529–536.
- Mermin, G. B. T. & Johnson, R. W. & Murphy, D. P. (2007) Why do boomers plan to work longer? *The Journal of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences* 62: 286–294.
- Moen, P. (1996) A life course perspective on retirement, gender, and well-being. *Journal of Occupational Health Psychology* 1: 131–144.
- Munnell, A. H. & Muldoon, D. & Sass, S. A. (2009) Recessions and older workers. *Issue in Brief* 9-2.
- Myrskylä, P. (2010) Taantuma ja työllisyys. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 57/2010.
- Nivalainen, S. (2014) Kuka jatkaa työssä 63 ikävuoden jälkeen? Teoksessa Järnefelt, N. & Nivalainen, S. & Salonkangas, S. & Uusitalo, H. (toim.) *Sosioekonomiset erot – työurat, eläkkeelle siirtyminen ja eläkejärjestelmä*. Eläketurvakeskuksen raportteja 01/2014: Tampere.
- Nivalainen, S. (2015) Miten elinaikakerroin vaikuttaa eläkkeelle siirtymiseen? Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 01/2015: Helsinki.
- OECD (2015) *Pensions at a Glance 2015*. OECD and G20 indicators. OECD Pensions at a Glance, OECD.
- Ondrich, J. & Falvich, A. (2016) The Great Recession, Housing Wealth, and the Retirement Decisions of Older Workers. *Public Finance Review* 44: 109–131.
- Osa eläkkeestä maksuun etukäteen? Artikkelit. Viitattu 13.7.2017. <http://elomedia.elo.fi/artikkelit/osa-elakkeesta-maksuun-etukateen>
- Osittainen vanhuuseläke kiinnostaa – hakemuksia tullut "tosi paljon". *Taloussanomat* 30.1.2017. Viitattu 2.2.2017. <http://www.iltasanomat.fi/taloussanomat/oma-raha/art-2000005067244.html>
- Ozawa, M. N. & Lum, T. Y. (2005) Men who work at age 70 or older. *Journal of Gerontological Social Work* 45.
- Palomäki, L.-M. (2011) Eläkeläisten kokemukset toimeentulosta. Teoksessa Kautto, M. (toim.) *Eläkkeet ja eläkkeensaajien toimeentulo 2000–2010*. Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2011: Vaasa.

Rantala, J. & Suoniemi, I. (2007) Tulojen muuttuminen eläkkeelle siirryttäessä. Eläketurvakeskuksen keskustelunaloitteita 2007:6 ja Palkansaajien tutkimuslaitoksen työpapereita 237: Helsinki.

Rantala, J. & Suoniemi, I. (2010) Työstä eläkkeelle – tulokehitys ja korvaussuhteet. Eläketurvakeskuksen raportteja 2010:3: Vaasa.

Raymo, J. M. & Warren, J. R. & Sweeney, M. M. & Hauser, R. M. & Jeong-Hwa, H. (2011) Precarious employment, bad jobs, labor unions, and early retirement. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences* 66B: 249–259.

Rice, N. E. & Lang, I. A. & Henley, W. & Melzer, D. (2011) Common health predictors of early retirement: Findings from the English Longitudinal Study. *Age and aging* 40: 54–61.

Rutledge, M. S. (2015) Point of ne return: How do financial resources affect the timing of retirement after a job separation? Centre for Retirement research at Boston College Working paper 2013-21.

Szinovacz, M. E. & Martin, L. & Davey, A. (2014) Recession and Expected Retirement Age: Another Look at the Evidence. *The Gerontologist* 54: 245–257.

Takala, M. (2015) Luottamus eläketurvaan vuosina 2011 ja 2014. Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2015: Tampere.

Tenhunen, S. (2017) Eläkkeelle siirtymisen lykkääminen ja varhennus. Teoksessa Tenhunen, S. & Airio, I. & Kangas, O. & Koskenvuo, K. & Kuivalainen, S. (toim.) Eläketiedon merkitys – suomalaisten mielipiteet vuoden 2017 eläkeuudistuksesta. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 02/2017: Helsinki, 47–62.

Tenhunen, S. & Airio, I. & Kangas, O. & Koskenvuo, K. & Kuivalainen, S. (2017) (toim.) Eläketiedon merkitys – suomalaisten mielipiteet vuoden 2017 eläkeuudistuksesta. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 02/2017: Helsinki.

Tenhunen, S. & Salonen, J. (2016) Maatalousyrittäjien työurat ja eläketurva. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 07/2016: Helsinki.

Tuominen, E. & Karisalmi, S. & Takala, M. & Kaliva, K. (2012a) How do intentions affect future retirement? A Case study of the Finnish Flexible old-age pension scheme. *European Journal of Social Security* 14: 111–131.

Tuominen, E. & Takala, M. & Ahonen, K. & Karisalmi, S. (2010) Palkansaajien eläke-aikomukset 2000-luvulla. Teoksessa Tuominen, E. & Takala, M. & Forma, P. (toim.) Työolot ja työssä jatkaminen. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2010:2: Helsinki, 91–132.

Tuominen, E. & Tuominen, K. & Kahma, N. (2012b) Joustava vanhuuseläkeikä. Työntantaja- ja työntekijäkyselyihin perustuva tutkimus joustavan eläkeiän toimivuudesta. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 02/2012: Tampere.

Uuden eläkelajin suosio yllätti – eläkettä voi saada, vaikka jatkaa työntekeä. Keski-suomalainen 31.1.2017. Viitattu 2.2.2017. <http://www.ksml.fi/kotimaa/Uuden-el%C3%A4kelajin-suosio-yll%C3%A4tti-%E2%80%93-el%C3%A4kett%C3%A4-voisaada-vaikka-jatkaa-ty%C3%B6ntekoa/918268>

Uusitalo, R. & Nivalainen, S. (2013) Vuoden 2005 eläkeuudistuksen vaikutus eläkkeellesiirtymisikään. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 5/2013: Helsinki.

van Dalen, H. P. & Henkens, K. & Schippers, J. (2010) How do employers cope with and aging workforce? Views from employers and employees. *Demographic Research* 22: 1105–1036.

van den Berg, T. & Schuring, M. & Avenado, M. & Mackenbach, J. & Burdorf, A. (2010) The impact of ill health on exit from paid employment in Europe among older workers. *Occupational and Environmental Medicine* 67: 845–852.

van Solinge, H. & Henkens, K. (2014) Work-related factors as predictors in the retirement decision-making process of older workers in the Netherlands. *Aging and Society* 34: 1551–1574.

Vidlund, M. (2017a) Flexible retirement a model for the future? Lessons from Sweden, Norway and Finland. Finnish Centre for Pensions, Reports 2017 (tulossa): Helsinki.

Vidlund, M. (2017b) Osittainen vanhuuseläke on hittituote Ruotsissa ja Norjassa – miten käy Suomessa? <http://www.etk.fi/blogit/osittainen-vanhuuselake-hittituote-ruotsissa-ja-norjassa-miten-kay-suomessa/>

Wang, M. & Schultz, K. S. (2010) Employee Retirement: A Review and Recommendations for Future Investigation. *Journal of Management* 36: 172–206.

Wang, M. & Shi, J. (2014) Psychological research on retirement. *Annual Review of Psychology* 65: 209-233.

Zappala, S. & Depolo, M. & Fraccaroli, F. & Guglielmi, D. & Sarchielli, G. (2008) Postponing job retirement? Psychosocial influences on the preference for early or late retirement. *Career development international* 13: 150–167.

LIITTEET

Liite 1 Aineiston painotus

Tarkasteltaessa vastanneiden ikä- ja sukupuolijakaumaa havaitaan tilastollisesti merkitsevä ero vastanneiden ja vastaamatta jättäneiden välillä. Khi²-testin merkitsevyyttä kuvastava p-arvo sekä sukupuolen että iän suhteen oli alle 0,001, eli erojen voidaan todeta olevan tilastollisesti erittäin merkitseviä.

Vastanneista keskimääräistä useampi oli naisia. Vastanneista heitä oli 54,1 prosenttia, kun otoksessa naisten osuus oli 51,6 prosenttia. Vastanneet olivat myös keskimääräistä vanhempia: vastanneiden keski-ikä oli 58,1 vuotta, kun koko otoksen keski-ikä oli 57,9 vuotta. Etenkin nuorempien ikäluokkien miehet ovat vastanneet keskimääräistä harvemmin. (Taulukko L1.1.)

Otos on muodostettu siten, että se vastaa väestön jakaumaa iän ja sukupuolen kohdalla. Vastauskadon korjaamiseksi voidaan käyttää analyysipainoja. Ne on laskettu kullekin ikäryhmälle sukupuolittain siten, että

$$\text{Paino} = \text{aineiston koko} \times \frac{\text{ryhmän osuus otoksessa}}{\text{vastanneiden lukumäärä ryhmässä}},$$

missä aineiston koko on kaikkien vastaajien lukumäärä eli 2 179. Kunkin ikäluokan painokertoimet on esitetty taulukossa L1.1.

Taulukko L1.1.

Ikä- ja sukupuolijakauma otoksessa ja vastanneissa sekä painokerroimet.

	Osuus otoksessa (%)	Osuus vastanneissa (%)	Painokerroin
Mies 54 v.	5,40	4,04	1,3371
Mies 55 v.	5,75	4,86	1,1820
Mies 56 v.	6,17	4,86	1,2694
Mies 57 v.	5,38	5,05	1,0647
Mies 58 v.	5,53	6,06	0,9120
Mies 59 v.	4,63	5,00	0,9246
Mies 60 v.	5,63	5,83	0,9651
Mies 61 v.	5,00	5,60	0,8930
Mies 62 v.	4,92	4,64	1,0625
Nainen 54 v.	6,35	4,96	1,2811
Nainen 55 v.	5,40	5,14	1,0506
Nainen 56 v.	5,97	6,10	0,9789
Nainen 57 v.	6,17	6,84	0,9030
Nainen 58 v.	5,85	6,15	0,9513
Nainen 59 v.	6,13	6,61	0,9268
Nainen 60 v.	5,78	6,42	0,8988
Nainen 61 v.	5,25	5,92	0,8868
Nainen 62 v.	4,70	5,92	0,7939

Liite 2 Vastaajien yleisestä alimmasta eläkeiästä poikkeavat eläkeiät

Kyselyn kohteena olleilla ikäluokilla voi olla yleisestä eläkeiästä poikkeavia eläkeikiä. Tällaisia ovat esimerkiksi julkisen sektorin henkilökohtaiset eläkeiät, julkisen sektorin ammatilliset eläkeiät sekä työnantajan järjestämä tai yrittäjän itselensä ottama lisäeläketurva. Tiedot mahdollisista yleisestä eläkeiästä poikkeavasta eläkeiästä perustuvat vastaajien omiin arvioihin. Aineiston analysoinneissa vastaajalla oletetaan olevan yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä, mikäli hän on rastinut vaihtoehdoista joko julkisen sektorin henkilökohtaisen eläkeiän, julkisen sektorin ammatillisen eläkeiän tai työnantajan järjestämän tai yrittäjän lisäeläketurvan ja tämän lisäksi osannut kertoa, mikä poikkeava eläkeikä on.

Julkisen sektorin henkilökohtaiset eläkeiät eivät muuttuneet uudistuksessa. Henkilökohtaiset eläkeiät ovat yleensä 63–65 vuotta. Julkisen sektorin ammatilliset eläkeiät ovat yleisemmin alle 63 vuotta. Nämä nousevat uudistuksen myötä kolmella kuukaudella vuotta kohti vuodesta 2018 alkaen. Ammatillinen eläkeikä voi nousta korkeintaan kaksi vuotta, eikä se nouse ikäluokan vanhuuseläkkeen alarajaa korkeammalle. Työnantajan järjestämään tai yrittäjän lisäeläketurvaan ikärajojen muutos ei vaikuta.

Kolmanneksella vastanneista oli yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä, jonka ikärajan he tiesivät (taulukko L2.1). Vastaajista 21 prosentilla oli julkisen sektorin henkilökohtainen eläkeikä ja noin kahdeksalla prosentilla julkisen sektorin ammatillinen eläkeikä. Noin kuusi prosenttia vastaajista kertoi, että heillä on työnantajan järjestämä tai yrittäjän lisäeläketurva. Kolmannes vastaajista (32 %) kertoi, ettei heillä ole yleisestä eläkeiästä poikkeavaa eläkeikää. Lisäksi toinen kolmannes ei osannut sanoa, onko heillä muuta eläkeikää.

Henkilökohtainen ja ammatillinen eläkeikä olivat selvästi yleisempiä julkisen sektorin työntekijöiden kohdalla. Julkisella sektorilla työskentelevistä 60 prosentilla oli joko henkilökohtainen tai ammatillinen eläkeikä. Myös yksityisen sektorin työntekijöistä 14 prosenttia kertoi, että heillä on nykyiseen työhön liittyen henkilökohtainen tai ammatillinen eläkeikä.

Taulukko L2.1.

Onko henkilöllä voimassa yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä?

	On poikkeava eläkeikä ja tietää sen	Julkisella sektorilla työskentelevät*	
		Kyllä	Ei
Julkisen sektorin henkilökohtainen eläkeikä	21,4 %	45,2 %	9,6 %
Julkisen sektorin ammatillinen eläkeikä	7,5 %	14,5 %	4,1 %
Työnantajan järjestämä tai yrittäjän lisäeläketurva	6,0 %	0,4 %	8,8 %
Ei mitään edellä mainituista	32,1 %	8,9 %	43,5 %
En osaa sanoa	33,0 %	30,9 %	34,0 %
Vastaaajien lkm	2 179	719	1 460

* Työskentelysektori määräytyy sen mukaan, mikä on vuoden 2015 pisin työsuhde. Julkiseen sektoriin lasketaan ne vastaajat, joiden pisin työsuhde on ollut valtiolla, kunnalla tai kirkolla. "Ei"-ryhmässä on mukana ne, joiden pisin työsuhde on yksityisellä sektorilla, jotka ovat pääasiassa yrittäjien tai maatalousyrittäjien eläkelain piirissä tai joille ei ole työsuhdetietoa.

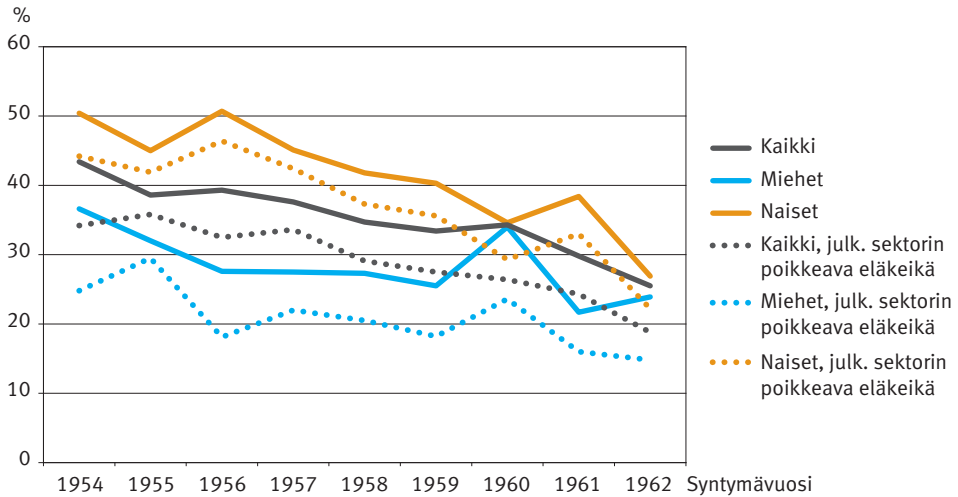
Niiden vastaajien osuus, joilla on yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä, laskee vastaajien syntymävuoden myötä (kuviot L2.1). Vanhimman, vuonna 1954 syntyneen ikäluokan kohdalla 43 prosentilla vastaajista on joko julkisen sektorin henkilökohtainen tai ammatillinen eläkeikä, työnantajan järjestämä tai yrittäjän lisäeläketurva. Osuus laskee ikäluokkien myötä siten, että vuonna 1962 syntyneiden kohdalla yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä oli 26 prosentilla vastaajista.

Naisilla on miehiä yleisemmin yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä. Vuonna 1954 syntyneiden naisten kohdalla 50 prosentilla vastaajista oli yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä. Nuorimmassa, vuonna 1962 syntyneessä ikäluokassa osuus on 27 prosenttia. Miehistä yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä on ikäluokasta riippuen 37–22 prosentilla. Nuorimmassa ikäluokassa muut eläkeiät ovat harvinaisempia. Miesten kohdalla trendi muiden eläkeikäiden yleisyydestä laskee iän myötä vuonna 1960 syntyneitä lukuun ottamatta. Naisten kohdalla piikki on vuonna 1961 syntyneiden ikäluokassa.

Kuviossa tarkastellaan vielä erikseen niitä, joilla on julkisen sektorin ammatillinen tai henkilökohtainen eläkeikä (kuviot L2.1, pisteviivat). Nämä eläkeiät liittyvät suoraviivaisesti vanhuuseläkkeeseen. Sen sijaan työnantajan järjestämä tai yrittäjän lisäeläketurva voivat olla joidenkin kohdalla lähinnä lisäturvaa tarjoava osa eläkettä, joka ei välttämättä mahdollista täysimääräistä eläkkeelle siirtymistä ikärajan kohdalla. Myös julkisen sektori poikkeavan eläkeiän kohdalla yleisyys laskee nuorempiin ikäluokkiin siirryttäessä.

Kuvio L2.1.

Niiden vastaajien osuus, joilla on mikä tahansa yleisestä eläkeikästä poikkeava eläkeikä tai julkisen sektorin henkilökohtainen tai ammatillinen eläkeikä.

Liite 3 Kyselylomake

Kyselytutkimus vuoden 2017 eläkeuudistuksesta ja eläkeikää lähestyvien aikeista siirtyä eläkkeelle

Valintakysymyksissä rastita Sinun tilannettasi tai näkemystäsi parhaiten vastaava vaihtoehto. Avoimissa kysymyksissä kirjoita vastaus sille varattuun tilaan.

1. Työskenteletkö tällä hetkellä

- Kokoaikaisesti
- Osa-aikaisesti
- En lainkaan

2. Jos työskentelet tällä hetkellä, kuinka tyytyväinen olet työhösi?

- Erittäin tyytyväinen
- Tyytyväinen
- En tyytyväinen enkä tyytymätön
- Tyytymätön
- Erittäin tyytymätön

3. Mikä on asemasi työelämässä tällä hetkellä?

- Yrittäjä tai maatalousyrittäjä
- Alempi toimihenkilö
- Ylempi toimihenkilö tai asiantuntija
- Työntekijä
- Opiskelija
- Työtön
- Eläkeläinen
- Muu

4. Mikä on korkein koulutuksesi

- Perusaste (peruskoulu, kansakoulu, keskkoulu tai vastaava)
- Keskiaste (lukio/ylioppilas, ammatillinen tutkinto, oppisopimuskoulutus tai vastaava)
- Alin korkea-aste (opistoasteen tutkinto)
- Ammattikorkeakoulututkinto tai alempi korkeakoulututkinto
- Ylempi korkeakoulututkinto tai tutkijakoulutus

5. Mikä seuraavista sopii kohdallesi parhaiten?

- Puolisoni on jo eläkkeellä
- Puolisoni on töissä ja hän todennäköisesti jää eläkkeelle ennen minua
- Puolisoni on töissä ja todennäköisesti jääme eläkkeelle samaan aikaan
- Puolisoni on töissä ja hän todennäköisesti jää eläkkeelle minua myöhemmin
- Puolisoni ei ole töissä eikä eläkkeellä
- Minulla ei ole puolisoa

6. Onko menojen kattaminen nykyisillä tuloillasi pääasiassa

- Helppoa
- Melko helppoa
- Melko hankalaa
- Hankalaa
- En osaa sanoa

7. Arvioi, kuinka suuri eläkkeesi ennen veroja tulee olemaan jäädessäsi kokoaikaiselle eläkkeelle?

- _____ €/kk
- En osaa sanoa

8. Uskotko tulevan eläkkeesi riittävän kattamaan eläkeaikaisen kulutuksen

- Hyvin
- Melko hyvin
- Kohtalaisesti
- Melko huonosti
- Huonosti
- En osaa sanoa

9. Oletko varautunut eläkeikaan yksityisesti?

- Minulla on erityisesti eläkeikää varten tarkoitettuja säästöjä ja/tai varallisuutta
- En varsinaisesti, uskon lakisääteisen eläkkeeni riittävän
- En, säästäminen ei ole ollut minulle mahdollista taloudellisista syistä

10. Miten hyvin arvioit kokonaisuutena tulevasi taloudellisesti toimeen eläkeaikana?

- Hyvin
- Melko hyvin
- Kohtalaisesti
- Melko huonosti
- Huonosti
- En osaa sanoa

11. Onko sinulla nykyiseen työhösi liittyvä

- Julkisen sektorin henkilökohtainen eläkeikä _____ v _____kk
- Julkisen sektorin ammatillinen eläkeikä _____v _____kk
- Työnantajasi järjestämä tai yrittäjän lisäeläketurva, jonka eläkeikä on _____v _____kk
- Ei mitään edellä mainituista
- En osaa sanoa

INFOBOKSI 1. Eläkkeen karttuminen ja vanhuuseläkkeen alaikäraja

Vuodesta 2017 alkaen eläkettä karttuu 1,5 % palkasta työntekijän iästä riippumatta. 53–62-vuotiaat saavat siirtymäaikana (2017–2025) korotettua 1,7 % karttumaa. Uudistuksen myötä eläke karttuu koko palkasta, eikä eläkkeen laskennassa vähennetä palkansaajan työeläkemaksua eläkettä kartuttavasta tulosta.

Vanhuuseläke koostuu työeläkkeestä, kansaneläkkeestä tai niiden yhdistelmästä. Työeläkkeen alaikäraja nousee asteittain vuoden 2017 jälkeen kolmella kuukaudella vuodessa, kunnes alaikäraja on 65 vuotta. Vuodesta 2030 alkaen työeläkkeen ikäraja kytketään elinajan keskimääräiseen kehitykseen.

Kansaneläkkeen ikäraja pysyy 65 vuodessa. Vuoden 2030 jälkeen kansaneläkkeen ikäraja seuraa työeläkkeen ikärajaa.

Syntymävuosi	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Eläkkeen alaikäraja	63 v	63 v	63 v	63 v	64 kk	64 v	64 v	64 v	65 v
		3 kk	6 kk	9 kk		3 kk	6 kk	9 kk	

Jos sinulla on yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä, katso lisätietoja lomakkeen lopusta kohdasta 1.

12. Missä iässä arvelet jääväsi kokoaikaiselle eläkkeelle?

_____vuoden ja _____kuukauden iässä

13. Oletko harkinnut, että jatkaisit työelämässä vielä kokoaikaiselle eläkkeelle jäätyäsi?

- Kyllä, kokoaikaisesti eläkkeen ohella
- Kyllä, osa-aikaisesti eläkkeen ohella
- Kyllä, satunnaisesti keikka- tai projektituonteisesti eläkkeen ohella
- Kyllä jonkin verran, mutta sopivaa työtä ei todennäköisesti ole tarjolla
- En aio enää olla mukana työelämässä
- En osaa sanoa

14. Jos olet harkinnut jatkavasi työskentelyä eläkkeen ohessa, onko sen taustalla ensisijaisesti

- Taloudelliset syyt
- Muut kuin taloudelliset syyt
- Sekä taloudelliset että muut syyt

15. Omalla kohdallani vanhuuseläkkeen alaikärajaan saakka työskentelemisen suurin haaste on

- Töiden säilyminen tai uuden työpaikan löytyminen
- Oma jaksamiseni ja terveydentilani
- En koe vanhuuseläkeikärajaan asti työskentelemisessä suuria haasteita

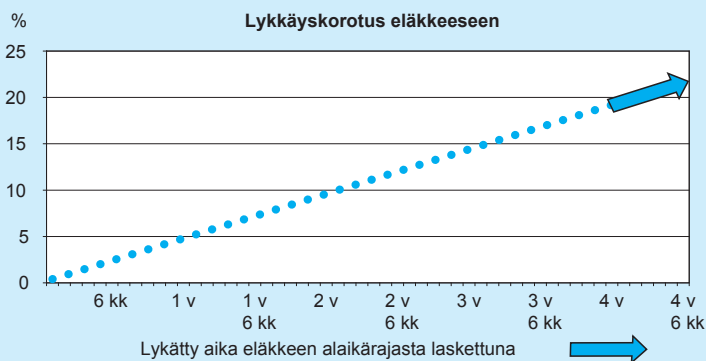
INFOBOKSI 2. Elinajanodotteen pitenemisen ja eläkkeelle siirtymisen vaikutus eläkkeeseen

Eliniän pidentyessä eläkkeellä ollaan pidempään ja eläkkeitä maksetaan pidempi aika. Elinai-
kakerroin ottaa tämän huomioon pienentämällä kuukausieläkettä siten, että eläkettä maksetaan
eläkeaikana keskimäärin sama summa. Oheisessa taulukossa on arvio elinaikakertoimesta ja
sen kuukausieläkettä leikkaavasta vaikutuksesta ikäluokittain.

Syntymävuosi	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Arvio elinaika- kertoimesta*	0,968	0,962	0,957	0,952	0,946	0,940	0,935	0,930	0,925
Arvio elinaika- kertoimen vai- kutuksesta*, %	-3,2 %	-3,8 %	-4,3 %	-4,8 %	-5,4 %	-6,0 %	-6,5 %	-7,0 %	-7,5 %

*Elinaiakerroin on vahvistettu vuonna 1954 syntyneille. Muiden ikäluokkien kohdalla kyse on arviosta.

Eläkkeelle siirtymisen lykkääminen vanhuuseläkkeen *alikärajan* yli korottaa eläkettä pysyvästi 0,4 prosenttia jokaista myöhennettyä kuukautta kohti. Eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen vuodella korottaa eläkettä 4,8 prosenttia.

Esimerkki: Tarkastellaan vuonna 1954 syntynyttä henkilöä, jolla on vanhuuseläke-
ikänsä alarajalla, 63-vuotiaana karttunut eläkettä 2 000 euroa. Elinaiakerroin pienentää eläkettä 3,2 prosenttia, jolloin eläkettä saisi 1 936 euroa kuukaudessa.

Jos esimerkkihenkilön myöhentäisi eläkkeelle siirtymistä vuodella, lykkäyskorotus nostaisi hänen kuukausieläkettään 4,8 prosenttia, eli 92,93 euroa.

Lisäksi lykkäyksen aikana tehdystä työstä karttuisi uutta eläkettä. Esimerkiksi 3 000 euron kuukausipalkalla vuosi töissä korottaisi kuukausieläkettä noin 43 eurolla (kun elinaikakertoimen vaikutus on otettu huomioon).

Jos sinulla on yleisestä eläkeistä poikkeava eläkeikä, katso lisätietoja lomakkeen lopusta kohdasta 2.

16. Olitko tietoinen elinaikakertoimen vaikutuksesta?

- Kyllä, arvio leikkaavasta vaikutuksesta on odotusteni mukainen
- Kyllä, mutta arvio leikkaavasta vaikutuksesta on suurempi kuin luulin
- Kyllä, mutta arvio leikkaavasta vaikutuksesta on pienempi kuin luulin
- En ollut

17. Onko elinaikakertoimella ja lykkäyskorotuksella vaikutusta suunnittelemaasi eläkeikään?

- Ei, suunnittelen jääväni eläkkeelle heti saavutettuani alaikärajan
- Ei, suunnittelen jatkavani töissä yli alaikärajan
- Kyllä, eläkettä leikkaavan vaikutuksen vuoksi suunnittelen jatkavani töissä, mutta korkeintaan yhden vuoden yli alaikärajan
- Kyllä, eläkettä leikkaavan vaikutuksen vuoksi suunnittelen jatkavani töissä enemmän kuin vuoden yli alaikärajan

18. Kuinka paljon eläkettäsi pitäisi korottaa, jotta olisit valmis lykkäämään eläkkeelle siirtymistä yhdellä vuodella?

- _____ euroa
- Eläkkeen korottaminen ei riitä kannustamaan minua lykkäämään eläkkeelle siirtymistä
- En osaa sanoa

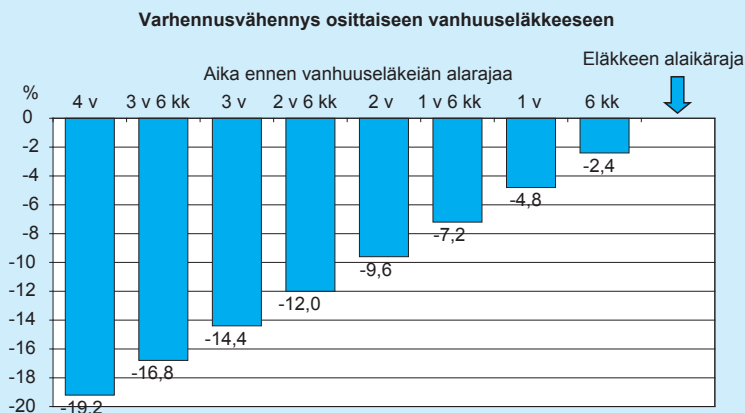
INFOBOKSI 3. Osittainen vanhuuseläke

Uusia osa-aikaeläkkeitä ei enää myönnetä vuoden 2016 jälkeen. Sen sijaan 2017 alkaen on mahdollista siirtyä osittaiselle vanhuuseläkkeelle ennen varsinaista eläkettä.

Osittaisen vanhuuseläkkeen ohella voi jatkaa töissä, vähentää työntekoa tai lopettaa työnteon kokonaan. Myös työelämän ulkopuolella olevat voivat siirtyä osittaiselle vanhuuseläkkeelle. Osittaisen vanhuuseläkkeen aikana työskentelystä karttuu normaalisti eläkettä.

Osittaiselle vanhuuseläkkeelle voi siirtyä, kun on täyttänyt 61 vuotta. Eläkkeen määräksi voi valita joko 25 % tai 50 % osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymiseen mennessä kertyneestä kuukausieläkkeestä.

Osittaisen vanhuuseläkkeen ottaminen varhennettuna pienentää vanhuuseläkettä pysyvästi. Pienennys koskee sitä osaa eläkkeestä, joka on otettu varhennettuna. Pienennys on 0,4 % jokaista kuukautta kohti, jolla osittaisen vanhuuseläkkeen aloittamisikä alittaa vanhuuseläkkeen alaikärajan.

Esimerkki: Tarkastellaan henkilöä, joka siirtyy osittaiselle vanhuuseläkkeelle 2 vuotta ennen omaa alinta vanhuuseläkeikänsä. Oletetaan myös, että hänen karttunut kuukausieläkkeensä on elinaikakertoimen huomioon ottamisen jälkeen 1 500 euroa.

25 prosentin osittainen vanhuuseläke ennen varhennusvähennystä olisi 375 euroa kuukaudessa.

Varhennusprosentti on $2 \times 12 \times 0,4 \% = 9,6 \%$. Tässä esimerkissä se tarkoittaa 36 euron leikkausta eläkkeeseen. Osittaista vanhuuseläkettä saisi siis ennen veroja 339 euroa kuukaudessa.

Myös tuleva vanhuuseläke pienenee 36 eurolla.

Osittaiselle vanhuuseläkkeelle voi siirtyä myös eläkkeen alaikärajan täyttämisen jälkeen. Tällöin osittaisena vanhuuseläkkeenä otettua osaa korotetaan lykkäyskorotuksella. Lykkäyskorotus lasketaan jokaiselta kuukaudelta, jolla osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymishetki ylittää alimman vanhuuseläkeiän.

Sitä osaa, jota ei vielä oteta, korotetaan lykkäyskorotuksella aina varsinaisen vanhuuseläkkeen alkamiseen asti. Korotus on 0,4 % jokaista alaikärajan yli lykättyä kuukautta kohti. Työttömyyspäivärahaa saavat eivät kuitenkaan saa lykkäyskorotusta.

Esimerkki: Otetaan esimerkiksi henkilö, siirtyy osittaiselle vanhuuseläkkeelle vanhuuseläkeiän alarajalla. Oletetaan, että hänen karttunut kuukausieläkkeensä osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymisen hetkellä on 2 000 euroa elinaikakertoimen vaikutuksen huomioon ottamisen jälkeen.

25 %:n osittainen vanhuuseläke on 500 euroa kuukaudessa.

Loppuosaa kertyneestä eläkkeestä, 1 500 euroa, korotetaan joka kuukausi 0,4 prosentilla siihen saakka, että henkilö jää vanhuuseläkkeelle. Jos esimerkkihenkilö jatkaa vuoden osittaisella vanhuuseläkkeellä, lykkäyskorotus kasvattaa eläkettä $12 \cdot 0,4 \% = 4,8 \%$, eli 72 euroa.

Tämän lisäksi hänelle kertyy normaalisti uutta eläkettä osittaisen vanhuuseläkkeen ohella tehdystä työstä.

Jos sinulla on yleisestä eläkeiästä poikkeava eläkeikä, katso lisätietoja lomakkeen lopusta kohdasta 3.

19. Uskotko käyttäväsi mahdollisuutta ottaa osittaista vanhuuseläkettä?

- Kyllä, 25 % kuukausieläkkeestä
- Kyllä, 50 % kuukausieläkkeestä
- En
- En osaa sanoa

20. Jos uskot valitsevasi osittaisen vanhuuseläkkeen, aiotko osittaisen vanhuuseläkkeen aikana

- jatkaa töissä kokoaikaisesti
- jatkaa töissä osa-aikaisesti
- lopettaa työnteon kokonaan
- en ole työssä

21. Jos uskot valitsevasi osittaisen vanhuuseläkkeen, minkä ikäisenä arvioit aloittavasi sen? (mahdollinen 61 ikävuoden jälkeen)

_____ v _____ kk

INFOBOKSI 4. Työraeläke

Työraeläkkeeseen on mahdollisuus 63 vuotta täytäneellä, joka on tehnyt vähintään 38 vuoden työuran rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavassa työssä. Rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttaviin kuormittavuustekijöihin luetaan fyysisesti ja henkisesti vaativat työtehtävät.

Lisäksi työraeläkkeen myöntämisessä edellytetään, että henkilön työkyky on heikentynyt sairauden, vian tai vamman vuoksi. Edellytys työkyvyn heikkenemisestä on lievempi kuin täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä. Työkyvyn heikkenemistä arvioidaan lääketieteellisin perustein.

Työkyvyttömyyseläke säilyy uudistuksen myötä ennallaan. Sen taso nousee hieman eläkeiän nousun vaikutuksesta. Työraeläke jää tasoltaan hieman matalammaksi kuin vastaavan ikäisenä myönnetty työkyvyttömyyseläke.

22. Uskotko, että terveytesi puolesta todennäköisesti

- pystyt jatkamaan työskentelyä vanhuuseläkeikään asti.
- pystyt jatkamaan työskentelyä vanhuuseläkeikään asti, mutta vain osa-aikaisesti.
- en pysty jatkamaan työskentelyä vanhuuseläkeikään asti.
- en osaa sanoa.

23. Aiotko hakea työraeläkettä?

- Kyllä
- En, vaikka uskoisin olevani työurani ja työkykyni puolesta siihen oikeutettu
- En, työurani ja/tai työkykyni eivät täytä työraeläkkeen ehtoja
- En osaa sanoa

24. Mitä mieltä olet seuraavien väitteiden kanssa?

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Kun elinikä pitenee, on perusteltua pienentää kuukausieläkkeitä, jotta eläkejärjestelmän rahoitus pysyy kestäväällä tasolla.	☐	☐	☐	☐	☐
Kun elinikä pitenee, on perusteltua nostaa eläkeikää, jotta eläkejärjestelmän rahoitus pysyy kestäväällä tasolla	☐	☐	☐	☐	☐
Kun elinikä pitenee, on perusteltua nostaa eläkemaksuja, jotta eläkejärjestelmän rahoitus pysyy kestäväällä tasolla.	☐	☐	☐	☐	☐
On tärkeää, että järjestelmässä on osittaisen vanhuuseläkkeen kaltainen vaihtoehto, jonka myötä eläkkeelle on mahdollista siirtyä joustavasti myös ennen alinta eläkeikää	☐	☐	☐	☐	☐
Lykkäyskorotus kannustaa myöhentämään eläkkeelle siirtymistä	☐	☐	☐	☐	☐
Varhennusvähennys kannustaa myöhentämään eläkkeelle siirtymistä	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on hyvä käsitys siitä, miten työssä jatkaminen vaikuttaa omaan eläkkeeseeni	☐	☐	☐	☐	☐

25. Saitko tämän kyselyn yhteydessä hyödyllistä lisätietoa eläkeasioista?

- Kyllä
 En
 En osaa sanoa

Jos sinulla on yleisestä alimmasta vanhuuseläkeistä poikkeava eläkeikä

1. Vanhuuseläkkeen alaikäraja

Uudistuksessa julkisen sektorin henkilökohtaiset eläkeiät eivät muutu. Jos henkilökohtainen eläkeikä on korkeampi kuin eläkkeen alaikäraja, vanhuuseläkkeelle voi jäädä alimmassa vanhuuseläkeissä, mutta ennen vuotta 1995 karttunutta eläkettä pienennetään.

Julkisen sektorin ammatilliset eläkeiät nousevat 3 kuukaudella vuotta kohti 2018 alkaen. Ammatillinen eläkeikä ei kuitenkaan voi nousta ikäluokan vanhuuseläkkeen alarajaa korkeammaksi. Enimmillään ammatillinen eläkeikä voi nousta kaksi vuotta.

Merenkulkuaammattien alemmat eläkeiät nousevat asteittain ja mahdollisuus ansaita alempi eläkeikä poistuu siirtymäkauden jälkeen.

Työnantajan järjestämään tai yrittäjien lisäeläketurvan ikärajoihin uudistuksella ei ole vaikutusta.

2. Eläkkeelle siirtymisen vaikutus eläkkeeseen

Eläkkeelle voi siirtyä, kun ylittää oman ikäluokansa vanhuuseläkkeen alaikärajan. Jos voimassa oleva henkilökohtainen tai ammatillinen eläkeikäsi on korkeampi kuin vanhuuseläkkeen alaikäraja, ja jäät eläkkeelle oman ikäluokan vanhuuseläkkeen alaikärajalla, eläkkeesi pienenee ns. normeerauksen myötä eikä lisäeläkeosuutta myönnetä.

Ennen vuotta 1995 henkilökohtaisen eläkeiän piirissä eläke karttui yleistä karttumisvauhtia nopeammin. Muuntovähennys eli normeeraus tarkoittaa sitä, että jos henkilö jää vanhuuseläkkeelle ennen omaa henkilökohtaista vanhuuseläkeikänsä, ennen vuotta 1995 karttunut peruseläke muunnetaan vastaamaan 63 vuoden ikää. Eläke on tällöin hieman pienempi kuin se olisi, jos henkilö olisi jatkanut töissä henkilökohtaiseen eläkeikänsä asti.

3. Osittainen vanhuuseläke

Voit siirtyä osittaiselle vanhuuseläkkeelle periaatteessa samoin ehdoin kuin muutkin. Jos siirryt osittaiselle vanhuuseläkkeelle ennen henkilökohtaista tai ammatillista eläkeikäsi, osittaisena vanhuuseläkkeenä ottamaasi eläkkeen osaa pienennetään normeerauksen myötä. Osittaiseen vanhuuseläkkeeseen ei myöskään silloin tule mahdollista lisäturvaa. Mahdollinen varhennusvähennys osittaiseen vanhuuseläkkeeseen lasketaan ikäluokan alimmasta vanhuuseläkeistä.

Osittaista vanhuuseläkettä ei myönnetä ennen ikäluokan alinta vanhuuseläkeikää sellaiselle henkilölle, joka on täyttänyt ammatillisen eläkeikänsä.

Lisätietoja eläkeuudistuksen vaikutuksista

Julkisen sektorin henkilökohtaisten ja ammatillisten eläkeikien kohdalla saat lisätietoa KEV:stä, www.keva.fi.

Merenkulkuaammattien osalta saat lisätietoa Merimieseläkekassasta, www.merimieselakekassa.fi.

Työnantajan järjestämästä lisäturvasta saat lisätietoja työnantajaltasi.

Yrittäjien lisäturvan kohdalla saat lisätietoja omasta eläkeyhtiöstäsi.

ELÄKETURVAKESKUKSEN
TUTKIMUKSIA

Eläkeikä nousee mutta joustot säilyvät

Kyselytutkimus vuoden 2017 eläkeuudistuksesta ja työssäjatkamisaikeista

Tutkimuksessa tarkastellaan eläkeikää lähestyvien 54–62-vuotiaiden suomalaisten arvioita eläkkeelle siirtymisen ajoituksesta. Vanhuuseläkkeen aloitusajankohdan lisäksi selvitetään kiinnostusta osittaisen vanhuuseläkkeen käyttöön ja eläkkeen ohella työskentelyyn.

ELÄKETURVAKESKUKSEN TUTKIMUKSIA

Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläketurvan kehittäjä, asiantuntija ja yhteisten palvelujen tuottaja. Tutkimuksia-sarjassa julkaistaan tutkimuksellisista lähtökohdista tehtyjä ja tieteelliset kriteerit täyttäviä tutkimuksia eläketurvaan ja eläkejärjestelmiin liittyvistä aiheista.

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN